

Ευρωπαίοι Οικονομολόγοι για την Εναλλακτική Οικονομική Πολιτική
στην Ευρώπη

**Πλήρης Απασχόληση, Ισχυρές Δημόσιες Υπηρεσίες και Διεθνής Συνεργασία
Εναλλακτικές, δημοκρατικές προτάσεις
ενάντια στη φτώχεια και στην ανασφάλεια στην Ευρώπη**

Υπόμνημα 2007

**Περίληψη
Εισαγωγή**

1. Αυξημένοι κίνδυνοι, ανισορροπίες και ανισότητες – Τρέχοντα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα

- 1.1. Χρηματοοικονομική κρίση – Θα ενταθεί;
- 1.2. Χαμηλοί μισθοί, επισφαλής απασχόληση, πολιτικός εφησυχασμός – Προοπτικές μακροοικονομικής ύφεσης
- 1.3. Επίμονη φτώχεια και διογκούμενα κέρδη – Αύξηση των ανισοτήτων
- 1.4. Απειλή εξάρτησης και καταστροφές – Ενεργειακές και κλιματολογικές μεταβολές στην Ε.Ε.
- 1.5. Μακροοικονομικές ανισορροπίες στην παγκόσμια οικονομία

2. Ενάντια στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο – Κριτική της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής

- 2.1 Η «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» - Η αντιμεταρρύθμιση της ελίτ της Ε.Ε. με νέα μορφή
- 2.2 Οδηγία για τις υπηρεσίες δια της πλαγίας οδού – Η εμμονή απορρύθμισης συνεχίζεται
- 2.3 «Flexicurity» - Η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας σε νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση
- 2.4 Ενάντια στα ευρωπαϊκά συμφέροντα και στη δικαιοσύνη –Περιοριστική πολιτική μετανάστευσης
- 2.5 Παγκόσμια Ευρώπη - Απειλητικές φιλοδοξίες
- 2.6 Ελάχιστη δράση έναντι της ρητορικής – Κλιματολογική και ενεργειακή πολιτική

3. Σταθερότητα, Αλληλεγγύη και Συνεργασία – Εναλλακτική οικονομική και κοινωνική πολιτική

- 3.1 Περιορισμός της κερδοσκοπίας και της πίεσης των χρηματοοικονομικών επενδυτών– Μέτρα ενάντια στις χρηματοοικονομικές κρίσεις
- 3.2 Πολιτική πλήρους απασχόλησης, αλληλεγγύης και βιωσιμότητας
 - 3.2.1 Εναλλακτική στην κυριαρχία της αγοράς πολιτική - Ισχυρές και δημοκρατικές δημόσιες υπηρεσίες
 - 3.2.2 Περισσότερο ενεργή χρήση μακροοικονομικών εργαλείων
 - 3.2.3 Τερματισμός της «ευέλικτης εκμετάλλευσης» - προώθηση της πλήρους απασχόλησης και της «καλής εργασίας»

- 3.2.4 Ελάχιστα όρια και ευρωπαϊκές μεταβιβάσεις πόρων – Πολιτική ενάντια στη φτώχεια
- 3.2.5 Στο επίκεντρο η εξοικονόμηση ενέργειας και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας – Πολιτική για το κλίμα και την ενέργεια
- 3.3 Δίκαιες εμπορικές σχέσεις, αναπτυξιακή βοήθεια και ειρήνη – Παγκόσμιες προοπτικές για την Ε.Ε.
- 3.4 Δημοκρατικό σύνταγμα για την Ε.Ε.

Περίληψη

Η έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της νέας «Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης» της Ε.Ε. σε περίοδο χρηματοοικονομικής κρίσης, έχει επιδεινώσει την οικονομική αβεβαιότητα και την αυξανόμενη κοινωνική ανισότητα. Πρόσθετοι κίνδυνοι προκύπτουν από τις επισφαλείς συνθήκες στον τομέα της ενέργειας και των κλιματολογικών αλλαγών, καθώς και από τις εντεινόμενες ανισορροπίες της διεθνούς οικονομίας. Η νέα Συνθήκη δεν επιτρέπει στην Ε.Ε. να ανταποκριθεί στα συγκεκριμένα προβλήματα και προκλήσεις. Αντίθετα ενισχύει το πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης πολιτικής, που έχει συμβάλει στη δημιουργία της τρέχουσας κατάστασης.

Σύγχρονα προβλήματα – Η τρέχουσα οικονομική ανάκαμψη είναι βέβαιο ότι θα επηρεασθεί από την χρηματοοικονομική κρίση. Ταυτόχρονα, η ανεπαρκής αύξηση των μισθών και η αδύναμη κατανάλωση, ιδιωτική και δημόσια, παρεμποδίζουν την πλήρη ανάκαμψη. Ειδικότερα, η αναδιανομή του εισοδήματος και του πλούτου, που συντελέστηκε την περίοδο της ύφεσης, συνεχίζεται και κατά την ανάκαμψη. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, η φτώχεια δεν έχει μειωθεί και σε πολλές περιπτώσεις έχει αυξηθεί, παρά τη συνολική αύξηση του ΑΕΠ και την έκρηξη των κερδών. Τα ανησυχητικά προβλήματα του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας και οι επιβλαβείς επιπτώσεις στις κλιματολογικές μεταβολές αναδεικνύονται με διαφορετικούς τρόπους από τη μονοπωλιακή τιμολογιακή πολιτική των απελευθερωμένων αγορών ενέργειας και από σειρά περιβαλλοντικών καταστροφών.

Κριτική των πολιτικών της Ε.Ε. – Η Ε.Ε. δεν ανταποκρίνεται με πειστικό τρόπο στις πιο πάνω αβεβαιότητες και στα αυξανόμενα κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα. Οι ισχυρές διακηρύξεις δεν ακολουθούνται από αντίστοιχα, συγκεκριμένα μέτρα και η ασκούμενη πολιτική συχνά βρίσκεται σε αντίθετη κατεύθυνση.

- Σε σχέση με την *χρηματοοικονομική κρίση*, η ασκούμενη πολιτική δεν επιδιώκει τον περιορισμό της, αλλά αντίθετα δημιουργεί ευκαιρίες για χρηματοοικονομική κερδοσκοπία. Είναι ανησυχητικό το γεγονός ότι η Ε.Ε. θεωρεί τους κανόνες προστασίας των ασφαλιστικών ταμείων των κρατών μελών από τις στρατηγικές των χρηματοοικονομικών επενδυτών ως εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου, το οποίο πρέπει να αρθεί. Με τον τρόπο αυτό εκθέτει το εισόδημα των συνταξιούχων στους κινδύνους της χρηματοοικονομικής κερδοσκοπίας.
- Απουσιάζει από την αντίληψη της Ε.Ε. η προοπτική της *μακροοικονομικής πολιτικής* σε αντιστοιχία με τα τρέχοντα προβλήματα, ενώ δεν καταβάλλεται προσπάθεια για τον έλεγχο των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

- Ο διακηρυγμένος σεβασμός και η υψηλή εκτίμηση για τις *υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος*, ως ουσιαστικό πυλώνα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου συνοδεύεται από πρωτοβουλίες, οι οποίες υποσκάπτουν τον πυρήνα των υπηρεσιών αυτών – κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας – με την υπαγωγή τους στο πλαίσιο των ρυθμίσεων της εσωτερικής αγοράς και στους κανόνες ανταγωνισμού. Πρόκειται για προφανή προσπάθεια επανάκτησης των τομέων, που έμειναν εκτός των διεργασιών της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες, από την οποία εξαιρέθηκαν, λόγω της ισχυρής δημόσιας κριτικής που ασκήθηκε. Ομοίως, η εμμονή στην απελευθέρωση των αγορών κυριαρχεί στο πλαίσιο της πρόσφατης πρωτοβουλίας για την «ευελιξία με ασφάλεια» («flexicurity») της αγοράς εργασίας, η οποία περιγράφεται καλύτερα ως «ευελιξία με εκμετάλλευση» («flexploitation»). Παράλληλα, η πολιτική μετανάστευσης εμφανίζεται ιδιαίτερα περιοριστική.
- Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα οικονομικά προβλήματα που δημιουργεί η μη ενασχόληση με τα θέματα της εγχώριας ζήτησης, η Ε.Ε. – κάτω από τον γενικό τίτλο «Παγκόσμια Ευρώπη» - εφαρμόζει *επιθετική εξωτερική πολιτική* για το άνοιγμα αγορών και την κατάκτηση μεγαλύτερου μεριδίου της αγοράς παγκοσμίως. Τα κυρίαρχα εργαλεία για το σκοπό αυτό είναι οι διμερείς συμφωνίες ελεύθερων ανταλλαγών και επενδύσεων και ο νεοφιλελεύθερος επαναπροσδιορισμός των Συμφωνιών Οικονομικής Συνεργασίας με αναπτυσσόμενες χώρες. Αντί να οικοδομήσει ένα ελκυστικό, εναλλακτικό υπόδειγμα προς εκείνο των ΗΠΑ, η Ε.Ε. επιδιώκει να επιτύχει τις αυξημένες φιλοδοξίες της στον κόσμο μέσα από την ενίσχυση της στρατιωτικής της δύναμης.
- Σε σχέση με την *ενεργειακή και την κλιματολογική πολιτική*, η αντίθεση μεταξύ λόγων και έργων είναι ιδιαίτερα εμφανής. Ούτε οι έντονες ρητορικές επιθέσεις κατά της τιμολογιακής πολιτικής των ενεργειακών μονοπωλίων, ούτε η διακηρυγμένη δέσμευση της Ε.Ε. για την αλλαγή του τρόπου κατανάλωσης ενέργειας συνοδεύτηκαν από συγκεκριμένα μέτρα. Για την αντικατάσταση της υφιστάμενης, μη βιώσιμης πολιτικής ενέργειας, που στηρίζεται σε ορυκτές πηγές, η Ε.Ε. εξακολουθεί να εξετάζει την περίπτωση της πυρηνικής ενέργειας, η οποία όμως δεν μπορεί να αποτελέσει βιώσιμο καθεστώς.

Εναλλακτικές Προτάσεις

Για την *υπέρβαση της χρηματοοικονομικής κρίσης και την επίτευξη σταθερότητας* στην Ε.Ε., η λήψη άμεσων μέτρων κατά της κερδοσκοπίας πρέπει να συνδυασθεί με μέτρα για τη σταθεροποίηση των Ευρωπαϊκών χρηματοοικονομικών συστημάτων και την ένταξή τους σε συνεκτική στρατηγική ανάπτυξης.

Για την *αντιμετώπιση της κερδοσκοπίας*, οι κανόνες διαφάνειας πρέπει να ενισχυθούν, η μόχλευση να περιορισθεί και η τιτλοποίηση (securitization) και εμπορία των δανείων να επιτρέπεται με ειδική έγκριση των εποπτικών αρχών. Επίσης, η μεγαλύτερη φορολόγηση των βραχυχρόνιων κερδών κεφαλαίου και η φορολόγηση των χρηματιστηριακών και των νομισματικών συναλλαγών να εξυπηρετούν τον ίδιο στόχο. Οι επενδύσεις των ασφαλιστικών ταμείων και των ασφαλιστικών επιχειρήσεων σε παράγωγα προϊόντα ή άλλα υψηλού κινδύνου χρηματοοικονομικά προϊόντα πρέπει να απαγορευτεί.

Για την προστασία των επιχειρήσεων και των εργαζόμενων σ' αυτές από τις επιβλαβείς ενέργειες των χρηματοοικονομικών επενδυτών, το δικαίωμα ψήφου των επενδυτών αυτών πρέπει να συνδέεται με ελάχιστη διάρκεια διακράτησης των μετοχών και να ενισχυθεί το δικαίωμα των εργαζομένων να ασκήσουν βέτο κατά αποφάσεων που θίγουν τα συμφέροντά τους. Μακροχρόνια, η τάση αναδιανομής του εισοδήματος από τα κάτω προς τα πάνω και στήριξης των συνταξιοδοτικών συστημάτων στις κεφαλαιαγορές πρέπει όχι μόνο να σταματήσει, αλλά να ανατραπεί, καθώς οι συγκεκριμένες τάσεις βρίσκονται στη βάση της όλο και περισσότερο καθοδηγούμενης από τις χρηματαγορές ανάπτυξης.

Μια περισσότερο ενεργή μακροοικονομική πολιτική πρέπει να προάγει την απασχόληση και τη βιώσιμη ανάπτυξη στην Ε.Ε. Μέτρα στην κατεύθυνση αυτή είναι τα δημόσια επενδυτικά προγράμματα σε εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο της Ε.Ε. για την αναδιάρθρωση των μεταφορών, την παραγωγή ενέργειας, την κοινωνική στέγη, την αστική αναβάθμιση, κλπ., καθώς και μέτρα για την μείωση των ωρών εργασίας με διάφορες μορφές. Επίσης, απαιτούνται πρωτοβουλίες για τον έλεγχο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Ευρώ έναντι του δολαρίου και του κινεζικού νομίσματος (renminbi) και, στην κατεύθυνση αυτή, για μεγαλύτερη διεθνή, νομισματική συνεργασία.

Οι δημόσιες υπηρεσίες - ή «υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος» - πρέπει να αναγνωρισθούν όχι μόνο ρητορικά, αλλά και με την καθιέρωση ανάλογων πολιτικών, ως κεντρικό στοιχείο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου, βασισμένου σε σχέσεις αλληλεγγύης και δικαιοσύνης. Η παροχή δημοσίων υπηρεσιών στους τομείς που έχουν απορρυθμισθεί πρέπει να ενισχυθούν και, όπου αυτό είναι δυσχερές, να ασκηθεί άμεσος δημόσιος έλεγχος, συμπεριλαμβανόμενων νέων μορφών δημόσιας ιδιοκτησίας και διοίκησης. Όλες οι δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να εξαιρεθούν από το καθεστώς της εσωτερικής αγοράς και τους κανόνες ανταγωνισμού – ακόμα κι αν είναι οικονομικού χαρακτήρα. Η ευρωπαϊκή διάσταση των υπηρεσιών αυτών εξυπηρετείται καλύτερα από τον ορισμό ελάχιστων ορίων, που θα συγκλίνουν προς τα πάνω, με τη συνεργασία σε όμορες περιοχές, καθώς και με κοινά ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Ειδική έμφαση πρέπει να δοθεί στην πολιτική ενάντια στη φτώχεια, ενώ η μείωση του ποσοστού παιδικής φτώχειας κατά 50% πρέπει να αποτελεί στόχο άμεσης προτεραιότητας πριν από τις επόμενες Ευρωεκλογές το 2009. Για το σκοπό αυτό, η Ε.Ε. πρέπει να πείσει τα κράτη μέλη μέσω της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα και ταυτόχρονα να στηρίζει τα μέτρα ενάντια στη φτώχεια στο εθνικό επίπεδο με Ευρωπαϊκές μεταβιβάσεις πόρων.

Η πολιτική για την ενέργεια και τις κλιματολογικές συνθήκες πρέπει να ενεργοποιηθεί και συγκεκριμένα μέτρα να ληφθούν για τη μετατόπιση από το κυρίαρχο σήμερα σύστημα παραγωγής ενέργειας από ορυκτές πηγές σε ένα βιώσιμο καθεστώς, που θα βασίζεται στην εξοικονόμηση ενέργειας και στην ανάπτυξη και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε. ο κύριος στόχος πρέπει να είναι η ενίσχυση της θεμελιώδους μετάβασης προς ένα μοντέλο παγκόσμιας βιώσιμης ανάπτυξης. Ειδικά, η Ε.Ε. πρέπει να εφαρμόσει πολιτική δίκαιων εμπορικών ανταλλαγών, συνεργασίας και ανάπτυξης. Στις σχέσεις της με τις αναπτυσσόμενες

χώρες, η επιδίωξη αυτή πρέπει να περιλαμβάνει την μη αμοιβαιότητα των εμπορικών συναλλαγών, καθώς και ειδική βοήθεια για την ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των περιβαλλοντικών και κοινωνικών ορίων. Στις σχέσεις της με τις αναπτυσσόμενες χώρες, η Ε.Ε. πρέπει να συμβάλει στη μείωση των μεγάλων ανισορροπιών και μακροχρόνια, στην επίτευξη ισορροπίας των λογαριασμών τρεχουσών συναλλαγών και στη διαχείριση από κοινού των συναλλαγματικών ισοτιμιών, που απαιτούνται για την επίτευξη της ισορροπίας αυτής. Σ' ένα τέτοιο πλαίσιο πολιτικής δεν χωρεί η χρήση απειλών ή στρατιωτικής δύναμης.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς, το 2007 ήταν έτος οικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης. Η οικονομία αναπτύχθηκε σχετικά γρήγορα και οι θέσεις εργασίας αυξήθηκαν. Προβλήματα, όπως οι κλιματολογικές αλλαγές και η οικονομική κρίση απασχόλησαν τις συναντήσεις κορυφής. Επισκιάστηκαν όμως από τις διαπραγματεύσεις για τη νέα «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη», η έγκριση της οποίας τον Οκτώβριο εορτάστηκε ως το τέλος της μακράς κρίσης στους κόλπους της Ε.Ε.

Τα παραπάνω δεν αντανakλούν την πραγματικότητα. Η έγκριση της συνθήκης συμπίπτει με την οικονομική κρίση, με εκτεταμένη οικονομική αβεβαιότητα και με αυξανόμενες κοινωνικές ανισότητες, ενώ επιπλέον κίνδυνοι αναδύονται από την ανασφαλή κατάσταση στους τομείς της ενέργειας και του περιβάλλοντος, αλλά και τις διογκούμενες ανισορροπίες στην παγκόσμια οικονομία. Η νέα συνθήκη δεν θα επιτρέψει στην Ε.Ε. να αντιμετωπίσει τα προβλήματα αυτά. Αντίθετα, θα ενδυναμώσει την νέο-φιλελεύθερη πολιτική, που οδήγησε στην παρούσα κατάσταση.

Στο παρόν υπόμνημα παρουσιάζουμε μια ριζικά διαφορετική αντίληψη σε σχέση με τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών. Στο πρώτο μέρος, τονίζουμε τα πιο επείγοντα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα στην Ε.Ε. και στο δεύτερο μέρος, επικρίνουμε την εμμονή στο νέο-φιλελευθερισμό και στις απορρυθμιστικές πολιτικές. Επισημαίνουμε επίσης την απουσία ενεργούς μακροοικονομικής πολιτικής για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ε.Ε. και την προσπάθεια της Ε.Ε. να αντισταθμίσει τα εσωτερικά προβλήματα με την εφαρμογή περισσότερο επιθετικής εμπορικής και επενδυτικής πολιτικής, καθώς και την τάση ενίσχυσης της παγκόσμιας θέσης της μέσω της θεμελίωσης ευρωπαϊκής στρατιωτικής δύναμης. Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε τις προτάσεις μας για την πλήρη μεταστροφή της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής της Ε.Ε., για τον έλεγχο της αγοράς χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, την τόνωση της οικονομίας, την εξάλειψη της φτώχειας και την εφαρμογή εξωτερικής πολιτικής στη βάση της ειρηνικής συνεργασίας, ισότιμων εμπορικών ανταλλαγών και αύξησης της κάθε είδους βοήθειας.

Θεωρούμε το παρόν υπόμνημα συμβολή στην επιστημονική, κριτική συζήτηση για την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική πολιτική. Παράλληλα, θεωρούμε ότι συντάσσεται με όλα εκείνα τα πολιτικά και κοινωνικά κινήματα, που μάχονται κατά της υποταγής στις νέο-φιλελεύθερες αρχές του παγκόσμιου ανταγωνισμού και των ανεξέλεγκτων κερδών και ότι συμβάλλει στη διαμόρφωση προτάσεων για ένα εναλλακτικό, δίκαιο και βιώσιμο πλαίσιο ευρωπαϊκής και διεθνούς ανάπτυξης.

1^ο ΜΕΡΟΣ

Αυξημένοι κίνδυνοι, ανισορροπίες και ανισότητες – Τρέχοντα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα

Σύμφωνα με τις επίσημες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ισχυρή οικονομική άνοδος αναμένεται να επηρεαστεί ελάχιστα από την τρέχουσα οικονομική κρίση και αναμένεται να συνεχιστεί και το 2008, συμβάλλοντας στη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας και στην οικονομική ενδυνάμωση και κοινωνική ευμάρεια της Ε.Ε.

Επικρίνουμε τις διακηρύξεις αυτές, όχι μόνο για την υπέρμετρη αισιοδοξία τους ως προς τις προοπτικές της μακροοικονομικής ανάπτυξης της Ε.Ε., αλλά και για την παντελή αδιαφορία τους ως προς τη συνεχή επιδείνωση των κοινωνικών και οικολογικών προβλημάτων παρελθόντων ετών, τα οποία εμφανίζονται και στην παρούσα φάση. Πέρα από τους τεράστιους κινδύνους της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, την αποδυνάμωση της μακροοικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης, τις επίμονες περιφερειακές ανισότητες, παρατηρούμε ότι η φτώχεια όχι μόνο δεν φθίνει, αλλά σε μερικές περιπτώσεις αυξάνεται, ενώ η διόγκωση της ανασφάλειας στην απασχόληση αποτελεί γενική τάση. Η πολιτική για την υπεύθυνη οικολογικά παροχή ενέργειας παραμένει στάσιμη, ενώ οι κλιματολογικές αλλαγές παράγουν κινδύνους και για την Ευρώπη. Ομοίως, η Ε.Ε. απειλείται από τις ανισορροπίες σε πολλούς τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ η μη εξεύρεση λύσεων εγκυμονεί κινδύνους και για την ίδια.

1.1 Χρηματοοικονομική κρίση : Θα ενταθεί?

Το Σεπτέμβριο του 2007, η Βρετανία βίωσε την πρώτη από το 1866 «ανάληψη πανικού» (bank run) από πελάτες τράπεζας. Αν και η συγκεκριμένη κρίση περιορίστηκε με παρέμβαση της Τράπεζας της Αγγλίας, το γεγονός αποκαλύπτει την ευθραυστότητα του παρόντος οικονομικού συστήματος και την αβεβαιότητα για την εξέλιξη των πραγμάτων.

Το ιστορικό της τρέχουσας χρηματοοικονομικής αναταραχής είναι η γενική αφθονία επενδυτικών πόρων. Αυτό συνήθως αποκαλείται «υπερβολική ρευστότητα» (excess liquidity), αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι πίσω από το φαινόμενο αυτό ενυπάρχουν νομισματικοί και πραγματικοί παράγοντες. Μετά από την κατάρρευση των μετοχών υψηλής τεχνολογίας το 2000-2001, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ μείωσε επανειλημμένα το βασικό επιτόκιο από το 6,5% στις αρχές του 2001 στο 1% το 2003. Έτσι, οι τράπεζες και οι χρηματοοικονομικοί όμιλοι, που αντιμετώπιζαν οικονομική πίεση, αναχρηματοδοτήθηκαν με ευνοϊκούς όρους. Ταυτόχρονα, η υψηλή κερδοφορία των επιχειρήσεων και η άνιση κατανομή των εισοδημάτων συνέτεινε στη δημιουργία υψηλών αποταμιεύσεων. Ως αποτέλεσμα, τα επιτόκια και οι αποδόσεις πολλά χρηματοοικονομικών προϊόντων διαμορφώθηκαν σε χαμηλό επίπεδο.

Πολλές τράπεζες και χρηματοοικονομικοί οργανισμοί, απρόθυμοι να αποδεχθούν χαμηλές αποδόσεις, αύξησαν το βαθμό μόχλευσής τους (leverage), αυξάνοντας τον όγκο των δανείων που εκδίδουν σε σχέση με μεγάλο εύρος χρηματοοικονομικών προϊόντων. Μια τέτοια μόχλευση συνήθως εμφανίζει μεγαλύτερες αποδόσεις χαρτοφυλακίου, συνοδεύεται όμως από υψηλότερο κίνδυνο. Πολλοί θεσμικοί

επενδυτές, και ειδικότερα τα συνταξιοδοτικά ταμεία, είναι υποχρεωμένα από την νομοθεσία να αποφεύγουν πρακτικές αυτού του είδους. Μπορούν όμως να παρακάμψουν τους περιορισμούς, επενδύοντας σε άλλους οργανισμούς, όπως αμοιβαία κεφάλαια υψηλού κινδύνου, τα οποία ακολουθούν τέτοιες πολιτικές.

Με τον τρόπο αυτό όμως αποδυναμώνονται και οι δύο πλευρές του ισολογισμού των οργανισμών αυτών. Ειδικότερα, τα στοιχεία ενεργητικού καθίστανται υψηλότερου κινδύνου και αποδίδουν εισόδημα υψηλής μεταβλητότητας, το οποίο με τη σειρά του καθιστά το παθητικό λιγότερο ασφαλές, εκθέτοντας σε μεγαλύτερο κίνδυνο τους επενδυτές, τους πιστωτές και του καταθέτες. Κατά συνέπεια, δημιουργούνται «κίνδυνοι για το σύστημα» (systemic risks).

Γενικά, παρατηρείται η τάση διαρκούς αναζήτησης νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων και επενδύσεων υψηλών αποδόσεων, η αποτίμηση των οποίων είναι δυσχερής. Τα γραφεία αποτίμησης, τα οποία οφείλουν να ενημερώνουν τους αγοραστές τίτλων για το επίπεδο κινδύνου τους, αποτελούν αντικείμενο σημαντικής σύγκρουσης συμφερόντων, δεδομένου ότι εισπράττουν αμοιβή από τους εκδότες τίτλων. Π.χ., τα τελευταία χρόνια, περισσότερα από τα μισά κέρδη τους οφείλονται σε εργασίες αποτίμησης νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων.

Σε αυτό, το όλο και πιο εύθραυστο χρηματοοικονομικό σύστημα, η πιθανότητα κατάρρευσης αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου, ενώ η πρόβλεψη ως προς τα συγκεκριμένα στοιχεία, τα οποία θα επηρεαστούν και τότε, δεν είναι πάντα δυνατή. Για παράδειγμα, πρόβλημα δημιουργήθηκε στην αγορά των επισφαλών (subprime) δανείων στις ΗΠΑ, τα οποία αφορούν σε δανειστές χαμηλής πιστωτικής φερεγγυότητας – συνήθως άτομα χαμηλού εισοδήματος – και τα οποία έχουν επιτόκιο άνω του μέσου όρου κατά 3-4%. Μετά από τις πιέσεις, που εμφανίστηκαν στην αγορά εργασίας σε αρκετές περιοχές των ΗΠΑ, μεγάλος αριθμός δανειστών παρουσίασε αδυναμία στην εξυπηρέτηση των υποχρεώσεών του. Ως αποτέλεσμα, τα εξαιρετικά πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα, που στηρίζονται σε τιτλοποιημένα δάνεια αυτού του είδους, έχασαν μεγάλο μέρος της αξίας τους.

Η ευρύτατη διασπορά των απαιτήσεων αυτών μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος παγκοσμίως, δεν επιτρέπει την ταυτοποίηση των τραπεζών και των άλλων οργανισμών, που υπέστησαν ζημιές από αυτές τις εξελίξεις. Αυτό αύξησε ραγδαία την αβεβαιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τον Ιούνιο του 2007, δύο αμοιβαία κεφάλαια υψηλού κινδύνου, που ανήκουν στην «Bear Stearns» (τράπεζα της Νέας Υόρκης με ηγετική θέση στον κλάδο), χρεοκόπησαν λόγω της έκθεσής τους σε τίτλους δανείων. Αμέσως μετά, δύο δημόσιας ιδιοκτησίας γερμανικές τράπεζες, η «IKB» και η «SachsenLB», εμφάνισαν μεγάλες ζημιές λόγω των επισφαλών δανείων στις ΗΠΑ, με αποτέλεσμα την ανάγκη χρηματοδότησής τους από άλλες γερμανικές τράπεζες. Οι συγκεκριμένες εξελίξεις σήμαναν την έναρξη αλυσιδωτών αντιδράσεων, δεδομένου ότι δημιούργησαν ερωτήματα σχετικά με τη θέση άλλων κεφαλαίων υψηλού κινδύνου και συνεπώς τραπεζών, καθώς και άλλων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, οι οποίοι έχουν επενδύσει είτε σε κεφάλαια υψηλού κινδύνου, είτε σε τίτλους, που στηρίζονται σε επισφαλή δάνεια. Μερικοί από τους τίτλους αυτούς είναι βραχυχρόνιοι, με αποτέλεσμα η αντίστοιχη έκθεση να μην είναι δυνατόν να μεταοπισθεί, καθώς οι επενδυτές άρχισαν να ανησυχούν για την υπό εξέλιξη κρίση. Οι κάτοχοι τίτλων που στηρίζονται σε επισφαλή δάνεια

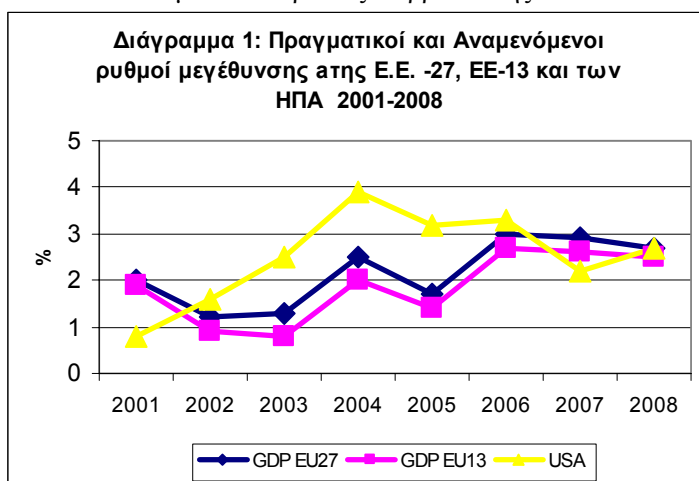
αναγκάστηκαν συνεπώς να στραφούν στις τράπεζες για έκτακτη αναχρηματοδότηση, πράγμα το οποίο δημιούργησε αυξημένες υποψίες για την κατάσταση των τραπεζών.

Στις αρχές Αυγούστου, εμφανίστηκε σοβαρή κρίση στις χρηματαγορές, αλλά και στη διατραπεζική αγορά στις δύο πλευρές του Ατλαντικού, με αποτέλεσμα τη δημιουργία απειλών για εκτεταμένες χρηματοοικονομικές πιέσεις, καθώς και οι δύο αγορές διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη λειτουργία του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Αντιμέτωπες με αυτές τις εκτεταμένες απειλές, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ, ενίσχυσαν με μεγάλα ποσά το διατραπεζικό σύστημα, καθιστώντας σαφές ότι δεν θα επιτρέψουν τη διόγκωση των χρηματοπιστωτικών εντάσεων. Ήταν μια αναγκαία ανταπόκριση, δεδομένης της κατάστασης. Εντούτοις, ο ρόλος των εποπτικών αρχών τίθεται σε αμφιβολία σε σχέση με τουλάχιστον δύο θέματα.

Πρώτον, παρόλο που ανταποκρίθηκαν άμεσα στο ξέσπασμα της κρίσης, έπραξαν ελάχιστα ή τίποτα για να αποτρέψουν την ανάληψη όλο πιο επικίνδυνων θέσεων από τους κύριους χρηματοοικονομικούς πρωταγωνιστές. Δεύτερον, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα και η Τράπεζα της Αγγλίας, τήρησαν τελείως αντίθετη και ασαφή στάση. Ενώ η Ευρωπαϊκή Τράπεζα διοχέτευσε κεφάλαια στην αγορά χρήματος της ευρωζώνης, η Τράπεζα της Αγγλίας προσπάθησε στην αρχή να ελαχιστοποιήσει την παρέμβασή της, με το σκεπτικό ότι μια τέτοια εμπλοκή της θα ενεθάρρυνε την ανάληψη περισσότερων κινδύνων από τις τράπεζες. Παρά το γεγονός ότι αργότερα η Τράπεζα της Αγγλίας αντέστρεψε την απόφασή της, προκειμένου να διασώσει τη βρετανική, στεγαστική τράπεζα «Northern Rock», η αποτυχία των δύο κύριων ευρωπαϊκών εποπτικών αρχών να συντονιστούν προοιωνίζουν άσχημες εξελίξεις για το μέλλον.

1.2 Χαμηλοί μισθοί, επισφαλής απασχόληση, πολιτικός εφησυχασμός – Προοπτικές μακροοικονομικής ύφεσης

Η τρέχουσα οικονομική κρίση έχει αρνητικό αντίκτυπο στην μακροοικονομική ανάπτυξη της Ε.Ε., ενώ οι τελευταίες προβλέψεις αναθεωρήθηκαν προς τα κάτω. Σε κάθε περίπτωση, η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας φαίνεται ότι έφτασε στο τέλος της και ότι επίκειται μια νέα περίοδος επιβράδυνσης.

Πηγή: European Economy 7/2007, T. 1.1 and 2.2; Statistical Annex Spring 2007, T. 10

Ανάπτυξη. Το 2006, η οικονομία της Ε.Ε.-27 αναπτύχθηκε κατά μέσο όρο 3%. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ τα τελευταία έξι χρόνια (Διάγραμμα 1). Μετά από την ύφεση του 2001 και την αργή ανάκαμψη του 2002, ο ρυθμός μακροοικονομικής ανάπτυξης βελτιώθηκε και, μετά από μικρή διακοπή το 2005, κορυφώθηκε το 2006 και στις αρχές του 2007. Οι κύριοι παράγοντες ώθησης το 2006 ήταν οι εξαγωγές και οι επενδύσεις, ενώ οι δημόσιες δαπάνες και η ιδιωτική κατανάλωση παρουσίασαν υστέρηση (Πιν. 1.1), όπου οι δημόσιες δαπάνες αντικατοπτρίζουν την δημοσιονομική αδράνεια του κράτους. Για παράδειγμα, παρά τη βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών, λόγω της αύξησης του ΑΕΠ, οι κυβερνήσεις και η Ε.Ε. συνέχισαν να ασκούν περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, μη επενδύοντας στην κρατική υποδομή, στην αναβάθμιση της παιδείας και στη βελτίωση της θέσης των μη-προνομιούχων μελών της κοινωνίας.

Πίνακας 1.1: Μακροοικονομικές Εξελίξεις στην Ε.Ε.

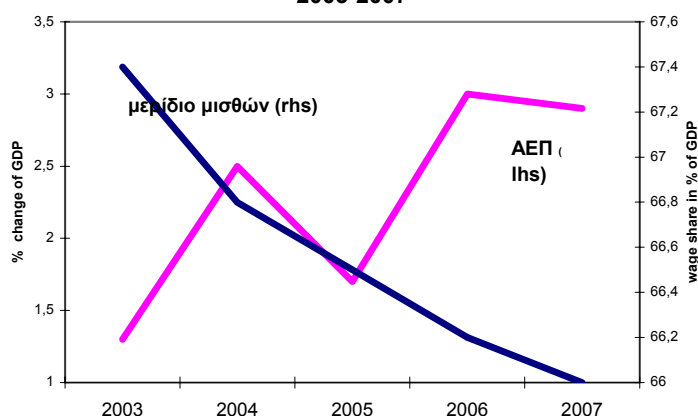
EU 27						
Ετήσιοι ρυθμοί μεγέθυνσης %	2003	2004	2005	2006	2007	average
ΑΕΠ	1,3	2,5	1,8	3,0	2,9	2,3
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,7	2,2	1,7	2,2	2,3	2,0
Συνολική Επένδυση	1,1	3,2	3,0	5,9	5,6	3,8
Δημόσιες Δαπάνες	2,2	1,5	1,7	2,0	2,0	1,9
Εξαγωγές	1,8	7,2	5,3	9,2	7,0	6,1
Εισαγωγές	3,4	7,4	5,8	9,1	7,2	6,6
Μερίδιο μισθών στο ΑΕΠ (EU25)	67,4	66,8	66,5	66,2	66,0	66,6
Ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών προς ΑΕΠ	0,1	0,4	-0,3	-0,7	-0,8	-0,3
Ζώνη Ευρώ						
ΑΕΠ	0,8	2,0	1,5	2,8	2,6	1,9
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,2	1,6	1,5	1,8	1,7	1,6
Συνολική Επένδυση	1,1	2,2	2,7	4,8	4,7	3,3
Δημόσιες Δαπάνες	1,8	1,3	1,4	1,9	2,0	1,7
Εξαγωγές	1,1	6,9	4,2	8,2	6,7	5,4
Εισαγωγές	3,1	6,7	5,2	7,7	6,7	5,9
Μερίδιο μισθών στο ΑΕΠ (EU25)	65,5	65,0	64,7	64,2	63,9	64,7
Ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών προς ΑΕΠ	0,5	1,0	0,2	-0,1	0,0	0,3

Πηγή, *European economy, Economic Forecasts, Spring and Autumn 2007*

Η συνεχιζόμενη εξασθένιση της ιδιωτικής κατανάλωσης οφείλεται στην μακροχρόνια τάση αναδιανομής του εισοδήματος από τα κάτω προς τα πάνω, κάτι το οποίο συνεχίστηκε ακόμα και την περίοδο αύξησης του ΑΕΠ (Διάγραμμα 2).

- Gelöscht: 7
- Gelöscht: 1
- Gelöscht: 5
- Gelöscht: 1
- Gelöscht: 6
- Gelöscht: 2
- Gelöscht: 6
- Gelöscht: 6
- Gelöscht: 1
- Gelöscht: 1,8
- Gelöscht: 2
- Gelöscht: 5
- Gelöscht: 7
- Gelöscht: 4
- Gelöscht: 7
- Gelöscht: 5
- Gelöscht: 2,1
- Gelöscht: 5
- Gelöscht: 7
- Gelöscht: 4
- Gelöscht: 0
- Gelöscht: 2,1
- Gelöscht: 1,8
- Gelöscht: 0,8
- Gelöscht: 0
- Gelöscht: 0
- Gelöscht: 2

Διάγραμμα 2: ΑΕΠ ακαι μερίδιο μισθών στην EU27, 2003-2007

Θεωρούμε ότι η ανεπάρκεια της αύξησης των μισθών και της κρατικής δραστηριότητας θα επηρεάσουν αρνητικά την μακροοικονομική ανάπτυξη στο άμεσο μέλλον.

Οι προβλέψεις της Επιτροπής, που δημοσιοποιήθηκαν τον Νοέμβριο του 2007, επιβεβαίωσαν την πτωτική τάση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ στην Ε.Ε. συνολικά, τόσο το 2007, όσο και το 2008, με μικρές διαφοροποιήσεις ανά χώρα. Οι παραπάνω προβλέψεις λαμβάνουν υπόψη την παγκόσμια αναταραχή στις χρηματοοικονομικές αγορές.

Απασχόληση. Από το 2002, παρατηρήθηκε μια μικρή αύξηση της απασχόλησης και σταδιακή πτώση της ανεργίας στην Ε.Ε.-27. Οι συνέπειες αυτής της αύξησης είναι όμως αμφιλεγόμενες, δεδομένου ότι το μερίδιο της προσωρινής και μερικής απασχόλησης (σε σχέση με το σύνολο) αυξάνεται σταθερά, καθώς και ότι η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα σκληρά ορισμένα τμήματα της αγοράς εργασίας, κυρίως τους νέους (15-24 ετών), τις γυναίκες και τους μακροχρόνια ανέργους (πάνω από 1 χρόνο), όπου δεν παρατηρήθηκε καμία βελτίωση (Πιν. 1.2). Επί πλέον, πολλά άτομα χωρίς εργασία δεν περιλαμβάνονται στις στατιστικές της ανεργίας.

Πίνακας 1. 2 Δείκτες απασχόλησης, Ε.Ε. -27 (2001-2006)

	2002	2003	2004	2005	2006
Μεγέθυνση απασχόλησης (%) Εθνικοί Λογαριασμοί	0.3	0.4	0.8	1.0	1.6
Προσωρινή απασχόληση (% της συνολικής απασχόλησης)	12.4	12.5	13.1	13.9	14.3
Μερικής απασχόληση (%)	15.6	16.0	16.7	17.1	17.4
Ποσοστό ανεργίας (% του εργατικού δυναμικού)	8.8	9.0	9.0	8.7	7.9
Ανεργία νέων (15-24) (% συνόλου ηλικίας 15-24)	17.9	18.3	18.8	18.7	17.4
Ανεργία γυναικών (% συνόλου γυναικών)	10.0	10.0	10.1	9.7	8.8
Μακροχρόνια ανεργία (% συν. ανέργων)	45.2	45.7	44.9	46.0	45.7

Source: European Economy 7/2007, EU Labour Developments, p.p.201 & 202

1.3 Επίμονη φτώχεια και διογκούμενα κέρδη – Αύξηση των ανισοτήτων

Τα τελευταία δεδομένα για τη φτώχεια στην Ε.Ε. (σε σχέση με το 2005) καταδεικνύουν ότι η κατάσταση γενικά δεν βελτιώθηκε και μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδεινώθηκε. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, ο μέσος δείκτης φτώχειας στην Ε.Ε.-15 μειώθηκε από το 18 % το 1995 στο 15% το 2000. Αφού παρέμεινε σταθερός για μερικά χρόνια, η φτώχεια αυξήθηκε στο 16% το 2004 και το 2005.

Πίνακας 1.3: Ποσοστά Φτώχειας στην Ε.Ε. (%) 2005

	EU25	EU15	EU10	Ανώτατο όριο	Κατώτατο Όριο
Όλες οι ομάδες	16	16	17	Πολωνία, Λιθουανία (21) Ελλάδα, Ισπανία, Ιρλανδία, Πορτογαλία (20)	Σουηδία (9) Τσεχία (10)
Ενήλικοι (16-64 ετών)	14	14	17	Πολωνία (21) Λιθουανία (19)	Σουηδία (9)
- Γυναίκες (16-64 ετών)	15	15	17	Πολωνία (20) Λιθουανία (19)	Σουηδία (9)
- Άνδρες (16-64 ετών)	14	13	18	Πολωνία (22) Λιθουανία (20)	Τσεχία, Σουηδία (9)
Παιδιά (< 16 ετών)	19	18	24	Πολωνία (29) Λιθουανία (27)	Σουηδία (8) Δανία, Φινλανδία (10)
Ηλικιωμένοι (> 65 ετών)	19	20	9	Κύπρος (51), Ιρλανδία (33), Ισπανία (29)	Τσεχία, Ολλανδία (5) Ουγγαρία (6)
Απασχολούμενοι (>16 ετών, περιλ. Αυτοαπασχολούμενων)	8	7	10	Σλοβακία (14)	Τσεχία, Δανία (3)
Άνεργοι (>16 ετών)	40	37	47	Ιρλανδία (54)	Σουηδία (19)
Νοικοκυριά χωρίς εξαρτώμενα τέκνα	15	15	12	Κύπρος (27) Ιρλανδία, Λάτβια (20)	Τσεχία (7) Σλοβακία, Ολλανδία, Lux(8)
Νοικοκυριά με εξαρτώμενα τέκνα	17	16	21	Πολωνία (25), Λιθουανία (23), Ιταλία (22)	Σουηδία (8), Φινλανδία, Δανία, (9)
Νοικοκυριά με δύο ενήλικους και τρία ή περισσότερα τέκνα	24	22	37	Πολωνία (45), Portugal, Λάτβια (39), Ισπανία (36)	Σουηδία (9), Φινλανδία (12), Γερμανία (13)
Μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα τέκνα	32	32	37	Malta (49), Λιθουανία (48), Ιρλανδία (45), Ελλάδα (44)	Γερμανία (14) Δανία, Ουγγαρία, Φινλανδία (16)

Ομάδες υψηλού κινδύνου: παιδιά, ηλικιωμένοι, άνεργοι - Ενώ ο δείκτης της φτώχειας για τους ενήλικους στην ΕΕ-25 είναι 14%, τα παιδιά, τα νοικοκυριά με πολλά παιδιά και οι ηλικιωμένοι ανήκουν σε ομάδες πληθυσμού που είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες στη φτώχεια. Στην Ε.Ε.-25, σε συνθήκες φτώχειας ζει σχεδόν το 1/5 των παιδιών κάτω των 16 ετών και στην Ιταλία και στην Σλοβακία, το ένα στα τέσσερα παιδιά. Τα νοικοκυριά με παιδιά, επίσης, είναι περισσότερο εκτεθειμένα στη φτώχεια περισσότερο σε σχέση με εκείνα χωρίς παιδιά (17% και 15% αντίστοιχα).

Η μέσος δείκτης φτώχειας των ηλικιωμένων (>65 ετών) είναι 19%. Στην Κύπρο κάθε δεύτερο άτομο άνω των 65 ετών μαστίζεται από το φαινόμενο. Αντίθετα, στη Τσεχία, την Ολλανδία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Σλοβενία και το Λουξεμβούργο, το αντίστοιχο ποσοστό είναι κάτω από το 10%. Όπως και η φτώχεια των ανέργων, και εκείνη των ηλικιωμένων οφείλεται στην απώλεια του εισοδήματος.

Το μεγαλύτερο μέρος της φτώχειας συναντάται στους ανέργους, περίπου στα 2/5 των ανέργων στην Ε.Ε.-25. Στα 10 νεοεισερχόμενα κράτη, το αντίστοιχο ποσοστό εκτινάχθηκε από το 38% το 2003 στο 47% το 2005.

Εργαζόμενοι φτωχοί. Ο αριθμός των εργαζομένων φτωχών εκτιμάται σε 14 εκατομμύρια, δηλαδή στο διπλάσιο του αριθμού των φτωχών (7 εκατομμύρια). Εμφανώς, οι συνεχώς εντεινόμενες ανασφαλείς συνθήκες εργασίας διογκώνουν το φαινόμενο της φτώχειας. Για παράδειγμα, η μορφή της εργασιακής σύμβασης έχει βαρύνουσα σημασία. Το ποσοστό φτώχειας των εργαζομένων με σύμβαση ορισμένου χρόνου είναι παραπάνω από διπλάσιο από εκείνων με σύμβαση αορίστου χρόνου στην Ε.Ε.-15 (10% και 4% αντίστοιχα), ενώ το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της φτώχειας ανέρχεται στο 16%, παρά το γεγονός ότι είναι πλήρως απασχολούμενοι.

Αυξανόμενος πλούτος. Σε σκανδαλώδη αντίθεση με την αυξανόμενη φτώχεια στην Ε.Ε., η συγκέντρωση του πλούτου αυξήθηκε επίσης. Παρόλο που τα δημοσιοποιημένα στοιχεία της Ε.Ε. για τη φτώχεια είναι αρκετά, δεν υπάρχουν δεδομένα για την κατανομή του πλούτου στην Ε.Ε.. Ως εκ τούτου, θα αναφερθούμε στα στατιστικά δεδομένα της «Merrill Lynch & GapGemini» (2007). Σύμφωνα με το «World Wealth Report 2007», ο αριθμός των εκατομμυριούχων (σε \$) στην Ε.Ε. (HNWI – High Net Worth Individuals) αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια και έφτασε στα 2.9 εκατομμύρια. Επί πλέον, ο πλούτος αυτών των ατόμων αυξήθηκε με ταχείς ρυθμούς, έτσι ώστε οι πλούσιοι να γίνονται πλουσιότεροι, ενώ η συγκέντρωση πλούτου στις ανώτατες εισοδηματικές ομάδες αυξήθηκε. Το 2006, η περιουσία του ανώτατου 0,6% του πληθυσμού αυξήθηκε σε \$10,1 τρις, που αντιστοιχεί στα δύο – τρίτα των ευρωπαϊκών κεφαλαίων των θεσμικών επενδυτών το 2005 (\$15,6 τρις., βλ. International Financial Services 2006: 5).

1.4. Απειλή εξάρτησης και καταστροφές: Ενεργειακές και κλιματολογικές μεταβολές στην Ε.Ε.

Ενέργεια. Η Ε.Ε. είναι μία από τις κυριότερες περιοχές κατανάλωσης ενέργειας παγκοσμίως, χωρίς όμως να είναι ικανή να καλύψει πλήρως τις ανάγκες της από δικές της πηγές. Με βάση το υπάρχον ενεργειακό σύστημα, που στηρίζεται σε ορυκτές πηγές ενέργειας, κυρίως στο πετρέλαιο (και στο φυσικό αέριο), η Ε.Ε. παρουσιάζει σταθερό έλλειμμα παραγωγής ενέργειας (βλ. πίνακα 1.4). Το έλλειμμα καλύπτεται με εισαγωγές από έναν μικρό αριθμό εμπορικών εταίρων (Ρωσία, Αλγερία, Νορβηγία), γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα μονομερούς εξάρτησης, λαμβάνοντας υπόψη την προβλεπόμενη μείωση των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Πίνακας 1.4: Κατανάλωση Ενέργειας και (καθαρές) εισαγωγές στην Ε.Ε.

	Κατανάλωση Εκ. Ισοδύναμου πετρελαίου (2005)	Εισαγωγές τον. (2005)	Ποσοστό εξάρτησης (2005)	Κατανάλωση 2007		
				Βιομηχανία Εκ. Τον.	Μεταφορές Εκ. τον.	Κατάκεφαλή Χλγρ.
ΕU 25	1.637,2	949,7	56,2 %	313,0	354,9	2.470
Γερμανία	324,2	212,6	65,1 %	56,1	62,0	2.640
Ισπανία	139,5	125,7	85,1 %	31,0	39,4	2.280
Γαλλία	257,3	141,9	54,5 %	37,4	49,8	2.540
Βρετανία	224,1	29,4	13,0 %	33,9	55,2	2.540
Πολωνία	86,2	15,9	18,4 %	16,4	12,1	1.500
Σλοβενία	6,3	3,5	55,8 %	1,7	1,5	2.440
Φινλανδία	27,0	18,7	69,3 %	12,1	4,8	4.820
Ιταλία	181,9	160,9	86,8 %	40,7	43,6	2.300

Σχόλια: Οι εισαγωγές περιλαμβάνουν 60% πετρέλαιο και 25% φυσικό αέριο (Ε.Ε. 25). Η Κύπρος έχει τον μεγαλύτερο βαθμό εξάρτησης ίσο προς 105,5 %, η Πορτογαλία προς 99,4%, το Λουξεμβούργο προς 99,0%, η Ιρλανδία προς 90,2%. Η Δανία παράγει ενέργεια προς εξαγωγή (βαθμός εξάρτησης: -58,8%).

Είναι πλέον γενικώς αποδεκτό ότι η αύξηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η επένδυση στην ενεργειακή αποτελεσματικότητα και την επάρκεια με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας πρέπει να είναι τα βασικά στοιχεία της ενεργειακής πολιτικής της Ευρώπης¹. Το πρόγραμμα δράσης για την αποτελεσματικότητα της ενέργειας της Ε.Ε. (COM/2006/545) αναφέρει ότι η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να αποφέρει έως 100 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως και στοχεύει σε εξοικονόμηση ύψους 20% μέχρι το 2020, σε σχέση με την πρόβλεψη του 2005. Η σημαντικότερη πηγή ενέργειας είναι η αποτελεσματική χρήση της, δηλ. η ενέργεια που δεν χρησιμοποιείται μέσω πολιτικής εξοικονόμησης ή καινοτομιών, και αποτελεί ήδη την μεγαλύτερη πηγή ενέργειας στην Ε.Ε..

Κλίμα. Η πρόσφατη έκθεση για την κλιματική αλλαγή, με τον τίτλο «Επιδράσεις, Προσαρμογή και Ευπάθεια» ('IPCC' - Απρίλιος 2007), προσδίδει χαρακτήρα επείγοντος στο διάλογο για την περιβαλλοντική πολιτική: η Αποκάλυψη πλησιάζει ταχύτατα, αν δεν ληφθούν εγκαίρως μέτρα. Εκατομμύρια άνθρωποι, οικοσυστήματα και διάφορα είδη σε όλες τις περιοχές του κόσμου υποφέρουν ήδη από τις επιπτώσεις της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής και τα χειρότερα έπονται. Δισεκατομμύρια άνθρωποι θα έλθουν αντιμέτωποι με την έλλειψη νερού, την αυξανόμενη ξηρασία, την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, καταιγίδες, πλημμύρες ποταμών και ακόμα περισσότερη πείνα και εξαθλίωση λόγω της μείωσης των παραγωγικών δυνατοτήτων.

Η έκθεση της Ομάδας Εργασίας II του 'IPCC' ανέδειξε τις πιθανές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής για τα επόμενα 40 χρόνια:

- Βίαιες βροχοπτώσεις και συχνότερες πλημμύρες·

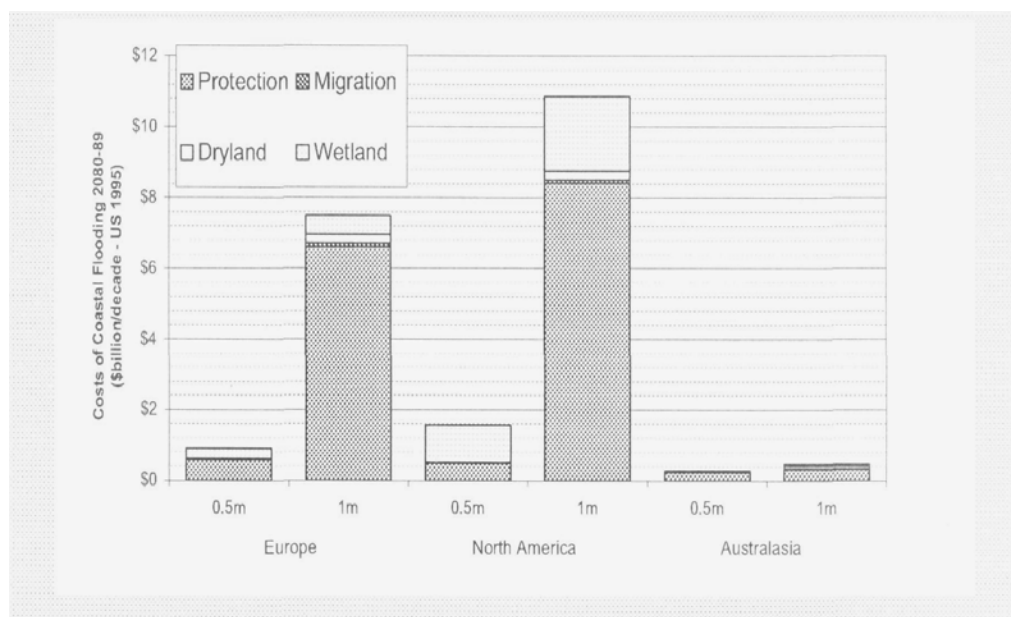
¹ MEMO της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ιαν. 2007: Οδηγός Ανανεώσιμων Μορφών Ενέργειας – προβλέπει αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας στο 20% του συνόλου στην Ε.Ε. μέχρι το 2020.

- Αυξανόμενη ευπάθεια των οικοσυστημάτων, ειδικά σε σχέση με την ικανότητά τους να δεσμεύουν άνθρακα συνοδευόμενη από την εξαφάνιση 20-30% των γνωστών ειδών φυτών και ζώων·
- Σοβαρές αλλαγές στην παγκόσμια κατανομή των ειδών ψαριών, με σημαντικές συνέπειες τόσο για τα ψάρια, όσο και για την ιχθυοκαλλιέργεια·
- Άνοδος της στάθμης της θάλασσας, διάβρωση των ακτών, συχνότερες πλημμύρες·
- Αύξηση της συχνότητας και της έντασης ακραίων μετεωρολογικών φαινομένων.

Οι τάσεις αυτές είναι ήδη ορατές στην Ευρώπη. Δυστυχώς ακόμη αντιμετωπίζονται ως ειδικά προβλήματα μεμονωμένων κρατών-μελών, όπως η ανάγκη συνεχούς ενίσχυσης των ακτών της Ολλανδίας, ή οι πυρκαγιές του καλοκαιριού στα κράτη-μέλη της Μεσογείου.

Η Αναφορά Stern² που δημοσιεύθηκε το 2006 προέβλεψε ότι αν δεν ληφθούν μέτρα, «Στην Ευρώπη, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας θα επηρεάσει πολλές πυκνοκατοικημένες περιοχές. Μια έκταση 140.000 τ. χιλ. είναι αυτή τη στιγμή σε υψόμετρο έως 1 μέτρο από την επιφάνεια της θάλασσας. Με βάση το σημερινό πληθυσμό και ΑΕΠ, η άνοδος αυτή θα επηρεάσει πάνω από 20 εκατομμύρια άτομα και θα θέσει σε κίνδυνο ΑΕΠ αξίας περίπου 300 εκατ. δολαρίων. Η Ολλανδία είναι μακράν η πιο τροφή ευρωπαϊκή χώρα στην άνοδο της στάθμης της θάλασσας, με περίπου το 25% του πληθυσμού να κινδυνεύει από άνοδο της τάξης του ενός μέτρου το χρόνο»

Διάγραμμα 3 : Το κόστος της πλημμύρας των ακτών στις αναπτυγμένες περιοχές

² Stern, Nicholas. The Economics of Climate Change: The Stern Review, Cambridge Univ. press, UK

Το Υπόμνημα Potsdam (8-10 Οκτωβρίου 2007) συνόψισε αυτή τη δραματική κατάσταση με απόλυτη σαφήνεια: «Η παγκόσμια οικονομική επιτάχυνση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε τον πλανήτη μας σε μία πρωτόγνωρη κατάσταση: η ανθρωπότητα συμπεριφέρεται τώρα σχεδόν σαν μια γεωλογική δύναμη σε πλανητική κλίμακα, η οποία θα αλλάξει ποσοτικά και ποιοτικά το φυσικό τρόπο λειτουργίας της Γης- εφόσον συνεχισθούν οι ίδιες πρακτικές» (www.nobel-cause.de/potsdam-memorandum).

Αν και υπάρχει ακόμα σημαντική έλλειψη γνώσης για τις επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής σε σχέση με τα δύο φύλα, μπορεί να θεωρηθεί ότι, π.χ. στις ευρωπαϊκές χώρες, οι μετακινήσεις με μέσα μαζικής μεταφοράς ή με ιδιωτικά μέσα, προσεγγίζονται διαφορετικά από άνδρες και γυναίκες και επιλέγονται για διαφορετικούς λόγους. Έτσι «η ενσωμάτωση μιας προοπτικής με βάση το φύλο» θα έκανε εφικτό «να γίνουν τα μέσα μεταφοράς πιο φιλικά προς το χρήστη και προς τα περιβάλλοντα» και να αποφεύγεται έτσι η χρήση αυτοκινήτου, π.χ. λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη μετακίνησης των μητέρων για να παίρνουν τα παιδιά τους από το σχολείο.

Σε αντίθεση με την αυξανόμενη δημόσια αφύπνιση λόγω των πρόσφατα δημοσιευμένων σχετικών εκθέσεων, η κλιματολογική αλλαγή συνεπεία της ανθρώπινης δράσης, η μείωση της βιοποικιλότητας, η έλλειψη των πόρων και η χειροτέρευση του ανθρώπινου οικιστικού περιβάλλοντος εξακολουθούν να αποτελούν μη βιώσιμες τάσεις. Αναφορικά με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, οι προσδοκίες για συμμόρφωση της Ε.Ε. με τους στόχους της Συνθήκης του Κιότο, παραμένουν ατεκμηρίωτες σε σχέση με τις εξελίξεις. Μόνο δραστικές αλλαγές πολιτικής θα διασφαλίσουν ότι η Ε.Ε. θα υλοποιήσει τις δεσμεύσεις της για μείωση των εκπομπών.

Η «Δεύτερη Αναφορά Προόδου της ECCP» ('European Climate Change Programme') δίνει μια συνολική εικόνα των εφαρμοσμένων δράσεων και μια ένδειξη για την ικανότητα της Ε.Ε. να πραγματοποιήσει τους στόχους της πρώτης περιόδου (2008-2012) που έθεσε η Συνθήκη του Κιότο. Οι πραγματικές τάσεις εκπομπών στην Ε.Ε. και στα κράτη-μέλη αναλύονται στην ετήσια αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παρακολούθηση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Ποιος όμως θα είναι ο στόχος που θα θέσει και θα συγκεκριμενοποιήσει η Ε.Ε. για τον εαυτό της;

1.5. Μακροοικονομικές ανισορροπίες στην παγκόσμια οικονομία

Η οικονομική κρίση που αναφέρθηκε παραπάνω είναι στενά συνδεδεμένη με μία σοβαρή ανισορροπία στην παγκόσμια οικονομία. Το τεράστιο έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών των Ηνωμένων Πολιτειών χρηματοδοτείται με αυξανόμενα αμφίβολες μεθόδους, συμπεριλαμβανομένης της σύνθετης τιτλοποίησης των στεγαστικών δανείων και της πώλησης των συγκεκριμένων τίτλων στις τράπεζες και στους θεσμικούς επενδυτές παγκοσμίως.

Η εμβάθυνση των οικονομικών σχέσεων ανάμεσα στις ΗΠΑ, από τη μία, και την Κίνα και την Νότιο-Ανατολική Ασία, από την άλλη, έχει παίξει κεντρικό ρόλο στην πρόσφατη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας και στη γρήγορη αύξηση των εσόδων πολλών αναπτυσσόμενων χωρών. Κατά μέσο όρο, η πραγματική αύξηση του

ΑΕΠ στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι άνω του 7% ετησίως και αυτό προβλέπεται να συνεχιστεί το 2007 και το 2008.

Όμως αυτές οι σχέσεις χαρακτηρίζονται από την αύξηση του ελλείμματος ισοζυγίου πληρωμών των ΗΠΑ. Το 2006, το ποσό αυτό έφτασε σχεδόν τα 800 δις δολάρια ή περίπου το 6,5% του ΑΕΠ των ΗΠΑ.(βλ. πίνακα 1.5). Η ανάγκη αυτό το ποσό να καλυφθεί από εξωτερική χρηματοδότηση αποτελεί σημαντικό στοιχείο της οικονομικής κρίσης.

Η αντιστάθμιση αυτού του ελλείμματος προέρχεται από τα τεράστια πλεονάσματα της Ιαπωνίας, της Κίνας και των άλλων ασιατικών οικονομιών. Σε κάποιο βαθμό, το συγκεκριμένο μοντέλο πηγάζει από την Ασιατική οικονομική κρίση, στα τέλη της δεκαετίας του '90, η οποία απορύθμισε τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ των Ασιατικών οικονομιών και της Δύσης. Σε πολλές περιπτώσεις, στην Κίνα για παράδειγμα, θα ήταν επιθυμητό η διαδικασία ανάπτυξης να είναι λιγότερο προσανατολισμένη προς τις εξαγωγές και να στοχεύει περισσότερο στην εξυπηρέτηση των αναγκών του εγχώριου πληθυσμού. Ένας αναπροσανατολισμός αυτού του είδους όμως θα απαιτήσει χρόνο για να αποφέρει αποτελέσματα.

Πίνακας 1.5: Πλεόνασμα και έλλειμμα (-) τρεχουσών πληρωμών ως % του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΗΠΑ	-3.2	-4.2	-3.8	-4.5	-4.8	-5.7	-6.4	-6.5	-6.1	-6.0
Ευρωζώνη	0.3	-0.7	0.0	0.6	0.4	1.0	0.1	-0.3	-0.3	-0.4
Ιαπωνία	2.6	2.6	2.1	2.9	3.2	3.7	3.6	3.9	3.9	3.6
Ασιατικές Οικονομίες	5.8	3.5	4.7	5.1	6.9	6.6	5.6	5.6	5.3	5.1

IMF World Economic Outlook, Απρίλιος 2007, προβλέψεις για 2007 και 2008.

Το μέγεθος και η διάρκεια του ελλείμματος των ΗΠΑ είναι πρωτοφανή, για μία τόσο μεγάλη βιομηχανική οικονομία. Σχετίζονται τόσο με το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα, όσο και με την εκτεταμένη εξάρτηση των αμερικανικών νοικοκυριών από το δανεισμό. Η άδικη μείωση των φόρων για τις επιχειρήσεις και για τους πλούσιους, καθώς και οι διευρυνόμενες οικονομικές ανισότητες, αποτελούν βασικούς παράγοντες για την κατάσταση αυτή.

Δε διαφαίνεται η δυνατότητα διόρθωσης των πιο πάνω προβλημάτων μέσω της αγοράς, γιατί το μέγεθος των αναγκαίων αλλαγών είναι τέτοιο ώστε να διαταραχθεί η ίδια η λειτουργία της αγοράς. Ο αποπροσανατολισμός που θα δημιουργηθεί έτσι στις αγορές θα οδηγήσει κατά πάσα πιθανότητα σε μία δραστηκή πτώση στην ισοτιμία του δολαρίου ή μία δραστηκή αύξηση στα επιτόκια των ΗΠΑ ή και τα δύο. Σε αυτή τη συγκυρία, ενδέχεται να υπάρξει σημαντική μείωση της παραγωγής και της απασχόλησης σε όλο τον κόσμο. Οι ΗΠΑ πιθανόν να "διορθώσουν" τις ανισορροπίες του ισοζυγίου τους μέσω μίας οικονομικής ύφεσης, με σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις για τους οικονομικούς της εταίρους. Ο αιφνίδιος περιορισμός των αμερικανικών αγορών είναι πιθανό να επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη, ιδιαίτερα της Κίνας και των υπόλοιπων Ασιατικών οικονομιών.

Παρότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αντιμετωπίζει η ίδια πρόβλημα ισοζυγίου πληρωμών, θα μπορούσε να επηρεαστεί σημαντικά από τα προβλήματα του δολαρίου

– οι εξαγωγές θα μπορούσαν να απορρυθμιστούν τόσο από την ύφεση στις ΗΠΑ και σε άλλες σημαντικές αγορές, όσο και από μία δραστική αύξηση της ισοτιμίας του ευρώ. Αυτή η ανατίμηση του ευρώ πιθανόν να μην περιοριστεί στις συνέπειες του οικονομικού κύκλου στο διεθνές εμπόριο · οποιαδήποτε σημαντική απώλεια εμπιστοσύνης στο δολάριο θα μετέτρεπε το ευρώ σε αποθεματικό νόμισμα παγκοσμίως, ακόμα και για κατόχους πλούτου χωρίς σταθερές σχέσεις με τις ευρωπαϊκές οικονομίες. Έτσι, πολλοί παραγωγοί της Ευρωζώνης πιθανόν να υποστούν μία δραστική μείωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Παράλληλα, τα ευρωπαϊκά οικονομικά συστήματα, ολοένα και πιο διασυνδεδεμένα με αυτά της Βορείου Αμερικής, πιθανόν να υποστούν πλήθος διαταράξεων. Θα ήταν προς το συμφέρον της Ε.Ε και μία αναγνώριση των διεθνών ευθυνών της, η συμβολή της στην προώθηση βαθμιαίας διόρθωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι ζωτικής σημασίας η Ε.Ε. να τονώσει την εγχώρια ανάπτυξη ώστε να εξισορροπήσει το αυξανόμενο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο θα ακολουθούσε τυχόν διόρθωση των οικονομικών ανισορροπιών των ΗΠΑ.

Λόγω του ότι μία διόρθωση με καθαρά όρους αγοράς θα ήτανε ανεπαρκής και σχεδόν σίγουρα θα οδηγούσε σε πολλαπλές κρίσεις, μία πολιτική λύση είναι επιτακτική. Οι μεγαλύτερες οικονομικές ομάδες πρέπει να σχεδιάσουν μία ευρεία στρατηγική για την μεσοπρόθεσμη αντιμετώπιση του ισοζυγίου των ΗΠΑ, η οποία θα ήταν προς το γενικό συμφέρον τους.

Υπάρχουν προηγούμενα (Οι συμφωνίες της Plaza και του Λούβρου τη δεκαετία του 1980) για διεθνή συνεργασία για την επίλυση των προβλημάτων ισοτιμίας του δολαρίου. Όμως αυτές ήτανε επιφανειακές συμφωνίες, που εμπεριείχαν μόνο παρεμβάσεις στην ισοτιμία, όχι μακροοικονομικές πολιτικές. Σήμερα, οι κοινές παρεμβάσεις από τις βασικές κεντρικές τράπεζες στις ξένες συναλλαγματικές αγορές μπορεί ακόμα να αποτελούν σημαντικό εργαλείο πολιτικής. Είναι όμως εξίσου επιτακτικό να υπάρξουν δεσμεύσεις για αμοιβαία υποστηριζόμενες αλλαγές της μακροοικονομικής πολιτικής των μεγαλύτερων οικονομικών περιοχών. Ορισμένα μέτρα για τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος των ΗΠΑ είναι αναγκαία, ενώ μία εμφανής συμβολή των Ευρωπαίων στη μείωση των διεθνών οικονομικών πιέσεων θα ήταν η αύξηση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και η αποδοχή τουλάχιστον μίας προσωρινής εξασθένησης του ευρωπαϊκού ισοζυγίου τρεχουσών πληρωμών.

Επίσης, οι παγκόσμιες οικονομικές προσαρμογές δεν μπορούν να αποφασίζονται από τις πλούσιες χώρες μόνο. Η ελάττωση των διεθνών οικονομικών ανισορροπιών σήμερα καθιστά τη συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών –πάνω από όλα της Κίνας, αλλά επίσης και άλλων μεγάλων κρατών και περιφερειακών ομάδων χωρών – μία οικονομική όσο και πολιτική αναγκαιότητα.

Το υπάρχον μακροοικονομικό καθεστώς της Ε.Ε. αδυνατεί να ανταποκριθεί στις παγκόσμιες αυτές ευθύνες. Η ΕΚΤ επικεντρώνεται αποκλειστικά σε εσωτερικά ζητήματα. Πρόκειται για μία αδυναμία στο θεσμικό της σχεδιασμό, σχεδόν συγκρίσιμη με την πιο συχνά συζητούμενη αδυναμία, την προτεραιότητα που δίδεται στη σταθερότητα των τιμών. Πράγματι, η ΕΚΤ είναι πιθανό να είναι αρνητική απέναντι σε οποιαδήποτε επίσημη νομισματική συμφωνία ανάμεσα στην Ε.Ε. και σε

ξένες κυβερνήσεις, καθώς μία τέτοια συμφωνία θα υποδήλωνε μία μεταφορά εξουσίας από την ΕΚΤ προς τις πολιτικές ηγεσίες της Ε.Ε..

Πίνακας 1.7						
Χώρες της Ευρωζώνης: Πλεόνασμα και έλλειμμα (-) τρεχουσών πληρωμών ως % του ΑΕΠ						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Γερμανία	1.9	4.3	4.6	5.1	5.3	5.2
Γαλλία	0.4	-0.3	-1.6	-2.1	-2.2	-2.3
Ιταλία	-1.3	-0.9	-1.6	-3.2	-2.2	-2.2
Ισπανία	-3.5	-5.3	-7.4	-8.8	-9.4	-9.8
Ολλανδία	5.4	8.9	6.3	7.1	7.7	7.6
Βέλγιο	4.1	3.5	2.5	2.5	2.4	2.5
Αυστρία	-0.2	0.2	1.2	1.8	1.9	1.6
Φινλανδία	6.4	6.4	7.8	5.3	5.1	5.2
Ελλάδα	-5.6	-5.6	-5.0	-9.4	-9.3	-8.7
Πορτογαλία	-6.1	-6.1	-6.7	-9.6	-9.1	-9.1
Ιρλανδία	0.0	-0.6	-2.6	-4.1	-4.4	-3.0
Λουξεμβούργο	7.5	11.8	11.8	11.7	11.7	11.4
Σλοβενία	-0.8	-2.7	-2.0	-2.3	-2.6	-2.5

IMF World Economic Outlook, Απρίλιος 2007, προβλέψεις για 2007 και 2008.

Η κατάσταση ως προς τη δημοσιονομική πολιτική είναι ακόμα πιο προβληματική. Το κατά προσέγγιση ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ως σύνολο συγκαλύπτει εντάσεις. Η Γερμανία έχει ένα μεγάλο πλεόνασμα από εξαγωγές, ενώ πολλοί από τους Ευρωπαίους εταίρους έχουν αντίστοιχο έλλειμμα πληρωμών (βλ. πίνακα 1.6). Συντονισμένες αλλαγές της νομισματικής πολιτικής για τη μείωση αυτών των εντάσεων είναι απαραίτητες τόσο στο εσωτερικό της Ένωσης, δεδομένου ότι θα στήριζαν υψηλότερο επίπεδο απασχόλησης, όσο και σε διεθνές επίπεδο, αφού θα διευκόλυναν μία πιο θετική απόκριση της Ε.Ε. στα παγκόσμια προβλήματα. Αυτές οι ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. δε δημιουργούν προβλήματα ισοτιμίας, λόγω της χρήσης ενιαίου νομίσματος. Αντιστοιχούν όμως σε γεωγραφικές ανισορροπίες, που περιορίζουν την οικονομική δραστηριότητα οικονομιών κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού.

Προς το παρόν όμως οι θεσμικές δομές της Ε.Ε., όπως και ο συντηρητισμός της πολιτικής της ηγεσίας, διατηρούν αυτού του είδους το συντονισμό εκτός της ευρωπαϊκής ημερήσιας διάταξης. Η συνεπαγόμενη παθητική στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόπιον των διεθνών οικονομικών εντάσεων αποτελεί σοβαρή αποποίηση της πολιτικής της ευθύνης.

Μέρος 2:

Ενάντια στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο – Κριτική της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής

Σε αυτό το μέρος, επικρίνουμε την πολιτική της Ε.Ε στο πεδίο των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων. Ξεκινούμε δείχνοντας ότι το περιεχόμενο της πολυθρόνητης

Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης δεν είναι ακόμη τίποτε άλλο από το νεοφιλελεύθερο περιεχόμενο του παλιού σχεδίου του συντάγματος και ότι οι βελτιώσεις στα δικαιώματα συναπόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δεν επιλύουν το δημοκρατικό έλλειμμα της Συνθήκης. Επικρίνουμε τη συνέχιση της απορρυθμιστικής εμμονής της Επιτροπής και την πρωτοβουλία της να ενοποιήσει τις βασικές δημόσιες υπηρεσίες στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς και να επιβάλει ακόμη μεγαλύτερη ευελιξία στις αγορές εργασίας. Επί πλέον, η ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική είναι ιδιαίτερα άκαμπτη και περιοριστική, ενώ απουσιάζουν οι συγκεκριμένες δράσεις για την περιβαλλοντική και ενεργειακή πολιτική, πέραν της ισχυρής ρητορικής. Κατά την άποψή μας, είναι ανησυχητικό το γεγονός ότι η Ε.Ε., αντί να λαμβάνει μέτρα για την ενίσχυση της εσωτερικής σταθερότητας και συνοχής, προτιμά την αυξανόμενα επιθετική πολιτική εμπορίου και επενδύσεων, καθώς και ένα νεοφιλελεύθερο αναπροσδιορισμό των σχέσεών της με τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

2.1. Η «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» - η αντιμεταρρύθμιση των ελίτ της Ε.Ε. με νέα μορφή

Όσοι ανέμεναν ότι μετά το γαλλικό και το ολλανδικό «όχι» στο σχέδιο του συντάγματος το 2005, θα υπήρχαν ευρείες συμμετοχικές διαβουλεύσεις με τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το μέλλον της Ευρώπης απογοητεύτηκαν οικτρά. Η «περίοδος της αναδίπλωσης» από το 2005 έως το 2007 δεν σήμανε καμία ουσιαστική προσπάθεια στη κατεύθυνση αυτή εκ μέρους των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. Αντίθετα, οι πολιτικοί ηγέτες βιάστηκαν να προχωρήσουν κατευθείαν την «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» με την μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα χωρίς καμία ευρύτερη διαβούλευση. Στις 19 Οκτωβρίου 2007, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισαβόνα ενέκρινε τη νέα «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» για την Ε.Ε. Έτσι, τελείωσε η περίοδος της αναδίπλωσης. Η Συνθήκη θα υπογραφεί στη Σύνοδο Κορυφής το Δεκέμβριο 2007 και έπειτα θα αρχίσει η διαδικασία επικύρωσης. Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της Ε.Ε. είναι απόλυτα αποφασισμένες να μην θέσουν τη Συνθήκη για έγκριση από τους πολίτες και να αποφύγουν τη διενέργεια δημοψηφίσματος, φοβούμενες τυχόν νέα αποτυχία.

Αυτή η μη συμμετοχική οργάνωση της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας υποδηλώνει το γεγονός ότι η «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» αποτελεί ένα εξ ολοκλήρου ένα πρόγραμμα της ευρωπαϊκής ελίτ.

Ίσως η πιο αξιοπρόσεκτη αλλαγή σε σύγκριση με το αποτυχημένο σχέδιο συντάγματος είναι η απουσία του όρου «σύνταγμα» και όλων των συμβόλων της Ε.Ε. ως ενοποιημένη οντότητα. Αυτό είναι εντυπωσιακό, δεδομένου ότι για αρκετά χρόνια, οι πολιτικοί ηγέτες της Ευρώπης και τα κυρίαρχα ΜΜΕ υποστήριζαν ότι η Ε.Ε. χρειάζεται ένα «σύνταγμα» για να προχωρήσει προς αυτό που ονομάστηκε «ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής ενοποίησης». Υποστηρίχτηκε έτσι ότι η Ε.Ε. δεν θα μπορούσε να συνεχίσει με τις βαθμιαίες μεταρρυθμίσεις των Συνθηκών στο ύφος του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας. Όμως η «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» είναι ακριβώς μια «Συνθήκη τροποποίησης», ακριβώς όπως η Συνθήκη της Νίκαιας αποτελεί τροποποίηση της Συνθήκης του Άμστερνταμ, κλπ.

Αυτό δεν ήταν το σημείο της δημόσιας κριτικής το 2004/5 ενάντια στο σχέδιο συντάγματος. Η κριτική εκείνη δεν αφορούσε στην προοπτική ενός ευρωπαϊκού

συντάγματος καθεαυτού, αλλά στο περιεχόμενο του προτεινόμενου σχεδίου: το δημοκρατικό έλλειμμα της Ένωσης, το νεοφιλελεύθερο χαρακτήρα του προσανατολισμού της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, την ενίσχυση του στρατιωτικού στοιχείου των πολιτικών της Ε.Ε.. Οι ευρωπαίοι ηγέτες θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στην κριτική προτείνοντας ένα μικρότερο και πιο κατανοητό κείμενο, που περιέχει τις βασικές αξίες, τους θεσμούς και τους διαδικαστικούς κανόνες για μια δημοκρατική Ε.Ε. και να αποφύγουν τη «συνταγματοποίηση» του νεοφιλελευθερισμού και της στρατιωτικής ισχύος της Ε.Ε. Αντί για αυτό ακολούθησαν ακριβώς τον αντίθετο δρόμο. Εγκατέλειψαν τον όρο 'σύνταγμα', διατηρώντας το περιεχόμενο του προηγούμενου κειμένου!

Τα κυρίαρχα ΜΜΕ επιθυμούν οι πολίτες να πιστέψουν ότι οι διαπραγματεύσεις λαμβάνουν χώρα ακριβώς για μια πιο ήπια «μίνι-συνθήκη». Τίποτα δεν θα μπορούσε να είναι πιο μακριά από την αλήθεια. Στην πραγματικότητα, περισσότερο από το 90% του περιεχομένου του σχεδίου του συντάγματος εμπεριέχεται στη νέα «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη». Πιο συγκεκριμένα, διατηρείται το προηγούμενο μέρος III (νεοφιλελεύθερο πολιτικό σχέδιο), όπως και οι διατάξεις για την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας κλπ, που έχουν αποτελέσει αντικείμενο κριτικής. Ο περιορισμένος αριθμός αλλαγών αναφέρεται κυρίως σε θεσμικά ζητήματα: ο αριθμός των Επιτρόπων μειώνεται, η ενίσχυση του ρόλου του Προέδρου της Επιτροπής αναβάλλεται έως το 2014, το νέο σύστημα ψηφοφορίας (διπλή πλειοψηφία) στο Συμβούλιο επίσης αναβάλλεται έως το 2014/2017, ο προτεινόμενος «Υπουργός Εξωτερικών Υποθέσεων και Πολιτικής Ασφάλειας» θα αποκαλείται «Υψηλός Αντιπρόσωπος της Ένωσης», προστίθεται ένα πρωτόκολλο σχετικά με το ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων και επεκτείνεται η περίοδος στην οποία μπορούν να αποκριθούν σε νομοθετική πρόταση της Επιτροπής από 6 σε 8 εβδομάδες και επίσης επεκτείνονται τα πολιτικά πεδία που απαιτούν ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο και συναπόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ενώ το τελευταίο είναι ευπρόσδεκτο, η βασική θεσμική ανεπάρκεια παραμένει: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν έχει το δικαίωμα ενεργοποίησης της νομοθετικής διαδικασίας.

Στο οικονομικό πεδίο, δεν υπάρχει επίσης καμία σοβαρή αλλαγή στη «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη». Μεταξύ των στόχων της Ε.Ε., η «εσωτερική αγορά» αναφέρεται χωρίς την προηγούμενη προσθήκη «με ελεύθερο και μη διαστρεβλωμένο ανταγωνισμό». Αυτό που εμφανίστηκε ως νίκη από τον Γάλλο Πρόεδρο Nicolas Sarkozy, για μια κοινωνικότερη Ευρώπη, θα έχει μηδενικό αντίκτυπο. Οι διατυπώσεις για την εσωτερική αγορά στη «Συνθήκη για τη λειτουργία της Ένωσης» παραμένουν οι ίδιες όπως στο μέρος III της «Συνταγματικής Συνθήκης», και ένα νέο «πρωτόκολλο εσωτερικής αγοράς και ανταγωνισμού» διευκρινίζει ότι η εσωτερική αγορά «περιλαμβάνει ένα σύστημα που εξασφαλίζει ότι ο ανταγωνισμός δεν διαστρεβλώνεται» και εξουσιοδοτεί την Ένωση να λάβει τα ανάλογα μέτρα. Δεν είμαστε αντίθετοι με τον ανταγωνισμό στο πλαίσιο σαφώς προσδιορισμένων κοινών κανόνων, αλλά αντιτιθέμαστε στον ανταγωνισμό των κανόνων που επικρατεί στη συνθήκη.

Ένα νέο «πρωτόκολλο σχετικά με τις υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος» εισάγεται ως παράρτημα στις Συνθήκες, τονίζοντας τον «ουσιαστικό ρόλο και την ευρεία διακριτότητα των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών στην παροχή, την ανάθεση και την οργάνωση των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος». Ενώ αυτό μπορεί ενδεχομένως να εξυπηρετήσει ως βάση για την ερμηνεία από το

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο της έννοιας της εσωτερικής αγοράς και των κανόνων ανταγωνισμού έναντι των δημόσιων υπηρεσιών και των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος, το εν λόγω πρωτόκολλο δεν καταργεί την υπαγωγή των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος στους κανόνες της εσωτερικής αγοράς. Για υπηρεσίες μη οικονομικού χαρακτήρα, δηλώνεται ότι «οι διατάξεις των Συνθηκών δεν επηρεάζουν με κανέναν τρόπο την αρμοδιότητα των κρατών μελών να παρέχουν, να αναθέτουν και να οργανώνουν τις μη-οικονομικές υπηρεσίες γενικότερου ενδιαφέροντος». Αυτό μπορεί επίσης να αποτελέσει ενδιαφέρον σημείο για διάλογο, αν και η Επιτροπή έχει ξεκαθαρίσει ότι οι υπηρεσίες είναι σχεδόν πάντα οικονομικές υπηρεσίες και εμπίπτουν στους κανόνες της ευρωπαϊκής αγοράς.

Για να συνοψίσουμε, το σχέδιο της «Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης» ουσιαστικά παρουσιάζει το περιεχόμενο της αποτυχημένης «Συνταγματικής Συνθήκης» σε νέα μορφή, ενώ η διαδικασία επικύρωσης που ακολουθείται με κανέναν τρόπο «δεν ακολουθεί τη λαϊκή βούληση». Το απορρίπτουμε για τους ίδιους λόγους που ήμασταν αντίθετοι με τη «Συνταγματική Συνθήκη» και που αναφέρονται στο Υπόμνημά μας του 2004, καθώς και τις επιφυλάξεις που εκφράσαμε στο Υπόμνημά μας του 2005 σχετικά με τη διετή «περίοδο αναδίπλωσης».

2.2. Η Οδηγία για τις υπηρεσίες δια της πλαγίας οδού - Η εμμονή απορρύθμισης συνεχίζεται

Από τον Ιανουάριο του 2007, η αμφισβητούμενη Οδηγία για τις υπηρεσίες τέθηκε σε ισχύ. Καθιερώνει την αρχή της ελεύθερης μετακίνησης στην Ένωση και αντιμετωπίζει τυχόν ειδικούς - διοικητικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς - κανονισμούς των κρατών-μελών για την παροχή υπηρεσιών στο έδαφός τους, ως παράβαση της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αυτή η τάση απορρύθμισης έχει διατηρηθεί στην οδηγία, αν και η ορολογία έχει βελτιωθεί, ενώ ορισμένοι τομείς απαλλάσσονται από την εφαρμογή της Οδηγίας, ως αποτέλεσμα της δημόσιας συζήτησης και κριτικής που προηγήθηκε. Οι κύριες ενέργειες και δραστηριότητες της Επιτροπής, και ιδιαίτερα της Διεύθυνσης Εσωτερικής Αγοράς, στοχεύουν τώρα όχι μόνο σε μια πολύ συγκεκριμένη ερμηνεία της Οδηγίας μέσω της δημοσίευσης ενός εγχειριδίου, αλλά επιπλέον στην ανάπτυξη των αντίστοιχων απορρυθμιστικών κοινοτικών πλαισίων για όσους τομείς απαλλάσσονται από την εφαρμογή της. Κατά συνέπεια προσπαθεί να ανακαταλάβει τα εδάφη που είχε χάσει στις προηγούμενες συζητήσεις και να εισαγάγει την Οδηγία δια της πλαγίας οδού. Την ίδια στιγμή, η συζήτηση σχετικά με τη θέση και τις πιθανές προοπτικές των υπηρεσιών γενικού (οικονομικού) ενδιαφέροντος, που είχε κερδίσει ώθηση μέσω της δημόσιας διαμαρτυρίας ενάντια στην υπερβολική απελευθέρωση και τις ιδιωτικοποιήσεις, κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεν λαμβάνεται υπόψη από την Επιτροπή. Η τακτική φαίνεται προφανής. Με την υιοθέτηση των πλαισίων ελεύθερης μετακίνησης για τόσο πολλούς τομείς υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων υπηρεσιών, θα απομείνει καθόλου ή ελάχιστος χώρος για τις αμιγώς δημόσιες υπηρεσίες που δεν διέπονται από τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Κοινωνικές υπηρεσίες. Αμέσως μετά από την απαλλαγή των κοινωνικών υπηρεσιών από την εφαρμογή της Οδηγίας, η Επιτροπή ανακοίνωσε (τον Απρίλιο του 2006) τις ενέργειες, στις οποίες πρόκειται να προβεί, υπογραμμίζοντας το ρόλο αυτών των υπηρεσιών ως «στυλοβάτες της ευρωπαϊκής κοινωνίας και της ευρωπαϊκής οικονομίας» (COM (2006) 177 final).

Στο έγγραφο αυτό, η Επιτροπή παρουσιάζει τα επιχειρήματά της σε πέντε βήματα, όπως εμφανίζονται παρακάτω.

Γενικά, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας παρέχει στα κράτη-μέλη την ελευθερία να ορίζουν τα στόχους γενικού ενδιαφέροντος και να προσδιορίζουν τις οργανωτικές αρχές των αρμόδιων για την υλοποίησή τους υπηρεσιών.

Ωστόσο, αυτή η ελευθερία πρέπει να ασκείται με διαφάνεια και χωρίς να γίνεται κατάχρηση της έννοιας του γενικού ενδιαφέροντος, ενώ τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους το Κοινοτικό Δίκαιο, όταν κανονίζουν τις διευθετήσεις για την εφαρμογή των στόχων και των αρχών που έχουν καθορίσει. Για παράδειγμα, πρέπει να σέβονται την αρχή της μη-διάκρισης και την κοινοτική νομοθεσία για τα δημόσια συμβόλαια και τις παροχές σε ειδικές ομάδες του πληθυσμού, όταν οργανώνεται μια δημόσια υπηρεσία.

Επιπλέον, όταν αναφερόμαστε σε υπηρεσίες οικονομικής φύσης, πρέπει να εξασφαλίζεται η συμβατότητα των οργανωτικών διακανονισμών με τα άλλα πεδία του κοινοτικού δικαίου (ιδιαίτερα η ελευθερία για την παροχή υπηρεσιών και η ελευθερία ίδρυσης, καθώς και το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού).

Σε σχέση με το δίκαιο του ανταγωνισμού, το Δικαστήριο έχει θεσπίσει ότι κάθε δραστηριότητα που αποτελείται από παροχή αγαθών ή υπηρεσιών σε συγκεκριμένη αγορά από έναν φορέα συνιστά οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από τη νομική υπόσταση του φορέα και τον τρόπο που χρηματοδοτείται.

Σε σχέση με την ελευθερία της παροχής υπηρεσιών και της ελευθερίας της ίδρυσης, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει θεσπίσει ότι οι υπηρεσίες που παρέχονται γενικά έναντι πληρωμής πρέπει να θεωρούνται οικονομικές δραστηριότητες σύμφωνα με το πνεύμα της Συνθήκης. Ωστόσο, η Συνθήκη δεν απαιτεί το αντίτιμο της παροχής υπηρεσιών να καταβάλλεται απευθείας από εκείνους που επωφελούνται από αυτήν³. Επομένως συνάγεται ότι σχεδόν όλες οι υπηρεσίες που παρέχονται στο κοινωνικό πεδίο μπορούν να θεωρηθούν «οικονομικές δραστηριότητες» κατά το πνεύμα των άρθρων 43 και 49 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το *πρώτο βήμα* δίνει στα κράτη-μέλη την ελευθερία να καθορίσουν και να οργανώσουν τις κοινωνικές υπηρεσίες. Το *δεύτερο βήμα* προειδοποιεί ενάντια σε οποιαδήποτε «κατάχρηση» αυτής της ελευθερίας, η οποία θα συνέβαινε εάν τα κράτη-μέλη παραβίαζαν το κοινοτικό δίκαιο. Για τις υπηρεσίες «οικονομικής φύσης», το *τρίτο βήμα* εξηγεί ότι τα κράτη-μέλη πρέπει να σεβαστούν την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (αρθ. 43 και 49 της Συνθήκης ΕΚ). Πως προσδιορίζεται ο οικονομικός χαρακτήρας μιας υπηρεσίας; Το *βήμα τέσσερα* διευκρινίζει ότι «... οποιαδήποτε δραστηριότητα που αποτελείται από την παροχή αγαθών και υπηρεσιών από μια επιχείρηση σε δεδομένη αγορά αποτελεί οικονομική δραστηριότητα...». Και για να καταστήσει το θέμα αρκετά σαφές προσθέτει στο *βήμα πέντε* ότι «... οι υπηρεσίες

³ European Commission, Implementing the Community Lisbon programme: Social services of general interest in the European Union, Com (2006) 177, 26 Απριλίου 2006, p.6.

που παρέχονται γενικά με σκοπό την πληρωμή πρέπει να θεωρηθούν ως οικονομικές δραστηριότητες», καταλήγοντας ότι: «Επομένως συνάγεται ότι σχεδόν όλες οι υπηρεσίες που παρέχονται στο κοινωνικό πεδίο μπορούν να θεωρηθούν «οικονομικές δραστηριότητες κατά το πνεύμα των άρθρων 43 και 49 της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Το αποφασιστικό στοιχείο είναι, ότι εάν μια υπηρεσία παρέχεται έναντι αμοιβής - ανεξάρτητα από την καταλληλότητα της τιμής και της πηγής χρηματοδότησης - αυτό θεωρείται ως οικονομική δραστηριότητα και πρέπει να υπαχθεί στους κανόνες της εσωτερικής αγοράς και του ανταγωνισμού. Επομένως ο οργανισμός που παρέχει κοινωνικές υπηρεσίες έναντι αμοιβής πρέπει να συμπεριφέρεται ως ιδιωτική εταιρία σε ιδιωτική αγορά. Σύμφωνα με την Επιτροπή, συνεπώς, στις συνθήκες αυτές, δεν συντρέχει λόγος οι εν λόγω υπηρεσίες να μην ιδιωτικοποιηθούν.

Υγειονομική περίθαλψη. Η υγειονομική περίθαλψη αποτελεί αντικείμενο εθνικών ρυθμίσεων, ενώ τα συστήματα που ισχύουν στην Κοινότητα παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Τα προβλήματα της «κινητικότητας των ασθενών» - για παράδειγμα, ποιος επιβαρύνεται εάν οι τουρίστες ή οι προσωρινοί εργαζόμενοι προερχόμενοι από ένα κράτος-μέλος χρειάζονται και τύχουν φροντίδας σε άλλο κράτος μέλος - έχουν αντιμετωπιστεί σε επίπεδο συντονισμού. Το συγκεκριμένο, ήδη από το 1971, ήταν κωδικοποιημένο σε ειδικό κανονισμό (ΕΚ 14008/71), που επικαιροποιήθηκε και διευρύνθηκε το 2004 (883/2004). Βασίζεται στο δικαίωμα των κρατών μελών να επιλέγουν τη δομή, την οργάνωση και τη διαχείριση των συγκεκριμένων συστημάτων υγείας και παρέχει ένα αρκετά περιεκτικό πλαίσιο για την επίλυση τέτοιων ενδοκοινοτικών προβλημάτων - αν και περαιτέρω βελτιώσεις είναι επιθυμητές και δυνατές.

Ωστόσο, η Επιτροπή, τυπικά δεχόμενη αυτήν τη ρύθμιση, στοχεύει στην ενσωμάτωση των εθνικών συστημάτων υγείας στο κυρίαρχο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Πρόσφατα δημοσιοποίησε πρόταση οδηγίας «σχετικά με την ασφαλή, υψηλής ποιότητας και αποδοτική διασυννοριακή υγειονομική περίθαλψη» στην οποία προτείνει «να θεσπιστεί ένας παράλληλος μηχανισμός βασισμένος στην αρχή της ελεύθερης μετακίνησης και της οικοδόμησης σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Δικαστηρίου. Αυτό επιτρέπει στους ασθενείς να επιδιώκουν οποιαδήποτε υγειονομική περίθαλψη στο εξωτερικό, που παρέχεται και στην χώρα τους και τους επιστρέφεται το ποσό, που θα είχαν καταβάλει εάν είχαν λάβει τη συγκεκριμένη περίθαλψη στην χώρα τους, αν και φέρουν τον οικονομικό κίνδυνο οποιωνδήποτε συμπληρωματικών δαπανών τυχόν προκύψουν». Εύκολα διαπιστώνεται ότι ένας τέτοιος «παράλληλος μηχανισμός» είναι ισχυρό μέσο άσκησης ανταγωνιστικής πίεσης στο εθνικό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης. Στο πλαίσιο των πολυάριθμων μεταρρυθμίσεων του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, τα κράτη-μέλη συχνά περικλύπτουν τις δημόσιες δαπάνες, εισάγουν περισσότερα μέσα βασισμένα στην αγορά, ενώ ο ανταγωνισμός στην παροχή υγειονομικής περίθαλψης ωθεί προς την ανάθεση δραστηριοτήτων εκτός της επιχείρησης (outsourcing), την ιδιωτικοποίηση και τις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ). Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος ασφαλιστικής κάλυψης του τομέα της υγείας οδηγούν σε περιορισμό της κάλυψης μόνο για βασικές υπηρεσίες, ενώ για υπηρεσίες πέρα από αυτές, οι ασθενείς οφείλουν να καταβάλουν αμοιβή χωριστά. Για τις περιπτώσεις αυτές, προσφέρεται «συμπληρωματική ασφάλιση υπηρεσιών υγείας» από ασφαλιστικές εταιρίες.

Μετακίνηση εργαζομένων. Σε μία προσπάθεια να αντισταθμιστεί η διαγραφή των άρθρων του σχεδίου της οδηγίας για τις υπηρεσίες σχετικά με την μετακίνηση εργαζομένων μεταξύ χωρών μελών, η Επιτροπή δημοσίευσε τον Απρίλιο 2006 «Κείμενο οδηγιών σχετικά με την μετακίνηση εργαζομένων στα πλαίσια της παροχής υπηρεσιών», στο οποίο διευκρινίζεται ότι οι πρόσθετες απαιτήσεις των χωρών υποδοχής για την είσοδο εργαζομένων από άλλες χώρες-μέλη - όπως ο διορισμός αντιπροσώπου στη χώρα υποδοχής, η προγενέστερη εγγραφή της μετακίνησης εργαζομένων, η υποχρέωση να διατηρούνται έγγραφα σχετικά με τους μετακινούμενους εργαζομένους στα κράτη-μέλη υποδοχής, κ.λπ. - είναι παράνομες. Το Κείμενο Οδηγιών δεν αφαιρεί τυχόν διοικητικά εμπόδια «καλής διακυβέρνησης» (ένα άλλο μεγάλο, απορρυθμιστικό πρόγραμμα της Επιτροπής), αλλά ανοίγει το δρόμο στο κοινωνικό 'ντάμπινγκ' και στις λιγότερο ή περισσότερο παράνομες πρακτικές των εταιριών, καθώς και στη λειτουργία γραφείων εργασίας πέρα από οποιοδήποτε νομικό έλεγχο.

2.3. «Flexicurity»- Η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας σε νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί ένα νέο τέχνασμα για την εφαρμογή των «διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων» στην αγορά εργασίας. Σε πρόσφατη ανακοίνωση σχετικά με το ζήτημα «ευελιξία με ασφάλεια» ('Flexicurity' - COM 2007/0359), διευρύνεται η προσέγγιση που έχει υποστηριχθεί εδώ και πολλά χρόνια και που περιλαμβάνεται στην «Πράσινη Βίβλο για τον εκσυγχρονισμό του εργατικού δικαίου» του Νοεμβρίου 2006 (COM 2006/0708). Η Επιτροπή φαίνεται να γνωρίζει ότι η διάδοση των μη-τυπικών συμφωνιών εργασίας εμπεριέχει τον κίνδυνο της αυξανόμενης κατάτμησης αγοράς εργασίας και της αύξησης των ανεπαρκώς προστατευμένων και συχνά αβέβαιων τύπων απασχόλησης.

Αλλά αντί της προώθησης της σταδιακής κατάργησης της αβέβαιης, «άτυπης» απασχόλησης, η Επιτροπή αναπτύσσει τον ισχυρισμό ότι η τυπική σχέση απασχόλησης (μόνιμες συμβάσεις πλήρους απασχόλησης) αποτελεί το κύριο εμπόδιο για την αντιστροφή της τάσης κατάτμησης και ότι η αγορά εργασίας πρέπει να γίνει περισσότερο «ευέλικτη». Συνεπώς, το επίπεδο προστασίας της εργασίας πρέπει να περιορισθεί σε ένα «ελάχιστο όριο δικαιωμάτων», που καλύπτουν εξ ίσου την τυπική και την άτυπη απασχόληση. Αυτή η έννοια της «ευελιξίας με ασφάλεια» ('flexicurity') καθίσταται η κυρίαρχη προσέγγιση για τα επόμενα τρία έτη της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης και τις «Ενσωματωμένες Οδηγίες για τις Θέσεις Εργασίας και την Μεγέθυνση» (2008 - 2010).

Η Επιτροπή προτείνει την καθιέρωση δείκτη της Ε.Ε. για την «αυστηρότητα της νομοθεσίας προστασίας της απασχόλησης» (EPL). Στις περιπτώσεις εκείνες που ο δείκτης θεωρείται ιδιαίτερα υψηλός, τα κράτη-μέλη θα ενθαρρύνονται να προωθήσουν τις απαραίτητες «μεταρρυθμίσεις» για τον περιορισμό του επιπέδου προστασίας. Επί πλέον, διατηρούνται οι κατευθύνσεις πολιτικής της αναθεωρημένης «Στρατηγικής της Λισαβόνας», καθώς και οι Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Απασχόληση και την Μεγέθυνση. Ητοι, οι «ενεργές» πολιτικές της αγοράς εργασίας, ο περιορισμός των επιδομάτων ανεργίας, η θέσπιση «ισορροπίας μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων», η προώθηση «της απασχολησιμότητας» και «της προσαρμοστικότητας» των εργαζομένων και των ανέργων, η συμβολή της εργασίας στην «υγιή και οικονομικά βιώσιμη δημοσιονομική πολιτική», κ.λπ.

Κεντρικός στόχος της Επιτροπής είναι να αναζωογονήσει τη στρατηγική «της απασχόλησης και της μεγέθυνσης» εστιάζοντας εντονότερα στην έννοια της «ευελιξία με ασφάλεια» («flexicurity») με τον ισχυρισμό ότι απαιτούνται «νέες μορφές ευελιξίας και ασφάλειας για τα άτομα και τις επιχειρήσεις, καθώς και για τα κράτη-μέλη και την ίδια την Ένωση».

Η θέση της Επιτροπής υποδηλώνει έντονα την αλλαγή της έννοιας της ‘ασφάλειας’, όπου η προστασία ενάντια στους κινδύνους υποκαθίσταται από την ικανότητα προσαρμογής στην αλλαγή μέσω της διαρκούς εκμάθησης. Κατ’ αυτή την έννοια, οι «παλαιοί» τύποι ασφάλειας αποτελούν εμπόδια στην ευελιξία και πρέπει να περιορισθούν. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει μείωση των παροχών, όπου θεωρούνται ως ιδιαίτερα «γενναιόδωρες», καθώς και μείωση της προστασίας της απασχόλησης. Η «νέα» ασφάλεια πρέπει να διευκολύνει την ευελιξία και να είναι βασισμένη στην εκμάθηση. Η καλύτερη συνταγή για την ασφάλεια είναι η διαρκής εκμάθηση, η οποία οδηγεί στη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα και καταλληλότητα για απασχόληση, που με τη σειρά τους οδηγούν στην επαγγελματική απασχόληση.

Οι προτάσεις αυτές εξυπηρετούν καθαρά τις απαιτήσεις των εργοδοτών για μεγαλύτερη ευελιξία, ενώ οι εργαζόμενοι, όπως και οι άνεργοι, βλέπουν την ασφάλεια της εργασίας τους και την προστασία του εισοδήματός τους να μειώνονται, με αντάλλαγμα την απλή υπόσχεση για καλύτερες ευκαιρίες δια βίου μάθησης και «ενεργείς» πολιτικές αγοράς εργασίας, που μειώνουν τα δικαιώματα και αυξάνουν τις υποχρεώσεις των εργαζομένων και των ανέργων. Σε σύγκριση με την «παλαιού τύπου» προστασία της εργασίας και της εισοδηματικής ασφάλειας, η «νέα» ασφάλεια εμφανίζεται ιδιαίτερα επισφαλής. Αν και είναι γενικά αληθές ότι οι εργαζόμενοι με περισσότερα προσόντα αντιμετωπίζουν χαμηλότερο κίνδυνο ανεργίας, η πρόσβαση στην εκπαίδευση ή την κατάρτιση δεν παρέχει τις απαραίτητες εγγυήσεις για εργασία. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν προτείνει την κατάρτιση, την εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση ως δικαίωμα των εργαζομένων και των ανέργων, δεδομένου ότι δεν υποχρεώνει τους εργοδότες να χρηματοδοτήσουν τέτοια μέτρα.

Η ανάλυση της Επιτροπής για τους λόγους κατάτμησης της αγοράς εργασίας (στους «εντός» και στους «εκτός») απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Πρώτον, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επισήμανε σωστά στο ψήφισμά του σχετικά με την Πράσινη Βίβλο για το εργατικό δίκαιο, «πρόσφατες μελέτες του ΟΟΣΑ, αλλά και άλλες, έχουν αποδείξει ότι η αξίωση ότι η μείωση της προστασίας και η αποδυνάμωση των τυπικών συμβάσεων απασχόλησης διευκολύνουν την αύξηση απασχόλησης δεν τεκμηριώνεται». Ομοίως, «το παράδειγμα των Σκανδιναβικών χωρών αποδεικνύει ότι ένα υψηλό επίπεδο προστασίας της εργασίας και όρων απασχόλησης είναι πλήρως συμβατά με την υψηλή μεγέθυνση της απασχόλησης». Δεύτερον, οι στρατηγικές των εργοδοτών και των κυβερνήσεων των κρατών-μελών για την αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας οδηγούν στην κατάτμηση της αγοράς εργασίας. Οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να λειτουργούν με μικρότερο εργατικό δυναμικό και να αντιμετωπίζουν έτσι τις διακυμάνσεις της αγοράς με την ανάλογη προσαρμογή του εβδομαδιαίου χρόνου απασχόλησης. Αυτή η «εσωτερική ευελιξία» συνδυάζεται συχνά με την «εξωτερική ευελιξία», η οποία προσδιορίζεται ως καθορισμένης διάρκειας ή προσωρινή εργασία και συμβάσεις έργου σε περιόδους αιχμής. Με τον τρόπο αυτό, η αβέβαιη απασχόληση παίρνει διαστάσεις και αποτρέπει την μετατροπή μιας περιόδου αύξησης της παραγωγής σε μεγαλύτερη, μόνιμη και

κανονική απασχόληση. Επομένως, οι προτάσεις της Επιτροπής για «ευελιξία με ασφάλεια» («flexicurity») πρέπει να αποκληθούν πιο ειλικρινά πρόγραμμα για «ευελιξία με εκμετάλλευση» («flexploitation») των εργαζομένων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση και πρέπει να απορριφθούν αυστηρά.

2.4. Ενάντια στα ευρωπαϊκά συμφέροντα και στη δικαιοσύνη –Περιοριστική πολιτική μετανάστευσης

Οι σύγχρονες μεταναστευτικές μετακινήσεις μπορούν καλύτερα να κατανοηθούν στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης αγοραίας οικονομίας, που διευθύνει και κανονίζει τις ροές προϊόντων, χρήματος και εργασίας. Σε αντίθεση με τα άλλα προϊόντα, η εργασία είναι ενσωματωμένη στους ανθρώπους με όλα τα φυσικά, φυλετικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της όπως διαμορφώνονται από την ιστορία, προσδίδοντας στην μετανάστευση της εργασίας πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις.

Η μετανάστευση έχει λειτουργικό χαρακτήρα για την οικονομική οργάνωση των χωρών της Ε.Ε., δεδομένου ότι συμπληρώνει την εγχώρια εργασία. Η παγκοσμιοποίηση έχει επιταχύνει τον ρυθμό της απελευθέρωσης, της απορύθμισης και της ελαστικοποίησης των αγορών εργασίας. Ενώ οι γηγενείς εργαζόμενοι εγκαταλείπουν τις χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας, σε πολλούς τομείς η ζήτηση για διαφορετικούς τύπους χαμηλόμισθων ανειδίκευτων εργαζομένων έχει αυξηθεί και καλύπτεται όλο και περισσότερο από μετανάστες, που απασχολούνται σε επισφαλείς συνθήκες. Στο παρελθόν, η μετανάστευση των αντρών κυριαρχούσε στις μεταναστευτικές ροές της Ε.Ε., αλλά τώρα η μετανάστευση των γυναικών είναι τουλάχιστον εξίσου πολυπληθής. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται από τις απαιτήσεις των κλάδων πρόνοιας και υγείας, διασκέδασης και το “trafficking”.

Η διεύρυνση της Ε.Ε., λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές επιπέδου διαβίωσης και εισοδήματος μεταξύ των νέων κρατών μελών και της Ε.Ε.-15, έχει οδηγήσει στην αύξηση της μετανάστευσης. Όλες οι χώρες της Ε.Ε. -15, εκτός από τη Βρετανία, την Ιρλανδία και τη Σουηδία, έχουν επιβάλει επταετή απαγόρευση στην ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων από τα νέα κράτη μέλη. Αυτό έχει εκτρέψει τη ροή της μετανάστευσης από αυτές τις χώρες, ενώ η παράνομη μετανάστευση στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. 15 συνεχίζεται. Σταδιακά, οι εντός της Ε.Ε. μεταναστευτικές ροές αναμένεται να επιβραδυνθούν, όσο οι διαφορές εντός της Ε.Ε. μειώνονται και η ζήτηση για εργασία στις νεοεισερχόμενες χώρες αυξάνεται, όπως έχει παρατηρηθεί στις μεταναστευτικές ροές των χωρών που έγιναν μέλη της Ε.Ε. παλαιότερα.

Παρόμοιες οικονομικοί παράγοντες διέπουν την μετανάστευση από τις χώρες του τρίτου κόσμου προς την Ε.Ε.. Δεδομένου όμως ότι το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ της Ε.Ε. και των χωρών αυτών δεν πρόκειται να αμβλυνθεί ουσιαστικά σε σύντομο χρονικό διάστημα και ότι άλλοι παράγοντες, όπως ο πόλεμος, η καταστολή και οι διώξεις θα συνεχίσουν να υφίστανται, η μετανάστευση προς την Ε.Ε. θα συνεχίζεται. Η διάρθρωση της ηλικίας των μεταναστών αυτών θα συμβάλει στην υποστήριξη του γηρασμένου πληθυσμού, έμμεσα μέσω των φορολογικών εισφορών και άμεσα μέσω της προσφοράς εργασίας στην περίθαλψη και σε άλλους τομείς του κλάδου των υπηρεσιών.

Αυτές οι θετικές επιπτώσεις στις οικονομίες προορισμού αγνοούνται συχνά από τα ΜΜΕ και από το δημόσιο διάλογο σχετικά με τη μετανάστευση στην Ε.Ε., ενώ οι μετανάστες συχνά κατηγορούνται για την αυξανόμενη εγκληματικότητα, τη συμφορά στη δημόσιες συγκοινωνίες, στην υγεία και στο εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και στη διάβρωση της εθνικής ταυτότητας. Η εισροή μεταναστών και η συγκέντρωσή τους σε συγκεκριμένες περιοχές δημιουργεί εντάσεις για τους υπάρχοντες πόρους. Αλλά η κακή κατάσταση των δημόσιων υπηρεσιών σε μερικές χώρες της Ε.Ε. οφείλεται στην έλλειψη κρατικής υποστήριξης και στους δημοσιονομικούς περιορισμούς και όχι στη μετανάστευση. Οι δημόσιες καμπάνιες ενημέρωσης και η υπεράσπιση των πραγματικών επιπτώσεων των μεταναστών αποτελούν ουσιαστικά μέσα για την επίλυση τέτοιων συγκρούσεων.

Επίσης υποστηρίζεται ότι «οι μετανάστες παίρνουν τις δουλειές από τους ντόπιους» και ότι «συμπιέζουν τους μισθούς». Κανείς από αυτούς τους ισχυρισμούς δεν επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία. Γενικά, οι μετανάστες συμπληρώνουν τις δεξιότητες της γηγενούς εργασίας. Οι αρνητικές επιδράσεις της μετανάστευσης στους μισθούς είναι προσωρινές και αφορούν σε συγκεκριμένους κλάδους και μισθούς που βρίσκονται στο χαμηλότερο όριο της κατανομής μισθών. Η αυξανόμενη με τον χρόνο κερδοφορία σε αυτούς τους κλάδους οδηγεί στην είσοδο νέων επιχειρήσεων, που αυξάνουν τη ζήτηση για την εργασία και βαθμιαία και τους μισθούς.

Η ιδέα της εσωτερικής αγοράς της Ε.Ε. έχει μειώσει ή εξαφανίσει τους ενδοκοινοτικούς ελέγχους συνόρων σε βάρος ενός πιο αυστηρού ελέγχου των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και της εισαγωγής ενός καθεστώτος νέου «συννοριακού ελέγχου», που στηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό στον αυστηρότερο κανονισμό θεωρήσεων (visa) και τη διασυννοριακή συνεργασία μεταξύ της Ε.Ε. και τρίτων χωρών σε θέματα ασφάλειας. Η έννοια «συννοριακό έδαφος» έχει αντικαταστήσει βαθμιαία τη γεωγραφική «συννοριακή γραμμή», με αποτέλεσμα οι μετανάστες να οφείλουν να παρουσιάζουν τα στοιχεία τους στην αστυνομία και στους ανώτερους διοικητικούς υπαλλήλους σε δημόσιους χώρους, όπως σε σταθμούς τρένων και λεωφορείων, ή κατά τη χρήση δημόσιων υπηρεσιών, όπως είναι τα νοσοκομεία και τα σχολεία. Για παράδειγμα, το κυβερνητικό σχέδιο του Sarkozy για την εισαγωγή ελέγχου DNA σε σχέση με την οικογενειακή επανένωση των Γάλλων μεταναστών από το εξωτερικό της Ε.Ε. είναι αναπόσπαστο μέρος αυτής της προσέγγισης του «συννοριακού εδάφους».

Με την αυξανόμενη δυσκολία εισόδου στην Ε.Ε., η παράνομη μετανάστευση θα καταστεί η μόνη δυνατή, εναλλακτική λύση, αυξάνοντας έτσι τα κυκλώματα λαθραίας μετανάστευσης και εμπορίας των γυναικών («trafficking»). Η παράνομη είσοδος δεν αποτελεί εμπόδιο στην απασχόληση, εφόσον η αγορά εργασίας παρουσιάζει έλλειμμα, όπως και συγκεκριμένοι κλάδοι. Οι μετανάστες, ειδικά οι παράνομοι, κάνουν συνήθως τις βρώμικες, απαιτητικές και επικίνδυνες εργασίες, που λίγοι ντόπιοι θα έκαναν. Αμείβονται σε περιστασιακή βάση, ειδικά εάν δεν διαθέτουν έγγραφα. Οι συνθήκες αβεβαιότητας συμβάλλουν στην υπέρ-εκμετάλλευσή τους.

Η πολιτική μετανάστευσης στο επίπεδο της Ε.Ε. έχει αντιμετωπισθεί ως ζήτημα ασφάλειας και όχι ως ζήτημα αγοράς εργασίας ή ανθρώπινων δικαιωμάτων. Αυτή η άποψη πρέπει να αλλάξει, προκειμένου η πολιτική μετανάστευσης να διατυπωθεί με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας της Ε.Ε., να γίνει αποδεκτό ότι η μετανάστευση αποτελεί σημαντική διάσταση της παγκοσμιοποίησης και ότι η

ελεύθερη κυκλοφορία είναι θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, και να καταστεί δυνατή η ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ε.Ε..

Βραχυπρόθεσμα, οι χώρες της Ε.Ε. πρέπει να συστηματοποιήσουν το νομικό καθεστώς των παράνομων μεταναστών και να προσφέρουν μόνιμη θέση στους νόμιμους μετανάστες. Αυτό θα σταματήσει την παρανομία και τη σπάταλη πόρων για αστυνόμευση, βοηθώντας ταυτόχρονα την προώθηση μια πολιτικής ενσωμάτωσης, βασισμένη στην ενεργή συμμετοχή των μεταναστών. Για ανθρωπιστικούς λόγους, πρέπει να εξαφανισθεί οποιοσδήποτε περιορισμός στην πρόσβαση των μεταναστών σε βασικές δημόσιες υπηρεσίες, όπως η υγεία και η εκπαίδευση.

Μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προσπάθειες πρέπει να γίνουν, προκειμένου να κινηθεί η Ε.Ε. προς μια κοινή πολιτική μετανάστευσης, που να βασίζεται στη διεθνή δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ενσωμάτωση των μεταναστών, αξιοποιώντας τις καλύτερες πρακτικές πολιτικής των κρατών-μελών της Ε.Ε. σε σχέση με την είσοδο των μεταναστών, την απόδοση υπηκοότητας, την επανένωση οικογενειών και τα σχετικά με την αγορά εργασίας ζητήματα.

2.5. Παγκόσμια Ευρώπη - Απειλητικές φιλοδοξίες

Η Ε.Ε. επιθυμεί να προβάλλει την εικόνα της κοινωνικής ενσωμάτωσης, όχι μόνο μέσα στην Ευρώπη, αλλά και στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο. Αλλά, σε μία σειρά πρόσφατα Κοινοτικά έγγραφα τονίζεται ότι με περίπου 450 εκατομμύρια πολίτες, η Ένωση είναι τώρα μια δύναμη στον κόσμο και ότι πρέπει να εκμεταλλευτεί αυτή την πραγματικότητα για να προωθήσει τα συμφέροντα της.

Σύμφωνα με ένα έγγραφο που καταρτίστηκε από την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Οκτώβριο 2007, «η Ε.Ε. των 27 κρατών-μελών προσφέρει τη δυνατότητα στην Ευρώπη να ενεργήσει σε ηπειρωτική κλίμακα, με όρους κρίσιμης μάζας και επιρροής, που πρέπει να αξιοποιηθούν προς το μεγαλύτερο δυνατό όφελος»⁴. Αυτή η επιρροή παρατηρείται σε σχέση με την όλο και περισσότερο ισχυρή παγκόσμια επιβεβαίωση των συμφερόντων των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και, ανησυχητικά, την προώθηση της ικανότητας της Ε.Ε. για υπερπόντιες στρατιωτικές δραστηριότητες.

Το άνοιγμα των αγορών: Η στρατηγική της Λισαβόνας για την Ε.Ε., που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 2000, και που αναθεωρήθηκε το 2005, καθόρισε μια εξωτερικά προσανατολισμένη στρατηγική μεγέθυνσης, σύμφωνα με την οποία η Ευρώπη θα επιτύχει πλήρη απασχόληση εφόσον η οικονομία της καταστεί η πλέον ανταγωνιστική στον υπόλοιπο κόσμο. Αυτό το όραμα, μιας Ευρώπης εγκλωβισμένης σε ανταγωνισμό με άλλες χώρες για ένα μεγαλύτερο μερίδιο παγκόσμιων εξαγωγών, ειδικά στα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, αναπτύχθηκε πληρέστερα στο έγγραφο με τίτλο «*Παγκόσμια Ευρώπη: Ανταγωνιζόμενη τον Κόσμο*», που δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο 2006.

Σύμφωνα με αυτό το έγγραφο, μια από τις βασικές απαιτήσεις για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα είναι η εξασφάλιση ανοιχτών αγορών και οι αποκαλούμενοι

⁴ European Commission, *The European Interest: Succeeding in the age of globalization*, Brussels, 3 October 2007, p.3.

«δίκαιοι κανόνες» για τις εκτός Ευρώπης αγορές. Ιδιαίτερα επικρίνονται οι σημαντικότερες αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία, ως χώρες που συνδυάζουν την υψηλή μεγέθυνση με μη αναγκαίους φραγμούς στις εξαγωγές της Ε.Ε..

Προκειμένου να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή πρόσβαση σε άλλες αγορές, η Ε.Ε. υποστήριξε έντονα τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) και τις διαπραγματεύσεις, που συνδέθηκαν με τη Ντόχα (Doha), υποστηρίζοντας ότι ήταν πρόθυμη να κάνει παραχωρήσεις για την επίτευξη συμφωνίας. Αλλά, παρά τη ρητορική υποστήριξη για μια πολυμερή συμφωνία, μόλις έγινε σαφές ότι οι συζητήσεις της Ντόχα είχαν διακοπεί, η Ε.Ε. άρχισε να αναπροσανατολίζει ριζικά τη στρατηγική της προς την εξασφάλιση διμερών, εμπορικών διαπραγματεύσεων. Για αυτόν τον λόγο, διαπραγματεύεται Ελεύθερες Εμπορικές Συμφωνίες (FTAs) με χώρες της Κεντρικής Αμερικής, της κοινότητας των Άνδεων, την Κορέα και την Ινδία.

Συγχρόνως, η Ε.Ε. επιδιώκει μια νέα σειρά συμφωνίες για την απελευθέρωση των υπηρεσιών και των επενδύσεων στις μεσογειακές χώρες. Βρίσκεται επίσης στην τελική φάση εμπορικών διαπραγματεύσεων με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ACP) και πιέζει σκληρά για να γίνουν αποδεκτές οι αποκαλούμενες Οικονομικές Συμφωνίες Συνεργασίας (EPAs) από την αρχή του 2008 - μια προθεσμία που τέθηκε από τον ΠΟΕ, αλλά που φαίνεται τώρα ότι δεν είναι ρεαλιστική. Η Σύνοδος Κορυφής της Ε.Ε. με τις χώρες της Αφρικής στη Λισαβόνα θα προωθήσει την Ευρωπαϊκή ενεργειακή συνεργασία, που εστιάζει στα συντηρητικά, ενεργειακά συμφέροντα της Ε.Ε. και όχι στις ανάγκες της Αφρικής και μιας ενεργειακής αλλαγής. Τέλος, η Ε.Ε. εργάζεται προς μια ενδυνάμωση του υπερατλαντικού διαλόγου με τις ΗΠΑ, αν και η πιθανότητα διαπραγματεύσεων μεταξύ Ε.Ε. - Η.Π.Α. για μια περιοχή ελεύθερων συναλλαγών, αυτή τη στιγμή, δεν φαίνεται υψηλή.

Προώθηση επενδύσεων. Η Ε.Ε. είναι, μετά από τις ΗΠΑ, η δεύτερη πιο σημαντική πηγή ξένων άμεσων επενδύσεων. Όπως το πιο πάνω έγγραφο, η «*Παγκόσμια Ευρώπη*», αναφέρει: «Εγκαθιστώντας μια 'φυσική παρουσία' στις ξένες χώρες βοηθά τις επιχειρήσεις της Ε.Ε. να πραγματοποιούν τις επιχειρηματικές ευκαιρίες, καθιστά τις εμπορικές ροές πιο προβλέψιμες, και παγιώνει την εικόνα και τη φήμη της εταιρίας και της χώρας προέλευσης⁵». Μετά από την ήττα των προηγούμενων προσπαθειών της Ε.Ε., μαζί με τις ΗΠΑ, να επιτύχουν έναν ιδιαίτερα φιλελεύθερο κώδικα επενδύσεων, πρώτα μέσω της πολυμερούς συμφωνίας του ΟΟΣΑ για τις επενδύσεις, και έπειτα ως τμήμα των αποκαλούμενων ζητημάτων της Σγκαπούρης στον ΠΟΕ, και οι δύο χώρες έχουν επιστρέψει τώρα στις διμερείς Ελεύθερες Εμπορικές Συμφωνίες (FTAs), ως μέσο ανοίγματος των αναπτυσσόμενων χωρών στις άμεσες επενδύσεις τους. Μέχρι τώρα, η Ε.Ε. έχει ολοκληρώσει τις Συμφωνίες αυτές με το Μεξικό, την Χιλή, τη Νότια Αφρική, την Τυνησία, το Μαρόκο, την Αίγυπτο, την Τουρκία και το Λίβανο. Αυτές οι Συμφωνίες περιλαμβάνουν δεσμεύσεις για ουσιαστική απελευθέρωση των ξένων άμεσων επενδύσεων από τις αναπτυσσόμενες ενδιαφερόμενες χώρες, συχνά σε αντάλλαγμα πολύ περιορισμένων παραχωρήσεων εκ μέρους της Ε.Ε.⁶

⁵ *Global Europe*, p.8

⁶ "Signing away the future: How trade and investment agreement between rich and poor countries undermine development", Oxfam Briefing Report, March 2007

Για την Ε.Ε., οι εμπορικές συμφωνίες δεν αντιμετωπίζονται μόνο ως μέσο πρόσβασης στις ξένες αγορές, αλλά και ως μέσο για την εγγύηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των επιχειρήσεων της Ε.Ε. και τη διευκόλυνση των λειτουργιών τους σε άλλες χώρες μέσω της δημιουργίας ενός ρυθμιστικού περιβάλλοντος που αποβάλλει τυχόν φορτικούς κανόνες και κανονισμούς. Αυτή η προσέγγιση στοχεύει ρητά στην μείωση των περιθωρίων για διακριτή πολιτική στις χώρες-εταίρους. Στην «*Παγκόσμια Ευρώπη*» δηλώνεται καθαρά ότι: «Η Ε.Ε. έχει στρατηγικό συμφέρον για την ανάπτυξη διεθνών κανόνων και τη συνεργασία ως προς την πολιτική ανταγωνισμού και για την εξασφάλιση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις τρίτες χώρες σε σχέση με την αδικαιολόγητη επιδότηση των τοπικών επιχειρήσεων ή τη λήψη μέτρων πολιτικής ενάντια στον ανταγωνισμό⁷». Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι πολιτικές πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να έχουν μια καταστρεπτική επίδραση στις επιχειρήσεις της Ε.Ε. μειώνονται και περιορίζονται στο ελάχιστο μέσω συμφωνιών, που περιορίζουν τη δυνατότητα των τοπικών φορέων χάραξης πολιτικής.

Αυτή η προσέγγιση πρέπει να αντικρουστεί. Πρώτα από όλα, είναι βασισμένη στην επιπόλαιη ταύτιση των ευρωπαϊκών συμφερόντων με τα συμφέροντα των βασισμένων στην Ε.Ε. πολυεθνικών. Δεύτερον, η επένδυση στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει συνδεθεί συχνά με την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών, που οδηγεί στην εισαγωγή της εμπορικής λογικής και στην αύξηση των τιμών, υπονομεύοντας με αυτόν τον τρόπο σημαντικά εργαλεία αναδιανομής. Τρίτον, ως αποτέλεσμα της ευθυγράμμισης με την προσέγγιση της αμερικανικής κυβέρνησης για τις επενδύσεις, η Ε.Ε. υποστηρίζει τη διαιώνιση ενός μονοπολικού κόσμου, αντί να συμβάλει στην ανάδυση ενός πολύ-πολικού κόσμου, στον οποίο η Κίνα, η Ινδία και άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες θα διαδραματίσουν έναν αυξανόμενο ρόλο κατά τη διαμόρφωση των διεθνών οικονομικών κανόνων.

Οικονομικές Συμφωνίες Συνεργασίας. Η Ε.Ε. αποδίδει μεγάλη σημασία στην αναπτυξιακή συνεργασία. Στην «*Παγκόσμια Ευρώπη*», ωστόσο, αναφέρεται ότι, ενώ οι τρέχουσες διμερείς συμφωνίες υποστηρίζουν τους στόχους ανάπτυξης, τα εμπορικά ενδιαφέροντα της Ε.Ε. δεν έχουν εξυπηρετηθεί εξίσου. Παρά τις διακηρύξεις της ότι δεν ακολουθεί εμπορική πολιτική στο πλαίσιο των Οικονομικών Συμφωνιών Συνεργασίας (EPAs), που συζητιούνται με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, η Ε.Ε. επιδιώκει το μεγαλύτερο άνοιγμα των αγορών στις ευρωπαϊκές εξαγωγές, με δέλεαρ την υπόσχεση της αναπτυξιακής ενίσχυσης. Η Ε.Ε. γνωρίζει επίσης την εξάρτησή της από τις εισαγωγές πρώτων υλών και την ανάγκη εξασφάλισης πρόσβασης σε αυτές. Όπως και στην κλασική περίοδο του ιμπεριαλισμού, η Αφρική είχε καταστεί και πάλι «καυτό σημείο» γεωστρατηγικά, όπου η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ τώρα επίσης αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό της Κίνας ως προς την εξασφάλιση πρόσβασης στις στρατηγικές πρώτες ύλες και γενικότερα την καθιέρωση ζωνών πολιτικοοικονομικής επιρροής.

Οικονομική και χρηματοπιστωτική ευπάθεια - Βασική αδυναμία της προώθησης του μοντέλου ανάπτυξης της Ε.Ε. με προσανατολισμό στις εξωτερικές σχέσεις είναι η υψηλή ευπάθειά της σε τυχόν διεθνή οικονομική ύφεση. Η παγκόσμια οικονομία οδηγείται αυτήν την περίοδο από έναν άξονα που διαμορφώνεται μεταξύ των ΗΠΑ, με το τεράστιο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, και των εξαγωγικών χωρών της Ασίας, που αποκτούν διαρκώς αυξανόμενα περιουσιακά στοιχεία σε

⁷ *Global Europe*, p.8

αμερικάνικα δολάρια. Οι ΗΠΑ δεν μπορούν, εντούτοις, να συνεχίσουν να παρουσιάζουν ένα έλλειμμα αυτής της κλίμακας επ' αόριστον και εάν η Κίνα συνεχίσει να αναδιαρθρώνει τα τεράστια αποθέματά της σε ξένα νομίσματα, αυτό θα έχει περαιτέρω αποσταθεροποιητική επίδραση στην αμερικανική οικονομία. Η Ευρώπη – όπως και άλλα μέρη του κόσμου - παραμένει τρωτή σε τυχόν μείωση της αμερικανικής ζήτησης και αποδυνάμωση του δολαρίου.

Η ευπάθεια της οικονομίας της Ε.Ε. υπογραμμίστηκε από την ταχύτητα, με την οποία οι επιπτώσεις από την αμερικανική οικονομική κρίση του Αύγουστου-Σεπτεμβρίου μεταφέρθηκαν στους ευρωπαϊκούς οικονομικούς οργανισμούς. Η Ε.Ε. φέρει ευθύνη σχετικά, δεδομένου ότι η πολιτική της προώθησης ενός απορρυθμισμένου συστήματος, αμερικάνικου στυλ, βασισμένου στην αγορά, έχει καταστήσει τους ευρωπαϊκούς χρηματοοικονομικούς οργανισμούς πιο εύαλωτους σε μια τέτοια κρίση.

Η ανταγωνιστική πίεση ενθάρρυνε τους ευρωπαϊκούς οικονομικούς οργανισμούς να επενδύσουν σε πιο ριψοκίνδυνα και πιο αποδοτικά περιουσιακά στοιχεία, σε μία προσπάθεια να επιτύχουν ποσοστά εσόδων, αμερικάνικου τύπου. Οπωσδήποτε, η Ε.Ε. αντιμετωπίζει τώρα μια κυκλικού χαρακτήρα αποδυνάμωση της εξωτερικής ζήτησης, αφού η αμερικανική μεγέθυνση επιβραδύνεται ως αποτέλεσμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Την ίδια στιγμή, η ζήτηση είναι επίσης πιθανό να αποδυναμωθεί και μέσα στην Ευρώπη, αφού οι τράπεζες ανταποκρίνονται στην κρίση με τη συγκράτηση της προσφοράς πιστωτικών κεφαλαίων.

Η αντιμετώπιση της κρίσης από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα με την μείωση του επιτοκίου οδήγησε - προβλέψιμα - σε περαιτέρω αποδυνάμωση του δολαρίου. Η αντίστοιχη άνοδος της αξίας του ευρώ στο πιο υψηλό επίπεδο από την αρχή της ύπαρξής του υπογράμμισε την περιορισμένη συναλλαγματική πολιτική της Ε.Ε. Σε αντίθεση με την ιαπωνική κυβέρνηση, που έχει επιδιώξει συνεχώς μια πιο συνεργατική διεθνή προσέγγιση, οι ευρωπαϊκές αρχές αποποιούνται της ευθύνης για την άσκηση συναλλαγματικής πολιτικής, επιτρέποντας στη συναλλαγματική ισοτιμία να καθορίζεται από τους βραχυπρόθεσμους υπολογισμούς των επενδυτών. Στο βαθμό που οι αποφάσεις πολιτικής επηρεάζουν τους υπολογισμούς των επενδυτών, η Ε.Ε., στην πραγματικότητα, επιτρέπει στην Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ τον καθορισμό της αξίας του ευρώ.

Ισχυρότερες στρατιωτικές φιλοδοξίες. Η μεγαλύτερη οικονομική επιθετικότητα συνοδεύεται επίσης από την επιδίωξη της ενίσχυσης των στρατιωτικών ικανοτήτων της Ε.Ε.. Διαφαίνεται ότι αυτές οι φιλοδοξίες βασίζονται σε επιδιώξεις, ευρύτερες από την απλή συμμετοχή σε ανθρωπιστικές αποστολές, τη διατήρηση της ειρήνης και τη διαχείριση των κρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης στρατευμάτων για τη διατήρηση της ειρήνης. Σχετική ένδειξη αποτελεί το διάσημο έγγραφο του Javier Solana, που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2003. Η παγκοσμιοποίηση, υποστηρίζει το έγγραφο, έχει αυξήσει την εξωτερική εξάρτηση της Ευρώπης και την ευπάθειά της στις απειλές από το εξωτερικό, όπως την εξάπλωση της πυρηνικής απειλής, την τρομοκρατία και «τα αποτυχημένα κράτη». Συμπεραίνεται ότι: «Με τις νέες απειλές, η πρώτη γραμμή υπεράσπισης θα είναι συχνά στο εξωτερικό»⁸. Ως προς τις πολιτικές επιπτώσεις, υποστηρίζεται ότι: «Πρέπει να είμαστε σε θέση να ενεργήσουμε προτού επιδεινωθεί η κατάσταση στις χώρες

⁸ *A secure Europe in a better world*, Brussels, December 2003

γύρω μας...Με την προληπτική ενασχόληση μπορεί να αποφευχθούν σοβαρότερα προβλήματα στο μέλλον».

2.6. Ελάχιστη δράση έναντι της ρητορικής - Κλιματολογική και ενεργειακή πολιτική

Η ανάγκη για μια κοινή ευρωπαϊκή ενεργειακή στρατηγική έγινε εμφανής ήδη κατά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση του 1973 και η ανάγκη να συνδυαστεί η ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική με μια στρατηγική για το κλίμα έγινε προφανής κατά τη συνάντηση κορυφής του 1992 για την προστασία της γης στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Στο Ρίο ντε Τζανέιρο, η Ε.Ε. ανέλαβε την υποχρέωση μείωσης των εκπομπών του CO₂ - με αυτόν τον τρόπο συνδέοντας άμεσα την πολιτική κλίματος και την ενεργειακή πολιτική της. Αλλά αυτό δεν έχει ακολουθηθεί από τη διατύπωση και την υιοθέτηση κοινής στρατηγικής. Η ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική συνεχίζει να είναι διαφορετική μεταξύ των χωρών μελών. Η ευρωπαϊκή διάσταση έχει συγχωνευθεί με το πρόγραμμα της ενιαίας αγοράς, βασισμένο στη νεοφιλελεύθερη υπόσχεση ότι, μακροπρόθεσμα, το άνοιγμα των αγορών θα λύσει όλα τα προβλήματα. Το κύριο περιεχόμενο της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής επομένως είναι το άνοιγμα των αγορών ενέργειας και συχνά η ιδιωτικοποίηση των κρατικών ενεργειακών επιχειρήσεων.

Μετά από τη σύντομη κρίση σχετικά με τη διακοπή της ροής του φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς την Ουκρανία και τη Λευκορωσία, που χρησιμεύουν ως τα κράτη διέλευσης προς την Ε.Ε., οι ευρωπαϊκοί θεσμοί έχουν αναλάβει πάλι διάφορες πρωτοβουλίες για μια κοινή ενεργειακή πολιτική, όπως είναι η Πράσινη Βίβλος (Μάρτιος 2006) ή το ευρωπαϊκό ενεργειακό σχέδιο (Απρίλιος 2006) με στόχο την εξασφάλιση της παροχής ενέργειας. Αλλά, παρά τις ηχηρές δηλώσεις και τις φιλοδοξίες, κανένα σαφές και δεσμευτικό σχέδιο δεν υιοθετήθηκε.

Πρόσφατα, οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να προωθήσει μια κοινή και συντονισμένη ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική οδήγησαν στην παρουσίαση ενός «ολοκληρωμένου πακέτου ενεργειακής και κλιματολογικής μεταβολής» (Ιανουάριος 2007). Με το έγγραφο αυτό, αναγγέλθηκαν διάφορα προγράμματα. Η προετοιμασία ευρωπαϊκού χάρτη για τα δικαιώματα των καταναλωτών ενέργειας, ο διορισμός ευρωπαίων συντονιστών για τα βασικά ενεργειακά προγράμματα, η δημοσίευση των οδηγιών TEN-E, η οργάνωση των «δομημένων διεθνών διαλόγων». Το πακέτο συμπεριέλαβε επίσης ενέργειες για τη βελτίωση της δημόσιας πληροφόρησης όπως έναν οδικό χάρτη για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή μια βιώσιμη ενεργειακή εβδομάδα. Παραμένει, ωστόσο, μια κεντρική αντίφαση ακόμη και σε αυτές τις περιορισμένης εμβέλειας ενέργειες. Καθώς η Επιτροπή τοποθετεί την ανταγωνιστικότητα, την ασφάλεια ανεφοδιασμού και τη βιωσιμότητα στην ίδια κατηγορία, χωρίς οποιαδήποτε ένδειξη ως προς την προτεραιότητα αυτών των στόχων, σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ τους, διαφαίνεται ότι ο στόχος της ανταγωνιστικότητας θα προσδιορίσει όλες τις συγκεκριμένες αποφάσεις, υποβιβάζοντας τους άλλους δύο στόχους σε δευτερεύουσα θέση. Αυτό προκύπτει και από το γεγονός ότι το μόνο πεδίο, στο οποίο λαμβάνονται αποτελεσματικά μέτρα από την Επιτροπή είναι οι διαδικασίες παράβασης ενάντια στα κράτη-μέλη, που έχουν αποτύχει να ανοίξουν τις αγορές ενέργειας «όπως αρμόζει».

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 9 Μαρτίου 2007 σε γενικές γραμμές έχει υποστηρίξει τις προτάσεις της Επιτροπής σχετικά με την ενεργειακή και κλιματολογική μεταβολή, και έχει συμφωνήσει σχετικά με ένα πρόγραμμα δράσης, που βάζει σε ισχύ μια ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική μέχρι το έτος 2009. Αλλά τα βήματα προς τα εμπρός που επιτυγχάνονται στις ακόλουθες περιοχές χαρακτηρίζονται από εξαιρέσεις και αναποφασιστικότητα.

- *Μείωση του φαινομένου του θερμοκηπίου.* Ένας δεσμευτικός στόχος έχει καθοριστεί σχετικά με την μείωση των εκπομπών ρύπων από την Ε.Ε. κατά 20% μέχρι το 2020, ανεξάρτητα από την πρόοδο στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για μια μετά το Κιότο συμφωνία, ενώ και μια δέσμευση για τη μείωση των ρύπων κατά 30% προβλέφθηκε εφόσον και τα άλλα αναπτυγμένα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, λάβουν παρόμοια μέτρα. Αυτό δεν έχει συγκεκριμενοποιηθεί, ωστόσο, με τον καθορισμό τουλάχιστον ενός μηχανισμού που θα εξειδικεύει αυτήν την γενική υποχρέωση σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις για κάθε κράτος-μέλος
- *Ανανεώσιμες μορφές ενέργειας:* Πάλι ένας δεσμευτικός στόχος έχει συμφωνηθεί ώστε το 20% της γενικής κατανάλωσης ενέργειας της Ε.Ε. να προέρχεται από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μέχρι το 2020. Επίσης, συμπεριλαμβάνεται συγκεκριμένη δέσμευση για κάθε κράτος-μέλος τουλάχιστον το 10% της κατανάλωσης των καυσίμων για μεταφορές να προέρχεται από βιολογικά καύσιμα.
- *Ενεργειακή αποδοτικότητα:* Ένας σχετικά τολμηρός στόχος – η ελάττωση κατά 20% της κατανάλωσης ενέργειας στην Ε.Ε. σε σύγκριση με τις προβολές για το 2020 – έχει καθοριστεί ως δεσμευτικός. Την ίδια στιγμή, οι συγκεκριμένες προτάσεις που η Επιτροπή πρέπει να υποβάλει τα επόμενα έτη, στοχεύουν σε σχετικά περιορισμένους τομείς, όπως η ελάττωση της κατανάλωσης ενέργειας από το φωτισμό γραφείων και δρόμων.

Παράλληλα, η Σύνοδος Κορυφής απέρριψε τις προτάσεις της Επιτροπής για την περαιτέρω απελευθέρωση του τομέα. Περιορίστηκε στην υπογράμμιση των υφιστάμενων υποχρεώσεων, δηλ. αναφέρθηκε στη «πλήρη εφαρμογή του γράμματος και του πνεύματος» της υπάρχουσας νομοθεσίας ως «πρώτο βήμα» έναντι δραστηκότερων επιλογών.

Υπάρχουν μερικά θετικά στοιχεία στη στρατηγική της Ε.Ε για την ενέργεια και το κλίμα, που θα άξιζε να επεκταθούν και να βελτιωθούν περαιτέρω, ιδιαίτερα σχετικά με την αποτελεσματική ενεργειακή χρήση. Αυτό ισχύει για την ενθάρρυνση της χρήσης των αληθινά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για τις πολιτικές υποστήριξης και ενθάρρυνσης της μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας.

Από την άλλη, στον τομέα των μεταφορών, η στρατηγική της Ε.Ε. για την μείωση των εκπομπών του CO₂ των αυτοκινήτων είναι ακόμα στο στάδιο της διαδικασίας διαβούλευσης. Το τρίτο νομοθετικό πακέτο για τις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ε.Ε. (Σεπτέμβριος 2007) συνδέεται ακόμα αποκλειστικά με την απελευθέρωση των αγορών.

Ένα άλλο σαφώς αρνητικό στοιχείο είναι η κατεύθυνση σημαντικών επενδύσεων σε επικίνδυνες, πλασματικές και στρατηγικά αντιπαραγωγικές επιλογές, που δεν πρέπει να συμπεριληφθούν σε μια βιώσιμη, ευρωπαϊκή, ενεργειακή στρατηγική - η πυρηνική

επιλογή (συμπεριλαμβανομένης της σύντηξης), η επιλογή άνθρακα και λιγνίτη, και η επιλογή των βιολογικών καυσίμων πρώτης γενιάς.

- Η πυρηνική επιλογή δεν μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμη. Είτε βασίζεται στις περιορισμένες προμήθειες ουράνιου, που υπολογίζεται ότι θα διαρκέσουν για το πολύ 40 επί πλέον χρόνια, είτε συνδέεται με έναν κύκλο πλουτωνίου, που είναι απαραίτητο για την παραγωγή πυρηνικών όπλων και, σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει καμία λύση στα προβλήματα υψηλού κινδύνου και αποθήκευσης αποβλήτων άνω των περίπου 10.000 χρόνια.
- Η επιλογή άνθρακα και λιγνίτη είναι λιγότερο εμφανής στη δημόσια συζήτηση λόγω πολύ ορατών παρενεργειών στο κλιματολογικό επίπεδο. Ακόμα δεν έχει αφαιρεθεί εξ ολοκλήρου από το ευρωπαϊκό, ενεργειακό μίγμα πολιτικής, λόγω των ισχυρών παραδοσιακών θέσεων που κληροδότησε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα.
- Η επιλογή βιολογικών καυσίμων στηρίζεται έντονα από την πολιτική της Ε.Ε., τόσο εσωτερικά, όσο και στα διεθνή φόρουμ και σε διμερείς συμφωνίες. Αυτό, ωστόσο, δεν αποτελεί βήμα προς τη βιώσιμη ανάπτυξη - η πρώτη γενιά των βιολογικών καυσίμων έχει δύο κύρια μειονεκτήματα: αφ' ενός, δεν είναι ουδέτερα σε σχέση με το κλίμα, όπως απαιτείται. Αφ' ετέρου, ανταγωνίζονται άμεσα για τα εύφορα εδάφη με την παραγωγή τροφίμων, επιδεινώνοντας με αυτόν τον τρόπο τη φτώχεια στην ύπαιθρο και την έλλειψη τροφίμων στις σχετικές περιοχές.

Μέρος 3

Σταθερότητα, Αλληλεγγύη και Συνεργασία – Εναλλακτική οικονομική και κοινωνική πολιτική

Σε αυτό το μέρος παρουσιάζουμε τις προτάσεις μας για την εναλλακτική ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική πολιτική, ξεκινώντας από τα άμεσα και μεσοπρόθεσμα μέτρα που θα περιορίσουν τη χρηματοοικονομική κερδοσκοπία και θα επαναφέρουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα. Το μείγμα των μέτρων πολιτικής, που έχουν ως στόχο την πλήρη απασχόληση, την αλληλεγγύη και τη βιωσιμότητα, περιλαμβάνει την ενδυνάμωση και την πλήρη αναγνώριση των δημοσίων υπηρεσιών ως ένα δεύτερο πυλώνα για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο, όπως επίσης και μία πιο ενεργή χρήση των μακροοικονομικών εργαλείων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Προτείνουμε συγκεκριμένα μέτρα για την εξάλειψη της φτώχειας στην Ε.Ε., καθώς και άλλα βήματα που θα δημιουργήσουν ένα νέο πλαίσιο χρήσης της ενέργειας. Σχετικά με τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, προτείνουμε τη μετάβαση σε ένα καθεστώς ειρηνικής συνεργασίας, δίκαιου εμπορίου και αποδοτικής αναπτυξιακής βοήθειας.

3.1 Περιορισμός της κερδοσκοπίας και της πίεσης των χρηματοοικονομικών επενδυτών - Μέτρα ενάντια στις χρηματοοικονομικές κρίσεις

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι χρηματοοικονομικές κρίσεις είναι αναγκαία η ανάπτυξη μέτρων πολιτικής σε τρία επίπεδα. Πρώτον, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα διδάγματα των πρόσφατων γεγονότων και τους συγκεκριμένους

μηχανισμούς, που οδήγησαν στη δημιουργία και τη διεθνή εξάπλωση της σημερινής χρηματοοικονομικής κρίσης. Σε δεύτερο επίπεδο, είναι αναγκαία η εφαρμογή μέτρων που σταθεροποιούν το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα και εκδημοκρατίζουν τους κεντρικούς του θεσμούς. Σε τρίτο επίπεδο, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να αφορούν στις μη χρηματοοικονομικές αιτίες για τις πιέσεις και τις επαναλαμβανόμενες αναταράξεις του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Αναφορικά με το **πρώτο επίπεδο**, η ανάλυση της τρέχουσας κρίσης έχει δείξει ότι στο ξέσπασμά της έχει συμβάλει η έλλειψη διαφάνειας, η τιτλοποίηση και εμπορία των δανειακών πακέτων, οι χρηματοοικονομικές επενδύσεις υψηλής μόχλευσης και η αποτυχία των οργανισμών αξιολόγησης. Συνεπώς η πολιτική οφείλει να καλύψει τα παρακάτω.

- **Τόσο από τις τράπεζες όσο και από τους μη τραπεζικούς χρηματοπιστωτικούς θεσμούς** θα πρέπει να παρέχεται πλήρης ενημέρωση των εποπτικών αρχών σχετικά με τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί και την έκθεση σε κινδύνους, που συνεπάγονται.

- Θα πρέπει να προωθηθεί τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο η αμοιβαία πληροφόρηση και **συνεργασία των εποπτικών αρχών**. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι αναγκαίο να εξεταστεί το ενδεχόμενο δημιουργίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενός φορέα επίβλεψης των χρηματοοικονομικών αγορών για όλους τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς με διεθνείς δραστηριότητες.

- Οι **οργανισμοί αξιολόγησης** πρέπει να τεθούν υπό αυστηρότερο δημόσιο έλεγχο. Πιο συγκεκριμένα, οι συγκρούσεις συμφερόντων πρέπει να αποτραπούν μέσω συμβάσεων που θα θέτουν ως όρο τη μη χρηματοδότηση των οργανισμών αξιολόγησης από πελάτες τους, των οποίων δηλαδή αξιολογούν τα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Επίσης, η δημιουργία δημοσίων οργανισμών αξιολόγησης πρέπει να μελετηθεί ως προοπτική. Αυτοί οι δημόσιοι φορείς θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν από τις εισφορές των χρηματοοικονομικών οργανισμών.

- Η **τιτλοποίηση των δανείων και η εμπορία των δανειακών πακέτων** αποτελεί για τις τράπεζες μέσο για την παράκαμψη της υποχρέωσης τήρησης του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας στο πλαίσιο του Συμφώνου της Βασιλείας και την επέκταση των δραστηριοτήτων δανειοδότησης. Οι πρακτικές αυτές θα πρέπει είτε να απαγορευθούν είτε να απαιτείται η επίσημη έγκρισή τους από τις εποπτικές αρχές. Ο κίνδυνος και η αντίστοιχη απαίτηση κεφαλαιακής επάρκειας πρέπει σε κάθε περίπτωση να παραμένει στις τράπεζες, που χορηγούν τα δάνεια.

- Η σημερινή κατάσταση έχει επιβαρυνθεί σημαντικά από τη **χρήση υψηλής μόχλευσης** για τη χρηματοδότηση της αγοράς δανειακών πακέτων ή άλλων χρηματοοικονομικών επενδύσεων και επιθετικών εξαγορών. Αυτό έχει συμβεί σε περιβάλλον όχι σπανιότητας, αλλά αφθονίας κεφαλαίου και έχει συμβάλει στην ενίσχυση της πλεονάζουσας ρευστότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές. Τέτοιες τεχνικές πρέπει να περιοριστούν αυστηρά, είτε επιβάλλοντας νομικούς περιορισμούς στο βαθμό της μόχλευσης από την πλευρά του δανειολήπτη, είτε επιβάλλοντας δείκτη υψηλότερης κεφαλαιακής επάρκειας για τις δανείστριες τράπεζες.

Σε **δεύτερο επίπεδο**, η σταθερότητα του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος θα πρέπει να προωθηθεί με τα ακόλουθα μέτρα:

- Τα **Παράκτια Κέντρα Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών** (offshore centres), τα οποία αποτελούν ειδική απειλή για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα εξαιτίας της έλλειψης αποτελεσματικής χρηματοοικονομικής εποπτείας, θα πρέπει να περιοριστούν σημαντικά. Αυτός ο περιορισμός αφορά στην ύπαρξη Παράκτιων Κέντρων Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών εντός εθνικών γεωγραφικών συνόρων, όπως είναι η πολιτεία της Delaware και το Λονδίνο, όπως επίσης και σε γεωγραφικές περιοχές έξω από τη νομική δικαιοδοσία των μελών-κρατών της Ε.Ε.. Στις τελευταίες περιπτώσεις είναι αναγκαίο να περιοριστούν οι επαγγελματικές δραστηριότητες των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων με τα συγκεκριμένα Κέντρα.

- Το **Διεθνές Νομισματικό Ταμείο**, το οποίο βρίσκεται σε μόνιμη κρίση νομιμοποίησης για περισσότερο από δέκα χρόνια, πρέπει να ανασυγκροτηθεί συνολικά, ώστε να αποτελέσει πυλώνα για μια νέα, δημοκρατική χρηματοδοτική δομή. Αυτό απαιτεί την αναδιανομή των ψήφων στα όργανα του Ταμείου και νέα νομισματική πολιτική, που θα είναι επικεντρωμένη στη σταθερότητα και τη συνεργασία.

- Ένα σημαντικό βήμα για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα είναι η διαχείριση των **συναλλαγματικών ισοτιμιών** μέσα από τη διαρκή συνεργασία μεταξύ των Η.Π.Α., της Ε.Ε., της Ιαπωνίας, της Κίνας, της Βραζιλίας και άλλων χωρών. Το ΔΝΤ θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για τη διευκόλυνση και εποπτεία της διεθνούς συνεργασίας για τη συναλλαγματική πολιτική. Επίσης, είναι αναγκαία η εισαγωγή **φόρου για τις συναλλαγματικές πράξεις** ως εργαλείο αποτροπής των βραχυχρόνιων κινήσεων συναλλάγματος, που διαταράσσουν το συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Σε **τρίτο επίπεδο**, είναι απαραίτητο να αντιμετωπιστούν οι μη χρηματοοικονομικές αιτίες των χρηματοοικονομικών κρίσεων. Οι αιτίες αυτές εντοπίζονται στη σημαντική αναδιανομή του εισοδήματος και στην διεύρυνση των ιδιωτικών ασφαλιστικών ταμείων:

- Οι πολιτικές για μια **πιο δίκαιη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου** πρέπει να ανεξαρτητοποιηθούν από την πίεση που θέτει το χρηματοοικονομικό σύστημα. Ενώ μια πολιτική αύξησης των μισθών αποτελεί βασικά πρόκληση για τα συνδικάτα, μία τέτοια αναδιανομή από τα πάνω προς τα κάτω μπορεί να οργανωθεί από τις κυβερνήσεις μέσω της θέσπισης αξιοπρεπών κατώτατων μισθών και εισοδημάτων και μέσω μιας πιο ισχυρής φορολόγησης των κερδών του κεφαλαίου, των εταιρικών κερδών και των υψηλών εισοδημάτων.

- Η σταθερή επέκταση των **ιδιωτικών ασφαλιστικών ταμείων** και η μετάβαση σε πολλές χώρες από τα δημόσια αναδιανεμητικά συστήματα στα κεφαλαιοποιητικά είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους για τη συσσώρευση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, που προσβλέπουν στο κέρδος. Δεδομένου ότι τα ιδιωτικά ασφαλιστικά ταμεία είναι λιγότερο αξιόπιστα, προσφέρουν περιορισμένες υπηρεσίες και κοστίζουν περισσότερο σε σχέση με το αναδιανεμητικό σύστημα, η επέκτασή τους πρέπει να ανακοπεί. Η εποπτεία των υφιστάμενων κεφαλαιοποιητικών συστημάτων πρέπει να γίνει αυστηρότερη. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να απορριφθούν τα σχέδια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη χαλάρωση των κανόνων, που αφορούν στις επενδύσεις των ιδιωτικών ασφαλιστικών ταμείων και για την απαίτηση τα κράτη-μέλη να συμμορφωθούν σχετικά. Αντιθέτως, είναι αναγκαίο οι κανόνες για τα ασφαλιστικά ταμεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο να αναδιαμορφωθούν έτσι ώστε να απαγορευθούν οι επικίνδυνες χρηματοοικονομικές επενδύσεις.

- Τέλος, το «κύμα» των ιδιωτικοποιήσεων των τραπεζών τη δεκαετία του '90 έχει δημιουργήσει ανταγωνισμό χωρίς ξεκάθαρους κανόνες και έχει συνεπώς συμβάλει στην χρηματοοικονομική ανισορροπία. Άρα, είναι σημαντικό να διατηρηθεί μία ορισμένοι **δημόσιοι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί** με δημοκρατική διακυβέρνηση και σαφείς οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

3.2 Πολιτική πλήρους απασχόλησης, αλληλεγγύης και βιωσιμότητας

3.2.1 Εναλλακτική στην κυριαρχία της αγοράς πολιτική - Ισχυρές και δημοκρατικές, δημόσιες υπηρεσίες

Η ώθηση απορρύθμισης σήμερα δεν μπορεί να διακοπεί ή να ανατραπεί μέσω του στοχασμού και της αυτοκριτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των περισσοτέρων κρατών-μελών. Η συνεχιζόμενη και αυξανόμενη επίγνωση και αντίσταση είναι αναγκαία προκειμένου να διατηρηθεί και να ενεργοποιηθεί εκ νέου η έμφαση στα ουσιώδη ζητήματα, να προωθηθεί η δημόσια συμμετοχή και να εκσυγχρονιστεί και εκδημοκρατιστεί η οργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών στην Ε.Ε.. Η εμπειρία δείχνει ότι τοπικές και περιφερειακές πρωτοβουλίες και κινήσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές προϋποθέσεις επιτυχίας. Αλλά είναι επίσης αναγκαίο να αναπτυχθούν δράσεις και εναλλακτικές προτάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τρεις προσεγγίσεις είναι πιθανές: συγκεκριμένες κλαδικές ρυθμίσεις, ένα γενικό πλαίσιο οδηγίας και μία νέα θεμελίωση των δημόσιων υπηρεσιών, που θα λειτουργούν εκτός του ανταγωνιστικού πλαισίου.

Συγκεκριμένες κλαδικές ρυθμίσεις. Ακολουθούν την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για δικτυακές υπηρεσίες (τηλεπικοινωνίες, ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο, σιδηροδρομικές μεταφορές, κτλ.), για τις οποίες η ευρωπαϊκή απελευθέρωση των αγορών έχει συνοδευτεί από τη διαμόρφωση και καθιέρωση «οικουμενικών υποχρεώσεων» μέσω της εθνικής ή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Για τους ήδη απελευθερωμένους τομείς, αυτές οι υποχρεώσεις πρέπει να γίνουν αυστηρότερες. Ωστόσο, η εμπειρία των δικτυακών υπηρεσιών δεν είναι καθόλου ενθαρρυντική, και οι σχετικές προοπτικές ακόμα λιγότερο ενθαρρυντικές. Με την αυξανόμενη δύναμη και κυριαρχία των χρηματοοικονομικών επενδυτών, θα είναι εξαιρετικά δύσκολο για τους ιδιωτικοποιημένους οργανισμούς να ικανοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους σχετικά με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών. Συνεπώς, δεν προτείνεται η επέκταση των ευρωπαϊκών ρυθμίσεων σε νέους δικτυακούς τομείς. Η εναλλακτική προσέγγιση είναι η δημοκρατική αναδιοργάνωση του τομέα δημόσιων δικτυακών υπηρεσιών. Για τους άλλους τομείς, όπως είναι **οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης**, η ερώτηση είναι κατά πόσο τέτοιες ρυθμίσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι αναγκαίες και πόσο πρέπει να εμβαθύνουν. Οι υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και οι κοινωνικές υπηρεσίες ανήκουν στο ευρύ φάσμα των βασικών υπηρεσιών, που παρέχονται και καταναλώνονται σε τοπικό επίπεδο. Αντί για την εισαγωγή του ανταγωνισμού στον τομέα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (και αυτό ισχύει και για άλλες κοινωνικές υπηρεσίες) η ευρωπαϊκή δράση πρέπει να αναπτυχθεί σε τέσσερα επίπεδα:

- Το πρώτο και πλέον σημαντικό επίπεδο είναι η προώθηση επαρκούς και **υψηλής ποιοτικά ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε κάθε χώρα και σε κάθε περιφέρεια.**

Είναι αναγκαίο να οριστούν κατώτατα επίπεδα (π.χ. αριθμός γιατρών ανά 10.000 άτομα) και να δοθεί βοήθεια από την Ε.Ε. για την επίτευξή τους.

- Ένα *δεύτερο* όραμα θα ήταν να εξασφαλιστεί ότι οι κάτοικοι μίας χώρας-μέλους Α, οι οποίοι βρίσκονται στη χώρα Β και χρειάζονται (περιστασιακή ή νοσοκομειακή) ιατροφαρμακευτική θεραπεία στη χώρα όπου βρίσκονται, να λαμβάνουν τη θεραπεία αυτή με τους όρους που αντιστοιχούν στη χώρα προέλευσής τους.

- Μια *τρίτη* προοπτική είναι η *στενή συνεργασία όμορων περιφερειών*.

- Μια *τέταρτη* ευρωπαϊκή δραστηριότητα αναφορικά με την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη είναι η επέκταση των ήδη υπαρχόντων *Ευρωπαϊκών Κέντρων Αναφοράς* για τη θεραπεία πολύ σπάνιων παθήσεων και η εγγύηση για ίση πρόσβαση από όλους τους πολίτες της Ε.Ε. σε αυτές. Σε αυτό το πλαίσιο προτείνεται και η δημιουργία κοινών ευρωπαϊκών ιατρικών ερευνητικών κέντρων.

Παρά το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές δραστηριότητες που σχετίζονται με το πρώτο σημείο είναι απύσες και ότι η υλοποίησή τους είναι αναγκαία, ο συντονισμός στα σημεία 2, 3 και 4 πραγματοποιείται στη βάση της ρύθμισης της Ε.Ε. υπ' αρ. 883/2004, η οποία θα πρέπει να επεκταθεί και να βελτιωθεί. Το ουσιαστικό σημείο εδώ είναι ότι η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη δεν είναι ζήτημα της εσωτερικής αγοράς (όπου επικρατεί ο ανταγωνισμός), αλλά μία υπηρεσία που αυτή καθαυτή έχει ιδιαίτερη αξία.

Ευρωπαϊκό Πλαίσιο - Οδηγία για υπηρεσίες γενικού (οικονομικού) ενδιαφέροντος.

Η Ευρωπαϊκή Σύνοδος των Συνδικάτων και άλλες κοινωνικές ομάδες έχουν ζητήσει την εφαρμογή οδηγίας συνολικής πλαισίωσης των υπηρεσιών γενικού (οικονομικού) ενδιαφέροντος. Η Ευρωπαϊκή Σύνοδος των Συνδικάτων έχει επίσης ξεκινήσει την άνοιξη του 2007 μια «καμπάνια για υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, προσβάσιμες από όλους».

Η λογική πίσω από αυτές τις πρωτοβουλίες είναι καλοδεχούμενη και θα πρέπει να υποστηριχθεί σημαντικά. Περιέχει την προοπτική για τη μετατόπιση των ρυθμιστικών απαιτήσεων προς την ποιότητα των υπηρεσιών και των συνθηκών απασχόλησης. Εδώ, η «συμφιλίωση» μεταξύ του δημόσιου συμφέροντος και της εσωτερικής αγοράς φαίνεται εφικτή σε κάποιο βαθμό – αν και κάτω από την υπάρχουσα νομοθεσία δίδεται σαφής προτεραιότητα στην τελευταία.

Προβλήματα προκύπτουν όταν έχουμε να κάνουμε με μη οικονομικού χαρακτήρα υπηρεσίες, όπως είναι οι κοινωνικές και οι υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Το υπάρχον Σύμφωνο δεν περιλαμβάνει όρους για την παροχή υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος, άλλα μόνο για υπηρεσίες γενικού *οικονομικού* ενδιαφέροντος. Οι διαπραγματεύσεις για τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη απέτυχαν να διορθώσουν αυτή την ακατάλληλη και προκατειλημμένη προσέγγιση. Συνεπώς η προσπάθεια ενσωμάτωσης των δημοσίων υπηρεσιών στην υφιστάμενη Ευρωπαϊκή Συνθήκη (και στη αναθεωρημένη εκδοχή της) είναι πάντα υπό την απειλή να «αιχμαλωτιστούν» και να υποταχθούν στους κανόνες της πρόσβασης και του ανταγωνισμού της εσωτερικής αγοράς. Η απειλή αυτή ενισχύεται μέσω της δικαιοδοσίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Οι δημόσιες υπηρεσίες ως νέος πλώνας της Ε.Ε. Προκειμένου να δοθεί στις δημόσιες υπηρεσίες μία πιο ισχυρή θέση στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο χωρίς αυτές να υποταχθούν στην κυριαρχία της αγοράς και στους κανόνες ανταγωνισμού

φαίνεται συνεπώς αναγκαίο να τις καθιερώσουμε ως γνήσιο πυλώνα με το δικό του ειδικό βάρος, ισότιμο προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, την αγορά και τον ανταγωνισμό. Η πιο ουσιαστική προοπτική θα ήταν οι δημόσιες υπηρεσίες να εξαιρεθούν από τους κανόνες της αγοράς και του ανταγωνισμού και να υπαχθούν στους «κανόνες για τις δημόσιες υπηρεσίες» –οικονομικές και μη οικονομικές, οι οποίες μπορούν να ορισθούν από τα κοινοβούλια και τις κυβερνήσεις σε όλα τα (εθνικά, περιφερειακά, τοπικά) επίπεδα. Παρά το γεγονός ότι οι δημόσιες υπηρεσίες ουσιαστικά αποτελούν ζήτημα ρυθμίσεων των κρατών-μελών, υπάρχει άφθονος χώρος για μια ευρωπαϊκή προοπτική, η οποία είναι αναγκαία για την αποφυγή της εθνικής απομόνωσης και τον εθνικισμό, καθώς και για την αξιοποίηση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δυνατοτήτων της ηπείρου.

Μια τέτοια ευρωπαϊκή προοπτική περιλαμβάνει:

- Την προωθημένη και βελτιωμένη διασυνοριακή *συνεργασία* μεταξύ των υφιστάμενων δομών για τις δημόσιες υπηρεσίες. Το σχετικό μοντέλο είναι εκείνο της υπάρχουσας συνεργασίας στις υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.
- Την καθιέρωση συγκεκριμένων *κατώτατων επιπέδων* για δημόσιες υπηρεσίες, συγκεκριμένες κοινωνικές υπηρεσίες, στρατηγικές ενάντια στη φτώχεια, ασφαλιστικά συστήματα, εκπαίδευση κτλ.. Αυτό θα μπορούσε να υποστηριχθεί με την παροχή χρηματικής βοήθειας στα κράτη-μέλη για την επίτευξη αυτών των επιπέδων.
- Την εφαρμογή μεγάλων ευρωπαϊκών έργων για την *εκπαίδευση, την έρευνα και τις υποδομές*, οι οποίες θα χρηματοδοτούνται από τα κράτη-μέλη, τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό και ευρωπαϊκά ομόλογα.

3.2.2 Περισσότερο ενεργή χρήση μακροοικονομικών εργαλείων

Η οικονομία της Ε.Ε. συνολικά, καθώς και οι οικονομίες των περισσότερων κρατών-μελών, εξαρτώνται σημαντικά από την εγχώρια ζήτηση. Εάν αυτή είναι ανεπαρκής, δεν μπορεί να υπάρχει προσδοκία για οικονομική βελτίωση. Αυτό το απλό γεγονός φαίνεται να διαφεύγει από αυτούς που χαράσσουν πολιτική στην Ε.Ε. . Δεν πρόκειται όμως για μία απλή παράλειψη, αλλά για ζήτημα πολιτικής εστίασης. Ειδικότερα, το μερίδιο των μισθών στο συνολικό προϊόν μειώνεται, ενώ αυτό των κερδών αυξάνεται. Ητοι, μία αδύναμη, σε αντίθεση με μια ισχυρή, αγορά εργασίας προτιμάται από τις πολιτικές ελίτ της Ε.Ε.

Η ομάδα των Ευρωπαίων Οικονομολόγων για την Εναλλακτική Πολιτική έχει από μακρόν επιχειρηματολογήσει υπέρ της λήψης μέτρων μακροοικονομικής πολιτικής, που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν τις ακόλουθες κατευθύνσεις και προτάσεις.

- Η *νομισματική πολιτική* πρέπει να λειτουργεί υποστηρικτικά και να είναι στενά συνδεδεμένη με το συνολικό πλαίσιο της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, ενώ παράλληλα οφείλει να είναι δημοκρατικά υπόλογη. Στην υπάρχουσα κατάσταση, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα πρέπει να μειώσει τα επιτόκια, προκειμένου να προωθήσει τις παραγωγικές επενδύσεις και την απασχόληση, ενώ παράλληλα, πρέπει να προωθήσει ένα αυστηρότερο πλαίσιο εποπτείας των χρηματοοικονομικών θεσμών, για να αποτρέψει κερδοσκοπικές και επικίνδυνες χρηματοοικονομικές συμπεριφορές.

- Η Ε.Ε. θα πρέπει να δεχτεί την προοπτική μιας **πολιτικής για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες** (για την οποία το Συμβούλιο έχει την τελική ευθύνη) ως εργαλείο διαχείρισης για την αντιμετώπιση με σαφέστερο τρόπο των παγκόσμιων μακροοικονομικών ανισορροπιών, οι οποίες έχουν οδηγήσει σε ισχυρή υπερτίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου και επομένως και έναντι του κινεζικού νομίσματος (renminbi). Αν και τα μονόπλευρα βήματα θα πρέπει να θεωρούνται ως λύσεις ύστατης ανάγκης και προς το παρόν δεν ενδείκνυνται, η Ε.Ε. πρέπει να καταβάλει μεγάλες προσπάθειες για να επιτύχει διακανονισμούς συνεργασίας με την Κίνα και τις Η.Π.Α., ώστε να φέρει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες σε ευθυγράμμιση με τις βασικές οικονομικές σχέσεις.
- Οι αυστηροί αριθμητικοί κανόνες που καθορίζουν τη **δημοσιονομική πολιτική** στα 27 κράτη-μέλη πρέπει να καταργηθούν. Η δημοσιονομική πολιτική χρειάζεται να προσαρμόζεται και να εξυπηρετεί τους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής και όχι το αντίστροφο. Κάτω από τις τρέχουσες συνθήκες, αυτό απαιτεί μία μετάβαση από την τοποθέτηση του χρέους και της μείωσης των ελλειμμάτων ως μείζονες πολιτικές προτεραιότητες προς μία επεκτατική πολιτική, για την αντιστάθμιση των αρνητικών επιδράσεων της χρηματοοικονομικής κρίσης στην ευρωπαϊκή οικονομία. Τα κράτη-μέλη πρέπει να ενθαρρυνθούν για την αναβάθμιση των δημόσιων, επενδυτικών τους προγραμμάτων, που στοχεύουν σε μια καλύτερη υποδομή, στην οικολογική αναβάθμιση, σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και σε εκπαίδευση ανάλογα με τις συγκεκριμένες ανάγκες τους. Αυτά τα προγράμματα θα πρέπει να συμπληρωθούν από συντονισμένα, ευρωπαϊκά έργα έρευνας, ανάπτυξης και υποδομών.
- Ο **δημόσιος τομέας** πρέπει να επανακτήσει το ρόλο του ως εγγυητής της κοινωνικής ευημερίας και της μακροοικονομικής σταθερότητας. Είναι αναγκαίο να αναβαθμιστεί, να εκσυγχρονιστεί και να ανασχηματιστεί με διαφανή και δημοκρατικό τρόπο. Η παροχή δημόσιων υπηρεσιών είναι κάτι πολύ περισσότερο από οικονομικό ζήτημα. Είναι το συστατικό στοιχείο που διατηρεί τις ευρωπαϊκές κοινωνίες ενωμένες και απαραίτητος πυλώνας για το συχνά επικαλούμενο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο. Κάτω από τις υπάρχουσες περιστάσεις, η Ε.Ε. πρέπει να αποφύγει πρωτοβουλίες για την απελευθέρωση των δημοσίων υπηρεσιών και την ένταξή τους στην εσωτερική αγορά και στο πλαίσιο του ανταγωνισμού.
- Προκειμένου να **χρηματοδοτηθεί** η ώθηση προς μια βιώσιμη ανάπτυξη και ισχυρές δημόσιες υπηρεσίες, η Ε.Ε. θα πρέπει από τη μία πλευρά να θέσει ένα τέλος στο φορολογικό ανταγωνισμό, αναπτύσσοντας μια κοινή φορολογική βάση και ένα ελάχιστο ποσοστό φόρου επί των εταιρικών κερδών (40% γενικά και 30% για τις φτωχότερες χώρες), τα εισοδηματικά μερίσματα και τα κέρδη κεφαλαίου. Από την άλλη πλευρά, η αναγκαία αύξηση του προϋπολογισμού της Ε.Ε. πρέπει να χρηματοδοτηθεί μέσω ενός προοδευτικού φόρου στη βάση του ανά κεφαλήν Α.Ε.Π. και μέσω της φορολόγησης των συναλλαγών, που λαμβάνουν χώρα στις χρηματαγορές. Προσωρινές, επί πλέον δαπάνες για την αποφυγή κρίσεων και την χρηματοδότηση μακροχρόνιων έργων να χρηματοδοτούνται μέσω δανείων. Στο ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτά τα δάνεια πρέπει να χορηγούνται από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

- Ένα αναμφισβήτητο εργαλείο για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η **μείωση του ατομικού χρόνου εργασίας**. Αυτός ο στόχος θα πρέπει να συμπεριληφθεί στις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και η εφαρμογή του να οργανωθεί με διαφορετικές μορφές σύμφωνα με τις παραδόσεις και τις προτεραιότητες των κρατών-μελών. Παράλληλα, θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι η μείωση του χρόνου εργασίας δε θα οδηγήσει σε επιδείνωση των εργασιακών συνθηκών και των κοινωνικών επιδομάτων.
- Η **κοινωνική πολιτική** χρειάζεται να αναβαθμιστεί και να συμπεριληφθεί στο συνολικό πλαίσιο πολιτικής της Ε.Ε αυτοτελώς, χωρίς να υποτάσσεται σε άκαμπτους κανόνες, όπως αυτούς που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας και η ΕΚΤ. Η κοινωνική πολιτική έχει επίσης ρόλο στο συνολικό μίγμα μακροοικονομικής πολιτικής, δεδομένου ότι παρέχει προς τα πιο αδύναμα μέλη της κοινωνίας τα απαραίτητα μέσα για τη διαβίωσή τους και συνεπώς υποστηρίζει την ιδιωτική κατανάλωση, που αποτελεί βασικό συστατικό της συνολικής ζήτησης. Οι περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες πρέπει να σταματήσουν και οι δαπάνες για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού να αυξηθούν.
- Οι **εμπορικές σχέσεις** της Ε.Ε. με τον υπόλοιπο κόσμο και κυρίως με τις φτωχότερες χώρες χρειάζεται να βασιστούν στην αμοιβαία εκτίμηση για την ακεραιότητα και την ευημερία όλων των συμμετεχόντων. Αυτές οι σχέσεις πρέπει να είναι ισότιμες και φιλικές προς την ανάπτυξη, όπως αναλύεται παρακάτω (βλέπε μέρος 3.3).

3.2.3 Τερματισμός της «ενέλικτης εκμετάλλευσης» - Προώθηση της πλήρους απασχόλησης και της «καλής εργασίας»

Καλούμε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να εγκαταλείψει την ατζέντα της «ενέλικτης εκμετάλλευσης» (flexploitation) και να στραφεί προς εκείνη της «καλής εργασίας», η οποία αναφέρεται στα συμπεράσματα του ανεπίσημου Συμβουλίου των Υπουργών Εργασίας, που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο 2007, όπου *«καλή εργασία σημαίνει εργασιακά δικαιώματα και συμμετοχή, δίκαιοι μισθοί, προστασία της ασφάλειας και της υγείας της εργασίας, όπως επίσης και οργάνωση της εργασίας με τρόπο φιλικό προς την οικογένεια. Οι καλές και δίκαιες εργασιακές συνθήκες, καθώς και η κοινωνική προστασία είναι απολύτως απαραίτητα για την αποδοχή της Ε.Ε. από τους πολίτες»*. Εμείς καλωσορίζουμε αυτή την προσέγγιση και προτείνουμε τη διεύρυνσή της.

Η ατζέντα της «καλής εργασίας» θα πρέπει να περιλάβει τα κατώτατα επίπεδα εργασίας, όπως αυτά ορίζονται από το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και, προχωρώντας πέρα από αυτά, να στοχεύει στην κοινωνική βιωσιμότητα σε όλους τους τομείς. Απαιτείται η διαμόρφωση εργασιακών συνθηκών με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η βελτίωση της ποιότητας της απασχόλησης. Οι προληπτικοί και συμμετοχικοί κανόνες ασφαλείας στην εργασία δηλαδή δημιουργούν ένα περιβάλλον, που επιτρέπει στους εργαζόμενους να παραμένουν υγιείς μέχρι τη συνταξιοδότησή τους και πέρα από αυτήν. Επιπλέον, η ατζέντα της «καλής εργασίας» οφείλει να στοχεύει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και των ικανοτήτων των εργαζομένων στη βάση βελτιωμένων δικαιωμάτων συμμετοχής και εκπαίδευσης, περισσότερης κατάρτισης και δια βίου μάθησης με τρόπο που να ενισχύεται η συλλογική διαμόρφωση δικαιωμάτων.

Αυτή η ατζέντα στοχεύει στην υπεράσπιση και ανανέωση της πρότυπης εργασιακής σχέσης, η οποία θα πρέπει να στηρίζεται σε ίσα εργασιακά δικαιώματα, στην υψηλή προστασία της απασχόλησης, στη θεσμοθέτηση του δικαιώματος στην απεργία, στη συλλογική δράση και διαπραγμάτευση, στο υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας και αξιοπρεπούς αμοιβής και στην πλήρη απασχόληση. Επίσης περιλαμβάνει τη θεσμοθέτηση κανόνων για τη μερική απασχόληση, έτσι ώστε μόνο αυτή η τεκμηριωμένη και κοινωνικά προστατευόμενη μερική απασχόληση (15-25 ώρες εβδομαδιαίως) να προσφέρεται σε όσους το επιθυμούν.

Η «καλή εργασία» προϋποθέτει κατάλληλες αμοιβές («μισθό διαβίωσης»). Συνεπώς, η Ε.Ε. και τα κράτη-μέλη πρέπει να καταργήσουν όλες τις μορφές επισφαλούς απασχόλησης, αφαιρώντας τα υπάρχοντα κίνητρα (επιδόματα, απαλλαγές από φόρους και κοινωνικές εισφορές) για οριακές, ευέλικτες μορφές απασχόλησης ή για απασχόληση σε χαμηλόμισθους κλάδους. Για το σκοπό αυτό θα μπορούσε να καθιερωθεί ένα σύστημα προοδευτικά αυξανόμενων κοινωνικών εισφορών (ή φόρων) για τους εργοδότες, σύμφωνα με την αρχή: «όσο χαμηλότερη η θέση απασχόλησης (σύντομος χρόνος, περιορισμένες προοπτικές, υψηλός κίνδυνος), τόσο υψηλότερες οι κοινωνικές εισφορές».

Λαμβάνοντας υπόψη την αυξημένη κινητικότητα της εργασίας ως αποτέλεσμα της ελεύθερης παροχής προϊόντων και υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά, η ανάγκη για μια **Ευρωπαϊκή πολιτική κατώτατων μισθών** είναι επείγουσα. Στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής είναι να σταματήσει την επέκταση του φαινομένου μισθών, που αντιστοιχούν στο επίπεδο της φτώχειας, όπως επίσης και να αποτρέψει την απειλή του μισθολογικού ντάμπινγκ μεταξύ των χωρών, φαινόμενο στο οποίο ο χαμηλόμισθος τομέας της οικονομίας είναι ιδιαίτερα ευάλωτος.

Μία Ευρωπαϊκή πολιτική κατώτατων μισθών θα δημιουργούσε επίσης συνθήκες περιορισμού των μισθολογικών διαφοροποιήσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών και βελτίωσης της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας. Τέλος, όσον αφορά τη μακροοικονομική της επίδραση, μία Ευρωπαϊκή πολιτική κατώτατων μισθών θα συνέβαλε σημαντικά στη σταθεροποίηση της ιδιωτικής ζήτησης και θα λειτουργούσε ως ένα ανάχωμα στις αποπληθωριστικές τάσεις. Προτείνουμε η Ε.Ε. να ζητήσει από τα κράτη-μέλη τη θέσπιση εθνικών κατώτατων μισθών, που αντιστοιχούν τουλάχιστον στο 60% του μέσου μισθού.

Υπάρχει επίσης επείγουσα ανάγκη για την οργάνωση του **χρόνου και της μορφής εργασίας** με τρόπο ώστε η απασχόληση να συμφιλιώνεται με την προσωπική ζωή γυναικών και ανδρών. Το τελευταίο προϋποθέτει τη δέσμευση για ένα νέο επίπεδο ευρωπαϊκού χρόνου εργασίας, που θα στοχεύει σε λιγότερο χρόνο εργασίας πλήρους απασχόλησης για όλους. Η Ε.Ε. πρέπει να θέσει ένα σαφές όριο ανώτατου χρόνου της εργασιακής εβδομάδας, το οποίο θα έδινε κίνητρο στα κράτη-μέλη για τη μείωση του χρόνου απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο (σε πρώτο επίπεδο χρειάζεται να υπάρξει μια μετακίνηση από τον υπάρχοντα κανόνα των 48 ωρών ανά εβδομάδα στις 40 ώρες, καταργώντας όλες τις υπάρχουσες εξαιρέσεις και παραθυράκια στην τρέχουσα Ευρωπαϊκή οδηγία για το χρόνο εργασίας).

Αναφορικά με τη διαμάχη για την αναθεώρηση της οδηγίας για τον ευρωπαϊκό χρόνο εργασίας, επιμένουμε σε τρία αιτήματα:

- να απαγορευθεί πλήρως οποιαδήποτε εξαίρεση από το ανώτατο εβδομαδιαίο χρόνο εργασίας, όπως αυτός ορίζεται από την οδηγία
- ο νόμος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου να εφαρμοστεί πλήρως και να ενσωματωθεί στην οδηγία (ο χρόνος αναμονής για κλήση από τον εργοδότη που αναλώνεται στο χώρο εργασίας πρέπει να θεωρείται ως χρόνος εργασίας. Μετά τη λήξη της βάρδιας, πρέπει να δίδεται χρόνος ξεκούρασης ως αντιστάθμισμα)
- κάθε παρέκκλιση από το επίπεδο της προστασίας σύμφωνα με την υπάρχουσα οδηγία δε επιτρέπεται (αυτό κυρίως αφορά στους ευέλικτους ετήσιους διακανονισμούς των ωρών εργασίας, στον ανενεργό χρόνο αναμονής για κλήση από τον εργοδότη κτλ.).

3.2.4 Ελάχιστα όρια και ευρωπαϊκές μεταβιβάσεις πόρων - Πολιτική ενάντια στη φτώχεια

Η επιμονή και η αύξηση της φτώχειας στην Ε.Ε., παρά τη σχετικά ευνοϊκή συνολική οικονομική μεγέθυνση, αποτελεί σκάνδαλο, το οποίο πρέπει να αναχθεί σε υψηλής προτεραιότητας πρόκληση. Φυσικά ο σημαντικότερος τρόπος για την αντιμετώπιση της μαζικής ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η δημιουργία αξιοπρεπών και καλά αμειβομένων θέσεων εργασίας, παράλληλα με την παροχή υψηλής ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών και κατάλληλων ορίων για την εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος σε όλα τα επίπεδα.

Αυτό σημαίνει ότι μακροχρόνια, μία μακροοικονομική στρατηγική πλήρους απασχόλησης, μέσω των δημοσίων επενδύσεων, της μείωσης του χρόνου εργασίας και της επέκτασης της δημόσιας απασχόλησης, είναι η αναμφισβήτητη βάση, στην οποία πρέπει να στηριχθεί η καταπολέμηση της φτώχειας στην Ε.Ε. Μια τέτοια στρατηγική πρέπει να κατευθυνθεί, εκτός από τη δημιουργία πολλών θέσεων εργασίας, και στην ποιότητα της εργασίας. Η πρόσφατη αύξηση των επισφαλών θέσεων εργασίας με χαμηλή αμοιβή, έλλειψη εργασιακής προστασίας, μη εθελοντικά συμβόλαια μερικής απασχόλησης, κτλ. είναι ο κύριος λόγος για την αύξηση των εργαζομένων - φτωχών σε περιβάλλον οικονομικής μεγέθυνσης.

Η ευρωπαϊκή πολιτική για την καταπολέμηση της φτώχειας πρέπει να επεκταθεί πέρα από καταγραφές, διακηρύξεις και εκκλήσεις. Η αβεβαιότητα στις εργασιακές σχέσεις χρειάζεται να περιοριστεί. Επίσης πρέπει να καταβληθεί μεγάλη προσπάθεια για την ένταξη στο εργατικό δυναμικό εκείνων που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας (μετανάστες, μόνοι γονείς, άτομα με ειδικές ανάγκες, μακροχρόνια άνεργοι) και για την αναγκαία φροντίδα για τα παιδιά, τους αρρώστους και τους ηλικιωμένους, συνδυάζοντας την πολιτική απασχόλησης με εκείνη της περίθαλψης.

Η πολιτική βούληση για την εξάλειψη της φτώχειας πρέπει να περιληφθεί στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την ανάπτυξη και την απασχόληση (στρατηγική της Λισαβόνας) και συνεπώς στις κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής, που προσδιορίζουν αυτή τη στρατηγική. Επιπρόσθετα, η Ε.Ε. πρέπει να ορίσει κατώτατα επίπεδα στις εργασιακές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού κατώτατων μισθών, προστασίας της εργασίας, μέγιστου χρόνου εργασίας και άλλων σχετικών ζητημάτων, όπως επίσης και ελάχιστα όρια κοινωνικού εισοδήματος και πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτά τα επίπεδα θα είναι διαφορετικά για διαφορετικές χώρες, ανάλογα με το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης.

Υπάρχει σχεδόν γενική συμφωνία ότι το υψηλό επίπεδο της παιδικής φτώχειας αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., καταστρέφοντας την ποιότητα ήθους και το οικονομικό και κοινωνικό μέλλον της κοινωνίας. Παράλληλα, η εμπειρία κρατών-μελών, όπως η Σουηδία και η Δανία, έχει δείξει ότι είναι εφικτό να διατηρηθεί η παιδική φτώχεια σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο. Πέρα από τη σύνταξη εκθέσεων, η Ε.Ε. οφείλει να θέσει ως σημαντικό στόχο για κάθε μέλος-κράτος την εμφανή μείωση του ποσοστού της παιδικής φτώχειας, να καθορίσει κατώτατα επίπεδα και να εισάγει μηχανισμούς διαβούλευσης, υποστήριξης και επιβολής ποινών σχετικά με την επίτευξη αυτού του στόχου. Ένας τέτοιος μηχανισμός επίβλεψης και ενίσχυσης της πολιτικής για την εξάλειψη της παιδικής φτώχειας, καθώς και για την καταπολέμηση της φτώχειας γενικότερα, είναι πολύ πιο ουσιαστικά από το συντονιστικό μηχανισμό, που έχει επιβάλει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Το υψηλό ποσοστό φτώχειας των ηλικιωμένων αποτελεί επίσης ζήτημα ειδικής αναφοράς και δράσης για την Ε.Ε.. Ένα αποτελεσματικό μέτρο εναντίον στη φτώχεια των ηλικιωμένων είναι η εισαγωγή μιας ελάχιστης εγγυημένης σύνταξης για εκείνους, των οποίων οι αμοιβές τους στη διάρκεια του εργασιακού τους βίου ήταν τόσο χαμηλές, ώστε οι συντάξεις τους να είναι ανεπαρκείς για την αποτροπή της φτώχειας. Οι αναγκαίοι πόροι μπορούν να προέλθουν κατά ένα μέρος από το δημόσιο προϋπολογισμό και τα αναδιανεμητικά συστήματα. Στα κεφαλαιοποιητικά συστήματα, θα πρέπει να προκύψουν από τις εισφορές των ιδιωτικών ασφαλιστικών ταμείων.

Πέρα από τα πιο πάνω μέτρα, η Ε.Ε. πρέπει να απαιτήσει από τα κράτη-μέλη να ενισχύσουν τα μέτρα πολιτικής ενάντια στη φτώχεια και να εξασφαλίσουν τους απαραίτητους πόρους για μια ανεξάρτητη ζωή ατόμων και νοικοκυριών. Το ελάχιστο επίπεδο δε θα πρέπει να είναι χαμηλότερο από το 60% του μέσου ατομικού ή οικογενειακού εισοδήματος και θα πρέπει να συγκλίνει ανοδικά. Τα κατώτατα επίπεδα δε σχετίζονται μόνο με εισοδηματικές και χρηματικές εισφορές, αλλά αντανακλούν επίσης αναγκαίες δαπάνες, όπως για στέγαση και τροφή. Η πρόσβαση σε ευρεία γκάμα κοινωνικών και πολιτιστικών υπηρεσιών, από τις οποίες πολλές φορές αποκλείονται άτομα που αντιμετωπίζουν πρόβλημα φτώχειας, πρέπει να είναι ελεύθερη. Η πρόσβαση σε νερό, ενέργεια κτλ. πρέπει επίσης να εξασφαλίζεται.

Η προτεραιότητα στα μέτρα πολιτικής ενάντια στη φτώχεια πρέπει να αναφέρεται στο συνολικό οικονομικό και χρηματοοικονομικό πλαίσιο πολιτικής της Ένωσης, με το οποίο δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση. Από τη στιγμή που τα περισσότερα από τα μέτρα για την καταπολέμηση της φτώχειας πρέπει να χρηματοδοτηθούν από τα κράτη-μέλη, τα τελευταία είναι αναγκαίο να διαμορφώσουν αναλόγως το δημόσιο προϋπολογισμό τους και να λάβουν μέτρα κατά του φορολογικού ανταγωνισμού. Είναι αξιοσημείωτο ότι εκείνες οι χώρες της Ε.Ε., που έχουν τα πιο χαμηλά ποσοστά φτώχειας, έχουν ταυτόχρονα το υψηλότερο μερίδιο φορολογούμενου εισοδήματος. Η μάχη κατά της φτώχειας μπορεί να νικηθεί, αλλά, παρ' όλο που δεν είναι αποκλειστικά θέμα πόρων, κοστίζει. Οι κυβερνήσεις πρέπει να αναγνωρίσουν αυτό το γεγονός και να αυξήσουν ανάλογα τη χρηματοδότηση για την καταπολέμηση της φτώχειας.

Η πολιτική ενάντια στη φτώχεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο δε θα πρέπει να αποτελείται αποκλειστικά από πρωτοβουλίες, που ενθαρρύνουν και προτρέπουν τα κράτη-μέλη να λάβουν μέτρα. Θεωρούμε ότι η Ε.Ε. πρέπει και μπορεί να αποτρέψει τις καταστροφικές συνέπειες της φτώχειας στα άτομα και στην κοινωνία μέσω χρηματικών μεταβιβάσεων. Συνεπώς επαναλαμβάνουμε την πρότασή μας η Ε.Ε. να δίδει το ποσό των 20 ευρώ σε καθένα από τα 80 εκατομμύρια φτωχούς ανθρώπους της Ένωσης και αυτό το ποσό να αυξάνεται κατά 10 ευρώ ετησίως έως ότου φτάσει το επίπεδο των 50 ευρώ. Το κόστος ανέρχεται σε 17,3 εκατομμύρια ευρώ τον πρώτο χρόνο. Προκειμένου να χρηματοδοτηθεί αυτή η δαπάνη, καθώς και τα αυξημένα ποσά τα επόμενα χρόνια, η αύξηση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού φαίνεται αναπόφευκτη. Μία τέτοια σχετικά μετριοπαθής μεταβίβαση πόρων θα βελτιώνει τις συνθήκες διαβίωσης των φτωχών στην Ε.Ε. με απτό τρόπο, θα περιορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό και θα εξομάλυνε τις αυξανόμενες αποκλίσεις μέσα στην Ένωση. Επίσης, θα γινόταν αντιληπτό ότι η Ε.Ε. δεν αποτελεί δημιούργημα της πολιτικής και οικονομικής ελίτ, αλλά αντίθετα αποσκοπεί στην ευημερία όλων.

3.2.5 Στο επίκεντρο η εξοικονόμηση ενέργειας και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας – Πολιτική για το κλίμα και την ενέργεια

Μια εναλλακτική εσωτερική στρατηγική στο πεδίο της πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα της Ε.Ε. και των κρατών μελών της, μπορεί να ξεκινήσει με δύο προτεραιότητες: μια φιλόδοξη προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εξασφαλίζοντας έτσι τα πλεονεκτήματα του πρωτοπόρου και αντιμετώπιση της πρόκλησης της εξοικονόμησης ενέργειας χωρίς τη μείωση του βιοτικού επιπέδου (βλ. Υπόμνημα των Ευρωπαίων Οικονομολόγων, 2006). Η μακροχρόνια προοπτική είναι η μείωση των απαιτούμενων εισροών ενέργειας για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και η πλήρης παραγωγή αυτών των εισροών από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ιδιαίτερα την ηλιακή ενέργεια.

Μια βελτίωση του Ευρωπαϊκού συστήματος εμπορίας εκπομπών είναι απαραίτητη για την επίτευξη αυτών των στόχων. Τα προγράμματα αναδάσωσης στην Ευρώπη είναι επίσης χρήσιμα για την εξασφάλιση πρόσθετου χρόνου για την εφαρμογή μιας τέτοιας στρατηγικής. Τα εναλλακτικά μέτρα πολιτικής στο εσωτερικό της ΕΕ πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχη μετατόπιση προς μια στρατηγική συνεργασίας, ειδικότερα με χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (μαζί με τη Ρωσία και την περιφέρεια της Κασπίας) και της Αφρικής.

Πάνω στη βάση αυτή, μια τριμερής στρατηγική μπορεί να αναπτυχθεί λεπτομερώς και να εφαρμοστεί εντός της Ε.Ε., η οποία θα συνδυάζει την εξοικονόμηση ενέργειας με μια μετάβαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ένα βελτιωμένο Ευρωπαϊκό σύστημα εμπορίας εκπομπών. Η εξοικονόμηση ενέργειας θα μπορούσε να ξεκινήσει με τις εξής προδιαγραφές.

- Αποφυγή της άσκοπης μετακίνησης (με την αλλαγή του αστικού σχεδιασμού για τη δημιουργία πόλεων χωρίς αυτοκίνητα, ιδιαίτερα με την αντιμετώπιση των αναγκών μετακίνησης σε σχέση με το φύλο, ώστε να αποφευχθεί η χρήση ιδιωτικών αυτοκινήτων και με την αύξηση του κόστους μεταφοράς, ώστε να αποτραπεί η μετακίνηση που λαμβάνει χώρα πάνω στη βάση οριακών διαφορών τιμών).
- Μεταστροφή σε τρόπους μετακίνησης μικρότερης έντασης ενέργειας (επενδυτικά προγράμματα για τη μεταφορά φορτίων μέσω των σιδηροδρόμων ή ακτοπλοϊκά,

περιορισμός της κίνησης και της ταχύτητας των αυτοκινήτων στις αστικές περιοχές και γενικότερα μείωση της μέσης ταχύτητας και του βάρους των οχημάτων, ώστε να αυξηθεί η αποδοτικότητα της ενέργειας και να μειωθεί η εκπομπή αερίων θερμοκηπίου).

- Αποφυγή της ενεργειακής σπατάλης (συστήματα διανομής, λειτουργία σε κατάσταση αναμονής, εξάλειψη παλαιότερων συσκευών που σπαταλούν ενέργεια).
- Επιτάχυνση της εισαγωγής οικιστικών κτιρίων χαμηλής ενέργειας (επενδυτικά προγράμματα υποστήριξης και φορολογικά κίνητρα, με κύριο στόχο την αναβάθμιση των κτιρίων σε υψηλό πρότυπο (π.χ. της Ζυρίχης).
- Επιτάχυνση της εισαγωγής συσκευών χαμηλότερης ενέργειας στη βιομηχανία και τα νοικοκυριά (προγράμματα R&D, φορολογικά κίνητρα, προσέγγιση πρωτοπόρου).

Η μετάβαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα μπορούσε να επιταχυνθεί με τους εξής τρόπους.

- Την υποστήριξη της εισαγωγής ανανεώσιμων πηγών ενεργειών κατά προτεραιότητα σε όλες τις δημόσιες προμήθειες (δεσμεύοντας όλες τις δημόσιες υπηρεσίες σε κλιματικούς και ενεργειακούς στόχους, με ποιοτικά κριτήρια ιδιαίτερα για τη βιομάζα) και τη δημιουργία άμεσων κινήτρων για την παραγωγή και χρήση των αντίστοιχων ενεργειακών διασυνδέσεων (δημόσια επενδυτικά προγράμματα και φορολογικά προνόμια για την εισαγωγή στοιχείων ενός νέου ενεργειακού συστήματος, που βασίζεται σε πραγματικά ανανεώσιμες πηγές ενέργειας),
- Τη δημιουργία φορολογικών προνομίων (συνδυασμένη φορολογία εκπομπής CO₂ και κατανάλωσης ενέργειας, μειωμένος ΦΠΑ για προϊόντα με πολύ υψηλή αποδοτικότητα ενέργειας και πολύ χαμηλές εκπομπές ρύπων) και την εισαγωγή επιδοτήσεων (ειδικότερα με την υποστήριξη της εισαγωγής πραγματικά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την εξασφάλιση τιμών για την παροχή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές για μια μεταβατική περίοδο) για την παραγωγή και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
- την επιβολή φορολογικών αντικινήτρων στις ορυκτές πηγές ενέργειας.

Το Ευρωπαϊκό σύστημα εμπορίας αδειών εκπομπών πρέπει να εφαρμοστεί αυστηρότερα ως εξής.

- Με τη δημοπράτηση αδειών και τη μείωση των ανώτατων ορίων.
- Με πολύ φιλόδοξους στόχους μείωσης και την αυτόματη μείωση των επιτρεπόμενων ποσοτήτων σε ετήσια βάση,
- Με αυστηρό περιορισμό στο εμπόριο εντός της Ε.Ε. και στο εμπόριο με χώρες με παρόμοια συστήματα και μηχανισμούς επιβολής και επίβλεψης (όπως η Καλιφόρνια), κλείνοντας όλες τις πιθανές διεξόδους προς τη μετατόπιση των μειώσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες,
- Με την αυστηρή επίβλεψη από μια Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ενέργειας, ικανή να ελέγχει αποτελεσματικά την εφαρμογή των στόχων και – αν χρειαστεί – να επιβάλει πρόσθετους όρους.

Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να συνοδεύονται από προγράμματα που εγγυώνται την παροχή των βασικών ενεργειακών αναγκών για όλους τους κατοίκους της Ε.Ε., ώστε να αποφευχθούν οι παρενέργειες της κοινωνικής αναστάτωσης ή πόλωσης. Προκειμένου να αποφευχθεί ο αποκλεισμός των νέων κρατών μελών από μια τέτοια κοινή στρατηγική, θα πρέπει να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν ειδικά

προγράμματα για την αύξηση της ικανότητάς τους για ενεργειακή αυτάρκεια, που να είναι συμβατή με μια στρατηγική βιώσιμης παραγωγής ενέργειας, προκειμένου να υπερβούν την εξάρτησή τους από την πυρηνική ενέργεια και το λιγνίτη και να ενισχύσουν τη δυνατότητά τους για εξοικονόμηση ενέργειας και επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Μια τέτοια στρατηγική προσέγγιση προϋποθέτει την ένταξη της ευρωπαϊκής πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα στη Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης της ΕΕ (βλ. Υπόμνημα των Ευρωπαίων Οικονομολόγων, 2006).

3.3 Δίκαιες εμπορικές σχέσεις, αναπτυξιακή βοήθεια και ειρήνη – Παγκόσμιες προοπτικές για την ΕΕ

Ο βασικός στόχος μιας εναλλακτικής εξωτερικής πολιτικής θα πρέπει να είναι η προώθηση μιας θεμελιώδους μετάβασης προς ένα μοντέλο βιώσιμης παγκόσμιας ανάπτυξης, στο οποίο η καταπολέμηση της μαζικής φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες θα έχει την υψηλότερη προτεραιότητα και όπου οι διεθνείς σχέσεις θα χαρακτηρίζονται από τη μακροχρόνια συνεργασία, στη βάση των αμοιβαίων συμφερόντων και της ειρηνικής επίλυσης τυχόν διαφορών. Οι ακόλουθες συγκεκριμένες προτάσεις στοχεύουν στην εξυπηρέτηση αυτού του στόχου.

Εμπόριο. Προκειμένου να μειωθεί η ευπάθεια της Ευρώπης σε τυχόν οικονομική ύφεση των ΗΠΑ, η ΕΕ οφείλει να αναδιαμορφώσει το μείγμα μακροοικονομικής πολιτικής της, έτσι ώστε να τονώσει την εσωτερική ζήτηση. Αυτό θα εξυπηρετούσε, όχι μόνο τη σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, αλλά επίσης θα συνέβαλε στην εξάλειψη των παγκόσμιων μακροοικονομικών ανισορροπιών με τρόπο που να αποκλείει μια σφοδρή κρίση του συστήματος.

Η Ε.Ε. θα πρέπει να αναθεωρήσει σχετικά την επιθετική της στρατηγική του διμερούς εμπορίου, ιδιαίτερα ως προς τις αναδυόμενες και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ειδικότερα, η Ε.Ε. οφείλει να μετατοπιστεί προς την αντίληψη του δίκαιου εμπορίου. Οι αντιφατικοί στόχοι της εμπορικής και της αναπτυξιακής πολιτικής πρέπει να αντιμετωπιστούν υπολογίζοντας ρητά τον κοινωνικό, και μάλιστα σε σχέση με το φύλο, αντίκτυπο στις αναπτυσσόμενες χώρες. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα.

- Οι Αξιολογήσεις των Επιπτώσεων στη Βιωσιμότητα της Εμπορικής Πολιτικής της Ε.Ε. πρέπει να περιλαμβάνουν ρητά ένα σύστημα δεικτών, που εκτιμούν τον κοινωνικό αντίκτυπο της εμπορικής πολιτικής, με ιδιαίτερη προσοχή στις επιπτώσεις του εμπορίου αναφορικά με το φύλο, στο βαθμό που το εμπόριο επηρεάζει τόσο τη μισθωτή όσο και την απλήρωτη εργασία.

- Όλες οι προϋποθέσεις που επιφέρουν σοβαρό περιορισμό στη διαμόρφωση εθνικής πολιτικής στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες πρέπει να αποσυρθούν. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την απελευθέρωση των όρων επένδυσης, το άνοιγμα των αγορών στις υπηρεσίες και τις κρατικές προμήθειες και την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

- Οι εμπορικές σχέσεις με τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες θα πρέπει να διακατέχονται από την αρχή της μη-αμοιβαιότητας. Το φάσμα της «ειδικής και διαφοροποιημένης μεταχείρισης» έχει περιοριστεί και τώρα αφορά μόνο στην εξαίρεση ενός μικρού αριθμού προϊόντων από τις δασμολογικές μειώσεις και την

παροχή μεγαλύτερων μεταβατικών περιόδων για την εφαρμογή της πρόσβασης στην ελεύθερη αγορά. Έτσι, κατανέμεται το κόστος προσαρμογής της απελευθέρωσης εμπορίου σε μεγαλύτερη χρονική περίοδο, αλλά δεν προωθείται η βιώσιμη ανάπτυξη των χωρών αυτών. Η ΕΕ πρέπει να αναζητήσει ένα τρόπο διατήρησης της μη-ομοιοβασιότητας στην εμπορική πολιτική με τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες σε μια *de facto* βάση, ακόμα και αν αυτό δεν είναι τυπικά συμβατό με το νόμο του ΠΟΕ.

- Συγκεκριμένα μέτρα που ενισχύουν τη δυνατότητα των χωρών να πληρούν οικουμενικά, ανθρώπινα δικαιώματα και να προάγουν ελάχιστα περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια, θα πρέπει να εισαχθούν στις διμερείς εμπορικές συμφωνίες. Ένα πρώτο βήμα έγινε με την πρόσφατη μεταρρύθμιση του νέου Γενικευμένου Συστήματος Προτιμήσεων της Ε.Ε., που επιτρέπει την αφορολόγητη πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές για συγκεκριμένες χώρες, που έχουν επικυρώσει διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα και εργατικά δικαιώματα, τη διακυβέρνηση και την περιβαλλοντική προστασία. Ένα πιο αναπτυγμένο σύστημα θα διευκόλυνε την μετάβαση σε μια προσέγγιση που πληροί τα ελάχιστα όρια. Ένα πρόσθετο βήμα θα ήταν η καθιέρωση ενός κατάλληλου συστήματος επίβλεψης και ελέγχου, το οποίο, σε περίπτωση παραβίασης, θα παρέχει ένα θεσμοποιημένο μηχανισμό προσφυγής και διαμεσολάβησης, αλλά το οποίο, σε περίπτωση συνεχών και σοβαρών παραβιάσεων, θα περιέχει τη δυνατότητα εμπορικών κυρώσεων.

- Το χρονοδιάγραμμα των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην Ε.Ε. και τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ) θα πρέπει να παραταθεί, διότι είναι απίθανο να ολοκληρωθούν αυτές οι διαπραγματεύσεις μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 2008. Ενώ συνεχίζονται αυτές οι διαπραγματεύσεις, η Ε.Ε. πρέπει να συνεχίσει να χορηγεί στις χώρες ΑΚΕ τις εμπορικές προτιμήσεις, που καθορίστηκαν το 2000 με τους όρους της «Συμφωνίας Κοτονού».

- Γενικότερα, οι διμερείς συμφωνίες όπως οι Συμφωνίες Οικονομικής Συνεργασίας, που χωρίζουν τις χώρες σε ομάδες κατά περιφέρεια, θα πρέπει να εγκαταλειφθούν υπέρ των πολυμερών συμφωνιών, στις οποίες καθιερώνεται μια κοινή βάση διαπραγμάτευσης των σχέσεων με όλες τις εμπλεκόμενες χώρες.

Τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές αγορές. Η επίπτωση της κρίσης των ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου των ΗΠΑ στην Ευρώπη ανέδειξε τη διεθνοποίηση των τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών αγορών. Η ευπάθεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε μια τέτοια κρίση αντικατοπτρίζει την υπερβολική απορύθμιση, που έχει επέλθει ως αποτέλεσμα της επίμονης πίεσης από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι εναλλακτικές προτάσεις ενάντια στην υπαγωγή των χρηματοπιστωτικών αγορών στα συμφέροντα των χρηματοπιστωτικών επενδυτών πρέπει να στοχεύουν στα ακόλουθα.

- Οι κίνδυνοι της χρηματοπιστωτικής επένδυσης θα πρέπει να ελέγχονται μέσω, για παράδειγμα, του περιορισμού της μόχλευσης των ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων (private equity funds) και των κεφαλαίων αντιστάθμισης κινδύνου (hedge funds)· της εισαγωγής υψηλότερων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την επένδυση των τραπεζών σε ιδιωτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια αντιστάθμισης κινδύνου· και της απαγόρευσης ή του αυστηρού περιορισμού της τιτλοποίησης και πώλησης τραπεζικών δανείων.

- Τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης θα πρέπει να προστατευτούν από τους κινδύνους της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Σε περίπτωση που τα συστήματα αυτά δεν είναι δημόσια αναδιανεμητικά συστήματα, αλλά κεφαλαιοποιητικά, οι σχετικές επενδύσεις θα πρέπει να διαχωριστούν αυστηρά από τους επενδυτικούς τίτλους υψηλού ρίσκου. Στα συνταξιοδοτικά και ασφαλιστικά ταμεία δεν θα πρέπει να

επιτρέπεται να επενδύουν σε ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια και σε κεφάλαια αντιστάθμισης κινδύνου.

- Οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προστατευτούν από την εκμετάλλευση και τη ληλασία τους από βραχυπρόθεσμους επενδυτές. Αυτό μπορεί να γίνει με τη σύνδεση των δικαιωμάτων ψήφου με μια ελάχιστη περίοδο κατοχής των μετοχών (για παράδειγμα, ένα έτος) και με την ενίσχυση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στη διοίκηση της επιχείρησης.

- Θα πρέπει να ενισχυθούν οι πηγές δημόσιας χρηματοδότησης, ιδιαίτερα για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

- Οι δημόσιες επενδυτικές τράπεζες θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την υποστήριξη και εφαρμογή των εθνικών και ευρωπαϊκών κατευθύνσεων οικονομικής πολιτικής, που βασίζονται στο δημόσιο διάλογο και στις δημοκρατικές πολιτικές αποφάσεις. Επίσης, θα πρέπει να περιοριστεί η συμμετοχή τους σε υψηλού ρίσκου διεθνείς χρηματοπιστωτικές συναλλαγές. Οι δημόσιες τράπεζες δεν πρέπει να είναι παγκόσμιες επενδυτικές τράπεζες ή αγοραπωλητές μετοχών.

Ο καθοριστικότερος παράγοντας για μια βιώσιμη εναλλακτική προσέγγιση στις ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές είναι η εφαρμογή νομισματικής, δημοσιονομικής και φορολογικής πολιτικής, που προωθεί την απασχόληση και αποτρέπει τη συσσώρευση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, για τα οποία δεν υπάρχουν ευκαιρίες παραγωγικής επένδυσης.

Το Ευρώ. Η τρέχουσα διεθνής νομισματική κατάσταση ευνοεί τα ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ειδικότερα τις μεγάλες τράπεζες, οι οποίες έχουν αποκομίσει κέρδη από το μεγάλο όγκο των συναλλαγών ξένου νομίσματος και τα προϊόντα αντιστάθμισης της αστάθειας των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η αβεβαιότητα που συνδέεται με την αστάθεια των συναλλαγματικών ισοτιμιών έχει αρνητική επίπτωση στο εμπόριο και τις επενδύσεις, όχι μόνο για την ευρωπαϊκή οικονομία, αλλά και για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Τα κύρια σημεία μιας ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής περιλαμβάνουν τα ακόλουθα.

- Το Συμβούλιο Υπουργών θα πρέπει να αναλάβει σοβαρά την ευθύνη διαμόρφωσης της συναλλαγματικής πολιτικής και να σταματήσει να κρύβεται πίσω από την αντίληψη ότι η διαμόρφωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας από την αγορά θα έχει το καλύτερο αποτέλεσμα.

- Πρέπει να υπάρξει συντονισμένη παρέμβαση στις αγορές νομισμάτων, ώστε να τιμωρηθούν οι ιδιώτες αγοραπωλητές και να καταδειχθεί ότι η κερδοσκοπία ενέχει κινδύνους.

- Ως ένα επείγον ζήτημα, η Ε.Ε. πρέπει να πιέσει για την καθιέρωση κοινά αποδεκτών ορίων, εντός των οποίων θα περιοριστεί η διακύμανση των βασικών συναλλαγματικών ισοτιμιών.

- Η Ε.Ε. θα πρέπει να αναζητήσει στήριξη για τη δημιουργία ενός νέου, διεθνούς νομισματικού συστήματος, που θα βασίζεται σε ένα πραγματικά διεθνές αποθεματικό νόμισμα.

Βιωσιμότητα. Ένας βασικός στρατηγικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε. θα πρέπει να είναι η συμβολή στην προστασία του παγκόσμιου κλίματος και ιδιαίτερα στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Ο στόχος αυτός θα πρέπει να επιτευχθεί από τη μια πλευρά, μέσω διεθνών διαπραγματεύσεων στοχεύοντας σε δεσμευτικές διεθνείς υποχρεώσεις και από την άλλη, μέσω της

διεθνούς βοήθειας στην ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και μεθόδων εξοικονόμησης ενέργειας. Κλειδί για την επιτυχία θα είναι να πειστούν οι ΗΠΑ και η Κίνα για την αναγκαιότητα ενός μακροπρόθεσμου στόχου σταθεροποίησης και μιας παγκόσμιας μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου γύρω στο 50% μέχρι το έτος 2050.

Για τις ταχύτατα εκβιομηχανιζόμενες χώρες, ο στόχος των Ευρωπαίων διαπραγματευτών θα πρέπει να είναι η επίτευξη δεσμευτικών υποχρεώσεων για μειώσεις εκπομπών, χωρίς να τίθεται σταθερό ανώτατο όριο εκπομπών ανά χώρα, αλλά αντίθετα ανά τομέα, όπως ο χάλυβας και το τσιμέντο.

Ένας πρόσθετος στόχος θα πρέπει να είναι ότι μέχρι το 2020 ποσοστό τουλάχιστον 30% της παραγόμενης ενέργειας να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές, κάτι που προϋποθέτει την ανάπτυξη και διάχυση τεχνολογιών φιλικών προς το κλίμα και την εξοικονόμηση ενέργειας.

Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες δεν θα πρέπει να προχωρήσουν σε υποχρεώσεις μείωσης ή περιορισμού, αλλά θα πρέπει να λάβουν βοήθεια για την κάλυψη των ενεργειακών τους αναγκών μέσω ανανεώσιμων πηγών και την προσαρμογή τους στη κλιματική αλλαγή.

Αυτές οι εναλλακτικές στρατηγικές με επίκεντρο το περιβάλλον μπορούν να επεκταθούν στην πολιτική ενέργειας γενικά, καθώς και στην εμπορική πολιτική με τους ακόλουθους τρόπους.

- Τη δημιουργία και διεύρυνση μιας «συμμαχίας των προθύμων» για την ανάπτυξη πραγματικά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στρατηγικών εξοικονόμησης ενέργειας (αποδοτικότητα και επάρκεια)·
- Τη διαπραγμάτευση μακροχρόνιων κοινών στρατηγικών αναφορικά με το κλίμα και την ενέργεια και την ανταλλαγή τεχνολογίας με τις μεγάλες αναδυόμενες χώρες (Κίνα, Ινδία, Νότια Αφρική, Βραζιλία), όπως επίσης και με ομάδες συνεργαζόμενων χωρών (ΑΚΕ)·
- Την πρόοδο του κατά θέμα διαλόγου μεταξύ της Ε.Ε. και των χωρών ΟΠΕΚ σε μια διαδικασία εποικοδομητικής συμμετοχής σε όλες τις διαστάσεις της παγκόσμιας πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα·
- Τη συνεργασία της στρατηγικής για την ενέργεια με εκείνη για το κλίμα εντός της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, καθιστώντας το υποχρεωτικό κεφάλαιο σε κάθε διαπραγμάτευση στις Συμφωνίες Γειτονίας.

Ανάπτυξη. Η πολιτική της Ε.Ε. θα πρέπει να διαπνέεται από μια μακρόπνοη στρατηγική εκ μέρους των πλούσιων, αναπτυγμένων χωρών, οι οποίες περιορίζουν τα βραχυπρόθεσμα κέρδη τους ώστε να αντιμετωπιστεί το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών σε παγκόσμια κλίμακα. Η βασική αρχή της αναπτυξιακής συνεργασίας θα πρέπει να είναι μια σαφής αναγνώριση του δικαιώματος κάθε χώρας να καθορίζει το δικό της μοντέλο ανάπτυξης. Ειδικότερα, η Ε.Ε. δεν θα πρέπει να θέτει όρους συναφείς με την ιδεολογία της και τα συμφέροντα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, αντί για τα συμφέροντα των ίδιων των αναπτυσσόμενων χωρών. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να υποστηριχθούν οι ακόλουθες πολιτικές:

- Η βοήθεια πρέπει να είναι πολυμερής. Σήμερα, τα προγράμματα της Ε.Ε. χαρακτηρίζονται τόσο από πολυμερή όσο και από διμερή βοήθεια. Η μελλοντική

επέκταση της βοήθειας θα πρέπει να προσανατολιστεί κυρίως στην ενίσχυση του πολυμερούς στοιχείου.

- Η βοήθεια δεν πρέπει να δίνεται υπό προϋποθέσεις. Παρά τις συζητήσεις που φτάνουν πίσω στη δεκαετία του 1960, οι τρέχουσες ρυθμίσεις δεν καλύπτουν τη διμερή βοήθεια των Κρατών Μελών. Ήρθε η ώρα να αποδεσμευτεί απολύτως κάθε διμερής και πολυμερής βοήθεια από την υποχρέωση αγοράς αγαθών και υπηρεσιών από τη χώρα δωρητή.

- Η Ε.Ε. πρέπει να πιέσει για την τροποποίηση των κανονισμών του ΠΟΕ ώστε να καθιερωθούν εκ νέου οι μη-αμοιβαίες προτιμήσεις για τις χώρες ΑΚΕ. Οι εμπορικές συμφωνίες να επιτρέπουν στις χώρες ΑΚΕ να προστατεύουν τις εγχώριες και περιφερειακές αγορές τους ώστε να διευκολυνθεί η υποστήριξη των «νηπιακών βιομηχανιών».

- Η Κοινή Αγροτική Πολιτική θα πρέπει να επεκταθεί ώστε να επιτρέπει πλήρη και ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά της Ε.Ε. για τα αγροτικά προϊόντα των χωρών ΑΚΕ.

Ασφάλεια. Η βασική αρχή της πολιτικής της Ε.Ε. πρέπει να είναι η υποστήριξη της ενίσχυσης των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και ο εκδημοκρατισμός των δομών λήψης αποφάσεων του Οργανισμού. Ένας από τους κύριους στόχους των Ηνωμένων Εθνών είναι η εξασφάλιση του οικουμενικού σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο. Σε σχέση με αυτό, λίγα ζητήματα είναι μεγαλύτερης σημασίας από τη μάχη ενάντια στην ατιμωρησία και την πάλη για ειρήνη και δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα στις συγκρούσεις του σημερινού κόσμου. Η δημιουργία από τον ΟΗΕ το 1998 ενός μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ) αποτελεί επομένως ένα αποφασιστικό βήμα προς τα εμπρός. Η Ε.Ε. οφείλει να ασκήσει πίεση ώστε το ΔΠΔ να επεκταθεί και στις χώρες που δεν το έχουν αναγνωρίσει, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, που παραμένουν εκτός της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου.

3.4 Ένα δημοκρατικό σύνταγμα για την Ε.Ε.

Η «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη» δεν προάγει την «οριστικότητα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης». Ενθαρρύνει μια Ε.Ε. διαφορετικών ταχυτήτων και μεταβλητής γεωμετρίας, αλλά όχι την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης στα κράτη μέλη της. Έτσι, παραμένει το φάσμα της μετά-Μάαστριχτ κρίσης νομιμοποίησης σε σχέση με την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Αυτό που κυριαρχεί είναι η συνεχής απελευθέρωση των δυνάμεων της αγοράς, σύμφωνα με το νεοφιλελεύθερης έμπνευσης σχεδιασμό της πολιτικής της Συνθήκης, η οποία προωθεί τον ακόμα εντονότερο ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Η ομάδα των Ευρωπαίων Οικονομολόγοι για την Εναλλακτική Οικονομική Πολιτική έχει αναφερθεί σε προηγούμενα μνημόνια της στην ανάγκη για ένα περιεκτικό Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο, που θα βασίζεται στην αλληλεγγύη και την ισότητα και θα αγωνίζεται για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Έχουμε υπερασπιστεί την έννοια του «συντάγματος», αλλά τονίσαμε ότι ένα κατάλληλο σύνταγμα μπορεί μόνο να διατυπώνει συγκεκριμένες βασικές αρχές της Ένωσης, θεμελιώδη δικαιώματα και έναν αναλυτικό δημοκρατικό σχεδιασμό των θεσμών και των διαδικασιών της.

Ένα τέτοιο «σύνταγμα», που αφήνει χώρο για την δημιουργία και την αλλαγή των πολιτικών πλειοψηφιών και προσανατολισμών για τη διαμόρφωση του οικονομικού υποδείγματος της Ένωσης, θα πρέπει να προάγει ένα Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο

με τα ακόλουθα καίρια σημεία, τα οποία θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο ευρύ πολιτικού διαλόγου.

- **πλήρη απασχόληση** με αξιοπρεπείς εργασιακές συνθήκες και με μισθούς επαρκείς για μια ανεξάρτητη ζωή,
- **την υπεράσπιση των δημόσιων αγαθών** και την παροχή υψηλής ποιότητας δημοσίων υπηρεσιών και κοινωνικό-πολιτιστικών υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος. Οι υπηρεσίες αυτές πρέπει να εξαιρεθούν από τους κανονισμούς για τον ανταγωνισμό, την εσωτερική αγορά, την κρατική βοήθεια και τις κρατικές προμήθειες.
- **κοινωνική πρόνοια** ως εγγύηση ότι κανένας δεν θα εκτεθεί στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό,
- **κοινωνική ισότητα** ως την απουσία της διάκρισης και των υπερβολικών ανισοτήτων στο εισόδημα, τον πλούτο ή την πρόσβαση στα δημόσια αγαθά και τις ευκαιρίες,
- **οικολογική βιωσιμότητα** ως την προστασία της φυσικής βάσης της ατομικής και κοινωνικής ζωής,
- **συνεργατικές και ισορροπημένες διεθνείς σχέσεις και αποτελεσματική αναπτυξιακή βοήθεια** ως τις μακροχρόνιες προϋποθέσεις για ειρήνη και πολιτική σταθερότητα.

Ένα σχέδιο συντάγματος βασισμένο σε αυτές τις αρχές όφειλε, μετά από έναν ευρύ πολιτικό διάλογο σ' ολόκληρη την Ένωση, να υποβληθεί σε δημοκρατικό, πανευρωπαϊκό δημοψήφισμα. Αντίθετα, οι λαοί της Ευρώπης δεν θα έχουν λόγο για το ελιτίστικο σχέδιο της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης, ενάντια στο οποίο κατά την άποψή μας πρέπει να υπάρξει αντίσταση.